

T.I.Petrowa

Holaori danŋsa

3uəjə pasi
3uəjə faceoceori klass

ucpedgiz

Moskwa 1934 Leningrad

T. Petrowa

Holaori danša

Зуэжэ паси

Зуэжэ тачеоцеори класс

Prof. Dr. P. Šmita
dāvinājums.

Inv. 31670.

Ucpedgis

Moskwa

1934

Leningrad

Т. Петрова

Книга для чтения

Часть вторая

Для второго класса

*Учебник утвержден
Научно-исследовательской Ассоциацией
Института Народов Севера ЦИК СССР*

Составлено на основе стабильного
учебника Е. Я. ФОРТУНАТОВОЙ

ГОСУДАРСТВЕННОЕ
УЧЕБНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
МОСКВА 1934 ЛЕНИНГРАД

3oa.

Buə boadopu-wa Dai Maḡbu həjəguj. Əjə taja kaltazealani dai duəntə, gereani bi.

Cadu haj-da həm vəjusəlni həm bi: to, bocan, nəktə, akea, giu, mapa, jəngur, purən ambani.

3oagojni. Cemaj ərdə. Boa ulən. Siun garpajni. Wajcaj naj duəntələ ənəj. Wajcaj naj mola məkajni. Noani hurən baroni icəguj oseni, vəjusəlbə icəuri. Seanci lərbərək, puntuci səbgərək bil. Siun pudənciəni təj vəjusəl sənəktaci ajselokto vojkozeani senolenzı. Honi icəgumi, honi cu guckuli!

Amoasaldu, onesaldu gasasal manzonzeari dosijl. Niəciasəl, gasasal morajl. 3oa ərindu duəntədu cawgi.

Wajcaj naj.

Siun cu mənəga garpəcəjni. Nucikənzuən kaoka bıməri-də mutəsıl. Poḡsa ləkəi zapara, dujsi tomi dəruhəni. Hamaca niəciambə vami-avani. Tuj tomi əm nuckukən nearombə esehani. Təj nearon keradoani elera, murcijnı:

— Əsi haosi ənəuri? — 3okcei-ka ənuri-nu, əj nearon vəgeaceani-ka daori-nu?

Tuj murcimi murcihəni:

— Əj nearon vəgealani, sajna, niəcian əgzil

Tuj murcimi nearombə daqomi dəruhəni. Təl., tajsı daomi zulieləi icəhəni — haj-nu, haj-nu noani zulieləni ənəjwəni. Cawa hasəpoalahani. Gə, vəjun! Murcihəni — əj vəjumbə waohan

oseni, ulən bımca! Ama baroni gazoori! Bəjumwə haŋpaŋkeni. Hujguduəni zapahani. Hujguni mokto ənəhən. Təj pasekamwə Poŋsa karmandoi nəhəni. Totami hasepoalahani. Guci haŋpaŋkeni. Haŋpami, guci hujguduəni zapahani. Hujguni mokto ənəhən. Guci cawa karmandoi nəgə, hasepoalagohani. Guci haŋpaŋkeni. Haŋpami, guci hujguduəni zapahani, guci hujguni moktogohani. Bəjunguni turgənzi serehan.

Guci gələgumi celahani.

Zogvi esegohan, amencei unzini:

— Ama, mi bəjun hujguwəni zapakai!

Ameni uŋkini:

— Icəwəndul

— Gə, ama, əj mi bəjungui.

Ameni unzini: Tə, təj-kə bəjun! Əj isələn. Əj bəjumwə honi-da wajcaj-da hujguduəni gojwa zapawasi.

Mangə naj.

Sergejzi Akazi duəntəci ənəhəci. Poktowa ənəjdui Sergej unzini:

— Aka, si jəngurzi nələjsi-nu?

Aka-da ajasejni:

— Hajzeani ɣələuri? Zelelani mozi pacelami wazambı!

Duəntəwə esehaci. Duəntədu pakci pakci bi—monı əgzi. Siumbə-də icəwəsi. Palgandola mokanzoan moktoanasij, wəgzilə həvdatakan hasori. Aka icəcimi, Sergejwa ɣalazei zapalacejni.

Sergej ɣoanceani unzini:

— ɣələjsi-nu?

Aka elazemi sagojni mənə mangai.

— Mi hajzi ɣələuri? Mi nuci biəsımbı.

Edu Sergej wəj morahani:

— Jəngur!

Aka həsəl tahani, ɣələmi təhəni.

— Əniə-əl..

Sergej ɣoanzeani inəktəjni:

— Ə-tə-tə mangawa!

Agzi.

Balana, mi nucidui-wə, mimbi-wə duəntə baroni picihəmbə gandami ənəwəŋkici. Mi duəntələ esendahambı. Picihəmbə gacembı. Totara zokcei ənuguj tahambı. Gajtaj pakcelohani, tugdəluhəni, iŋguriluhəni. Mi ɣələgə, dai horoŋkola tokondoani təhəmbı.

Kiləp ənəhəni. Agzi girməŋkini. Mi nasalbi təj ɲəgzənziəni dāvdahani.

Zelei ujəwəni haj-nu vojahani, ɲɲurəjɲi. Tuj tara zelesai-wa haj-nu pələhani. Mi tuhəmbi. Turə bicimbi tugdəsidələ.

Mi sagohandoi-wa əjə-tajaci icəguhəmbi—həm mozeazi səvdagojɲi, niəcian morahani (cawgehani), siun gərpələhani.

Dai horoŋkola vojahani. Calə sugbiŋkini. Mimbi-wə kəndəli təj horoŋkola vojahani pasəsalni bicin.

Mi tətəuəi copal ceakra bicini, vəjəi cembo-cembo oceni. Zeledoi-wa hawləhani. Təj neanga ənusij bicin.

Mi mənə apombi vəogohəmbi, picihəŋgui zaragora, mənəii tutupsin kimbi.

ʒogdoi uj-də əvə bicin.

Mi dərədu opomba vəahəmbi, totara pecka ojaceani tohəmbi. Cadu mi apseŋkembi.

Aopi, sənəguhəmbi, icəguhəmbi: mi picihəŋgui-wə ələ-də cerohaci, dərə ojalani nəhəci ələ zəvduəri.

Mi morahəmbi:

— Hajgoari mi anadoi-wa seajcajsu?

Noənci unzici:

— Hajwa aoresi? Bala seandagoru!

*Turi nadajazgo roktozi hulbishəni,
uj-də cəvə təoçəçəsi.*

Tugdə.

Tugdə əmutu muələlə hulburi-mət tugdəj. Nuci gurundu cu səvzəni! Nuci gurusəl ujkə dadoani-manəa elegohaci, ʒo ərcəni pəçieləni.

ʒo ərcəni pəçieləni tugdə siriwəni halacemari eleşəjci. Tugdə hozeoçəni əlvəsindəməri ənəguəri.

Aceakta boktoni.

Dujlə əgzi aceakta. Aceaktasal zəa-zəawari həvdətəni cəlani serehaci.

Əmun-əmun, ʒuər-ʒuər, elan-elan, duin-duin, tojŋga-tojŋga vəlzehaci.

Hoŋ-da cəvə həm vəjəçəri oseni, əjə vīmçə. Aceakta boktoni əgzi! ʒeasəpu morajci:

— Əjdu bokto bi, guci bokto!
 Si turgəsuan zidu!. Əjwə gadu, cawa tadoraru!
 Pəjsi icəguhən: cadu əmun, cadu elan, tojnga...
 Poani gurusəl aleoni aolehan, poani gurusəl ələ seahaci,
 poani gurusəl aponceari gaceci.
 Poani nuci gurusəl suktuwəni mənədən gazojcay.
 Suktəwəni tatajcamı kusun-də eseasi!
 — Andana, vüə əj boktosalva tujə gaohan ələ. Əjwə sologoj
 oseni, baj hulu, ulgi, gasa seazara!

Mujki.

Əm modan vüə sadapu cealani pajaktawa posehaci. Mi ələnguzi, kusunzi kopna ojalani pujkumi hupihəmvi. Pajakta puni təusəhəni bicin. Pajaktawa posij gurusəl minziəzi goroci bicin. Endai (gərbuni Wolcok) kopna ojalani germaksawa kr-kr hərcihəni. Mi təj udəwəni hupidui-wə, olokean mi ɟalai gecek tahan.

Mi pujkuguhəmvi. Tawaŋki hon-da tagelaj saracai. Əm hanɟeasi dai mujki pajakta dokeazeani agbənkeni. Tawaŋki pujkuguj tərciuhəni bicin. Mi tutugiləj orondolani kaoka elesehamvi. Mujki minci nasalzəi ɟarolejni.

Mi endai mujkici hukcuhəni. Enda mujkiwə gudəcirə, bəgzizii taktocəhani. Mujki endawa hajkoponzi, zelelani, bəgziləni, bəjələni hajkonasehani. Turgən ərindu mujki nadu pasi pasi oceni. Enda minziəzi hanɟeasi ənuhəni. Cadu mi manɟa ɟələrə, moraj, songoj tahəmvi. Cadu pajaktawa posij gurusəl minci tutuməri zidə, pazi-pazi ocin mujkiwə pajaktawa hadokozı həm posehaci.

Mi endai zokci zoan iniəkəci zizuhəni. Nəoni sətujkən-sətujkən bi, tuj tami təj masezi bicin. Ama unzini: mujki hajkohani enda oktoko neazahawa seami, məpi oktocemi ulən ocogoj.

Mapawa wajcay.

Bombokan ləkəku gereawa pulsihəni. Dolzehani — haj-nu, haj-nu seasəmbani. Bombokan ɟələsimi osehani.

— Mapa oseni-ka, cu waleahal

Aja, mi mənə kucənzi ləkəguy aɟgoj. Mapa zizini oseni, ɟoambani təj meawandolani ɟarpori.

Tuj murcimi ɟoani kucəkəmvi acora, ləkəi takadoani ujuhəni.

— Gə, təj mapawa waohan oseni, ulən bicin! Ama mimbi-wə tul-tul mapawa wajcawaŋkecamı biwənzi bicin.

Tuj tami təj seasin varoni ənəmi dəruhəni. Zəzala, zəzala osemi dəruhəni. Ləkəi cək zapara, vəjçimi dəruhəni.

Təj tajazea kaltazeala noani andarni bicin — Sənukeən. Zua-tuğəsə saharin tətəuku bicin. Zua-tu uj-də ujwə-də sarasi.

Sənukeən Bomvokan seasəmbəni dolzehani. Uələ, pəgiələ oserə, icəçimi icəhəni: əm saharin zaka noani varoni vəjçij. Noani vəngodu murçihəni „ənda vizərə“! Guci əlkə mo ceazəni icəjni. Noani nasaldoani Bomvokan duruni mara-ma osehani. Tuj icəmi, Sənukeən tutugumi dəruhəni.

Bomvokan Sənukeən tutugujwəni dolzera, murçijni:

— Əj mara mi varoi-wa hukçujni vizərə! Tuj tami Bomvokan-da songomi tutugumi dəruhəni. Sənukeən Bomvokan tutugujwəni dolzera, guci maselami tutugupsinqini.

Gə, əsi-təni Sənukeən Bomvokanzi uələmi aməmvi varoni tutuguj. Bomvokan Sənukeənzi uələmi aməmvi varoni tutuguj.

Sənukeən mənə amencei gisurəhəni marawa icəhəmvi. Bomvokan-da mənə amencei gisurəhəni marawa icəhəmvi.

Amenci agdahaci. Mən-mən gedawari zapara, piktəziəri tokohaci. Mən-mən piktəri bicimbəni esehaci. Uj-də ujwə-də sarasil.

Vəjçiməri tərçihəci. Sənukeən amənçei Bomvokana varoni vəjçij. Bomvokan amənçei Sənukeənə varoni vəjçij.

Gə, əsi-təni zəza osehal!

Bomvokan aməni zelei əurirə, icəhəni əmutu naj-ma vi. Totara siğmisihəni „ehə“. Cadu-mat Sənukeən aməni sagohani: Bomvokan amenceəni vəjçihəmvi.

Cadu-mat inəktəluhəni.

Gə, əj-kə vəjumbə wajcaj guruşəl!

Əlbəsiuri.

Gə, andana, uniktəwə puçumi aja!

Nucikənzəən tawawa ewəçkeni, kalamba tolgehaci. Totara mənə əlbəsindəhəci. Cadu paoremari, mənə dola məlzəlihəci. Təğ əmun zəci Petea paoremi otoleasi.

Seneə uçkini:

— Undəhən ojalani tərə, zəkceəri paoregomi aja.

— Petea paoremi-da ololeasi. Gə, noani zəkcei umukəmbə gazomi nala duərəmi ənəçini!

— Gə, mimbi-wə unzisi! Mi undəhən ojalani tərə, paoremi-kə otoleəmvi.

— Aja! Buə umukəmbəri tuğdə puçuduəni cəmanaci zəzəru.

Senea uŋkini.

— Si, Petea, nala ənuncəsi. Zuliəsi soŋta ɔzara.

— Hajrei-wa mimbi-wə suə tuj tajsu? Soŋta ɔcohan oseni, undəhəndu zapagoambi, hajni ɣələpsi.

Undəhənzi paorehaci. Petea goj gurunzi kəwkə dəgəziəcin. Olokean-da ɣoani undəhəmbə cendahani. Noani ɣalai harhep-seŋkeni, pəjsi muə doceani ihəni. Undəhən həjəhəni ɔjola, Petea muə dolani icəwəsi ɔceni. Nucikənzuan mənə undəhəŋguziəziəri muəci pujuhəci. Peteawa muəziəzi zapagohaci, tuj tara sapsi keran ɓaroni paorehaci. Petea əmutu bujkiŋkaci ɓicini.

— Jugjulumi aja, andana!

Petea mənə nasalbi niəgura, zelei əwrihəni.

Cadu-mat nucikənzuan undəhəŋguəri zɔŋgohaci. Icəguhəci, undəhənguci zukən icəuri.

— Simbi-wə tamari, ɓuə flotawari huədəhəpu — tuj uŋkini Senea.

— Gə, əsi si, sajna, paoremi taceocezaci!

Заракан.

Gə, andana, zapakacegoari!..

Mi aŋgohambi zapakan cu ulən zapakan!

Əj zapakanzei-wa endawa nanggalaj oseni, enda atari. Olgeamɓa nanggalaj oseni, olgean morapsenzi. Əmziə pawala luku nanggalaj oseni, təj əmziə pawala niəguj.

Mi zapakambi — koak-koak ɓi zapakan.

Mi zapakanzei-wa uj-də hupij oseni, təj naj hətəj, tul-tul hətəj.

Pioner hopani lagerdu.

Maŋbu keradoani, gereadu pioner lagerbani aŋgoohan. Cadu celɓawacin zosal bi. Cagzean bososi majkasalɓa aŋgoohan. Təj majkanci əmutu kotoli-mat gorozaziic əuri. Həduŋ həduŋziziani majkan tujɓkuj.

Əj lagerdu pioner zoa zoasujl.

Nucikənzuan gəsə zobojl, gəsə hupijl, gəsə tainzil. Kolhosanɓkawa gəsə bələcijl.

Bələcimzikənzuan.

Tugdə ələ tugdələj! Saharin təwəksə dəgdəj!

Kolhosanɓkasal buduriməri pajaktangowari aheregohaci. Ica-
zəjci — səgzənzi galstukaku nucikənzuasəl tutujwəci.

Təj nucikənzuasəl daezi morapseykeci:

— Bacegoaru, andana! Buə sumbi-wə bələcindəməri zicipu.
Kolhosanɓkasal uɓkici:

— Buə gələjpu ərindu zicisu. Aja!

Guci maŋgazi zobologohaci. Səzən ziziziani — gəsə pajak-
tangowari səzənci təucihəci.

— Gə, uɓ-də bələcindəməri torosu!

Gara zuər nuci najwa pajaktaku zəzən ojaceani toaŋkeni.

— Gə, nucikənzuan, əsi masezi taktocəosu, əgziiwə hətə-
guəni.

Osegomari korpehaci tugdə zuliələni.

Буə usimpu.

Зоа топ буə usimpu бумби-вə узихən. Тəј пулəвəни туə seagoari таосангора, нəкуһəпу.

Əлувə буə мaнҗа əрдə sealokapu. Əлу Һəһнə əринду турҗан агбенҗој. Буə cawа hlebaci, согdataci, дудуəсəci сеакapu.

Тawaнki гуци һəнҗкəсəl-дə һурумəри дəруһəl. Ирунду би һəнҗкə (ogurec) cu amtaku. Буə cawа cemaј, siksə seari бiсəпу.

Гуци дудуəсə-дə һурумəри дəруһən. Буə sikun нуци дудуəсəвə һулəғунəри, муəзи selkomari, тəликуду тəликəпу. Тəликуду тəлиуһən дудуəсə amtani cu улən.

Pomidor сəрбər һуруһən. Cawа colonci сеaри осени, вaзи улən. Colонду дудуəсəвə, pomidorвa soleми пујупи, зəпууриду амтани улən-ози. Тawaнki даосонзи даосолара, hlebazi зəпуми-дə аја.

Əси сентевр беани осеми дəруһən. Əси болоғоми дəруһən. Əси усинду тaрəһан zakawa таосангоори. Буə cu бонҗоду pomidorвa таосанҗој бiсəпу, гəкцизилizиəни Һələмəри. Əлунғу-вəри тaтaғора əм воaци-манea һолҗəһапу. Улənзи һолҗeasi осени, һəм кəпур əнəј.

Morsawа, morkowkawa, sweklawа jama вaрони силун сеанзи ғəсə-дə нəрипу.

Тawaнki-mat буə дудуəсəвə зaпанaлeаһапу. Дудуəсə бунду кaмa əғзи бiцин. Дудуəсəвə һулəғујпу əринду воa cu улən бiцин. Cadу cунну дудуəсə һолҗоһани—jamaci нəми аја. Дудуəсəвə нəмəри һозepari, солҗeвa зaпанaлeаһапу. Буə солҗeнғовари cунну таосангора, сар кəрцимəри cирəһапу. Poawani cирəмəри-дə аба, туə бунду nealon солҗи бигуəни.

Əси бунду сеaри əғзи.

Туə seagoari вəлиəһапу. Əси туə Һələрциси.

Təhəduəni, suwənduəni.

Balana bundu uj-də duduəsəwə tareasi bicin. Hamacawani-da saraceci. Daŋsadu əm loca bəjan najni holahani goj goro boadu əm solgi—duduəsə bi. Təj goro boaceani təj naj duduəsəwə gələmi niruhəni. Calə duduəsəwə ŋoani baroni zipuwəŋkici. Təj duduəsəwə usindu tarehani. Ulən masi balzehani. Təj duduəsə uje modani sorso-manea oceni. Təj kəkukwəni bicinduləni boŋgalekanzoan ocohan. Təj boŋgalekanzoan masi əmutu kocokan-ma bi.

Təj boŋgalekamba taosəngora, simuksəzi cerohaci.

Bəjan naj andarbi hərsihəni. Təj andarbi sikun seaorewa tujəhəni. Andarni cəroohan boŋgalekamba zarahani, aŋmacei gedalahani. Seamari, kəciəcijci.

Bəjan naj mənə pərgəhəni—gocəsi.

Tagdara, unkini:

— Təhələni tatamari, əj orkəmba nəngalaosu!

Zealan iniədu təj duduəsəwə tatahaci. Tatamari icəhəci,— təhəduəni dai boŋgal.

— Təj dai boŋgalewa cəromi aja!

Pərgəhəci—ulən amtaŋku.

Bəjan naj uləsihəni.

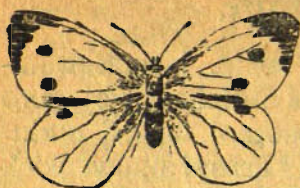
— Mi—ədən, ədən!—bəjan naj tuj uŋkini. Mi uje modandu bi boŋgalewa cərohambi. Mi tuj tagelahambi bicin— təhəduəni bi boŋgalewa zəpami aja bimsə.

Cakeni.

Əgzi kokoni buə sadapu-wa, usimpu-wə ujlə dəgdəcij. Siun gərpajdoani goj gojzi icəpci, goj gojzi bojkoku hasarci. Təj kokonela əgzi najdu orkin oco-wanzi. Kokoni omoktakani səmpirun osegoj. Əj səmpirun usindu bi solgewa manajni, balzewambori mowa wazolejni. Təj wazolejni mo holgoj. Poaldoani səmpirun cu əgzi bi.

Əm modan cuguni (poezd) pokto dolendoani əlkə, əlkə ənəlühəni. Tuj ənəmi kawzerahani. Dolani bi najsal icəndəhəci—hajmi kawzerahani. Tuj osehani—goro poktowa sungurəmzi həp

dasehani teak teak vi əgzi səmpirunzi. Cuguni neareani əgziwə nelcealehani. Tawaŋki əmutu simuksəku boldo-boldo oceni, neareani kəndəlilj-də ənəsi. Cuguni tuj tami kawka oceni.

Əj cakeni səmpiruni. Pokto əjə-taja kaltazealani solgewa tareori usimwə icəuri bicin. Təj usindu solgi moni-manea osehan, solgi həvdatani copal aba ocohan. Cakeni səmpiruni cuŋnu solgewa manahaci. Əsi noanci cul cuguni poktolani goj voa varoni ənəhəci, guci goj əciəli manawari voaci.

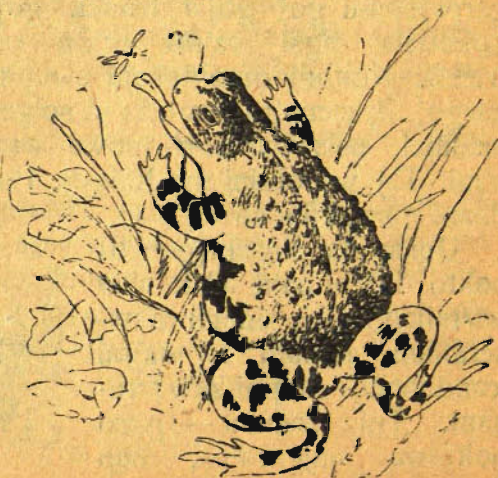
*Ճմ հորս ջմ հայրուս տօմի, dolin
boadoani daksahani.*

Kutuə.

Hərə, hərə! tojkandosu noambani — tuj nucikənzuan caŋkaj morajci. Noanci saraseci — təj hərə gərvuni kutuə. Kutuə naj zeani. Haj-da orken-da noandoani aba. Ƴalazi-ka noambani əzi zapaosu! Noani vəjəni ojani həm uku-manea. Təj ukuləni gaku muə agbenzi. Təj ukuləni təj gaku muə Ƴalaci tongalaori oseni, hərəktə hotorsij osi.

Iniə copal kutuə pakci, ceakra voadu aori. Noani siksə-gujwəni halacejni. Siksə noani wajcandami ənəj.

Gə, kolan-da, pəntə-də ənəj. Kolan-da, pəntə-də ənəjwəni icəmi, kutuə əmutu kəksə-mət vəjcəjni. Vəjcərə, pujuhəni. Gə, əmutu ujj-də, ujj-də əlkəcum-cukənzi tongalahani-ma. Kolan aba ocin. Haj-da tongalahambani sawasi. Əj tongalahani kutuə sirmuni. Kutuə sirmuni ərdəŋgə. Kutuə sirmuni zuliə-zidə duəni vəlzekto, hameazea duəni gepalin. Kutuə

ņoamvāni voaci agvemvocemi mutāj. Sirmuni ojani cuņnu boldo boldo zelohsa-manea. Tāj sirmudu seaori zazi laktoņ. Kutuā mēnā sirmuzii kolamba, pāntāwā pacelajni, tuj tara aņmacei gazoņni. Aņmacei gazona, nasalvi cemcak osewanda, luņvāmi tārpiurini. Luņvurā, guci icāzijni. Guci hajwa pacelaori. Dolvo inīādēlē ņoani pāntāwā, kolamba, sēmpirumbā, cavezewa wareni.

Usindu tareohan zakawa manaj kolamba tāj kutuā ēgziwā seari, usin ulān valzēgoani.

Kutuā — naj zeani. Ētumēciusu kutuāwā!

Ētumzi.

Žoa duāni. Kolhos usinduāni huruuhān solgi ēgzi — duduāsē, pomidor, solgi, morsa.

Dolvo taondoani sagzi mapa Ignat tāj usindu valzij solgewa āturini. Siksē ātundēgumi ānuņni taondoani Senea ņoanzeani gēsē ānājcāņ:

— Mimbī-wā, dama, gēsē ātuguj zapau!

Gā, mapa, mi ānāmbī!

— Honi ānājsi, si dolvo akpranzaci.

— Ava, akprandasembi, si mimbī-wā zapau!

Tuj tami mapa olvemvorewa cehalahan.

— Gā, ānumi aja! Icāziuri, honi-da si āturiwāsī!

Siksē usin dolani haj-da seasin-da ava. Bea-da agvēņkin. Mapa aongakan varoni ānāhān. Ēnājdui Seneaci uņkini:

— Haj-da seasembāni dolzij oseni, mimbī-wā hārsiguhēri!

Senea āmucān dārēzihān. ņoani tuj murucimi dārūhāni: cēmana tēpi, mēnā zeaselcei gisurāuri — mi āj dolbonewa āciā aorai. Mi mapa Ignatazi gēsē kolhos usimbāni ātuhāmbi.

Senea tuj murcimi bea varoni icāzēņni. Bea dai sogzon seohalekaci ocin. Senea tāj seohalekaci beawa zapāorewa murucijni. Totara ņalazei zapajcāmi kantaceņni. Tuj tami hoņ-da andasi.

Olokean, hameazeani uj-nu anahan.

— Ulān ātumzi!

Senea Ignat zelgambāni dolzehani.

— Hamaca?

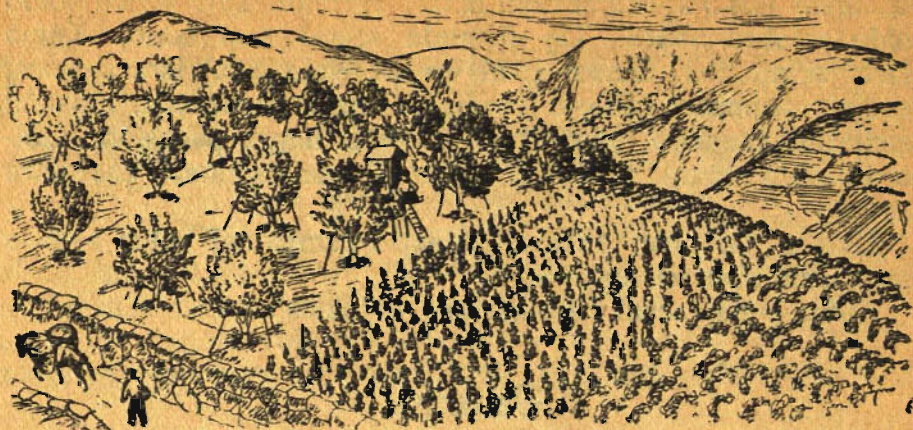
Senea tēhāni. Totara nasalvi haoceņni.

Mapa Ignatawa mēnā zuliēlēi icāzēņni.

Ēlē siun agvēņkeni.

Ignat mapa ināktēņni:

— Gā, tāj āturi naj!

Sad.

SSSR-du bi golosaldu sadaci əgzi. Cu əgzi Kawkazadu, Furkestanadu, Krimadu. Sad — əj amtaka mowani, pəngowani balzewambori voa. Tuj bi mowa balzewambori: sinuliktə, uniktə, ulgi oroni, musultə, guci goj goj amtaka mowani. Əj mo amtakani cu amtasi, naj balzejdoani-da ulən.

Təj amtakawa sikunduəni seami ulən. Təj amtakazi konserwawa angoori. Təj amtakasalba pujumi-də, holgecami-da aja.

Sad ulən balzegoani, amtaka ulən amtasi balzegoani, təj sadawa cu ulənzi, masezi ətuməciuriwə gələj. Təj mowa tareorewa otoleceori. Təj mowa haj haj usəltəni orkin baroni tajwani ətuməciuri. Təj mola balzehan amtakawa ulənzi ətuməcimi acogoori.

Təj sadadu mangga zovoori! Bolo ərindu təj amtaka huruluuciani, əgzi ulən zakawa vaogooril!

Əwəŋki nanaj voadoani tamaca sadawa angoasi acasi. Təj sad ulən zaka!

Goj mo garakani.

Gereadu purən amtaka mokani balzehani. Təj mokaŋ gərbuni jablonea. Mowa balzewanzi naj cala zimi unzini:

— Əj-kə ulən mokaŋ! Əsi əj mokaŋ mindu acaj!

Təj naj təj moni təhələni ətuməcimi hulərə, sadai baroni gazohani. Totara pitomnikadu tarehani.

Goj ajganea təj naj moreko kucəmbə zapara, pəŋgeanzi urəguj suwəmbəni casohani, vəjəwəni-rəgdə sologohani. Təj caleohan modandolani ujęziəzi təj naj neaŋga kaltalehani. Totara

cu ulən jablonea molani garakambani calera, tēj kaltalehambi mo suwəni bəroni gedalara, katarahani. Tēj amtaka mowani kəndəli geasalahani, tawaŋki zokcei ənuhəni.

Bongodu tēj moni urəmi-də aba. Tuj tami-ka ŋoani nuci, masi bicini, ŋoani turgən aja ocogomi, turgən urəlumi dərühəni. Goj mo garakani ŋoanzəni gəsə urəhəni. Zea zəwari haŋpacij-mat həbdatakasalni, garasalni urəməri dərühəci.

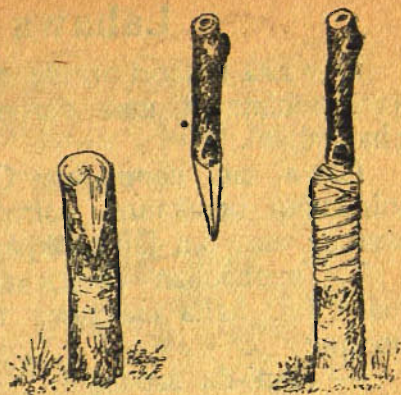
Elan ajŋanea bimi, tēj modoani cala-səgzələ selamari dərühəci.

Tēj selakta gubtəmi dərühəni, tēj bəunduəni ŋongean tohonma oceni.

Bolo ərindu tēj bəunduəni amtaka hurumi dərurini.

Tēj mo purəndu balzejdoani amtakani nuci, bojorsi bicini, əsi tēj mo amtakani dai, səgzələ, cu amtasi ocin.

Goj najsal zidə, tēj ulən amtaka moni garakambani gələj. Tēj garakanzəni hasi goj ulən mowani balzewanzi.

Micurin sadani.

Micurin — əm loca naj halani. Tēj naj — sadadu cu ulən taremi otolij naj. Ŋoani hacin ərdənsi sikun ulən amtaka mowani urəwəŋkini. Ŋoani cu ulən amtaka mowani noŋzəzi ŋələcin mowani urəwəŋkicəjni.

Gə, əj həbdatakaŋku suktukən sinəktə. Tēj modu amtaka wisnea. Əm gohodu əsi zua-r-zua-r amtaka biəsi, əsi 50—60 amtaka balzehani. Sinəktə mozəani wisnea mozəani Micurin əm goj sikun mo amtakawani bahani.

Micurin sadadoani əgzı jablonea moni bi. Poani moni pəgiələni aomi-da acasi. Oŋasahan-da tēj mola amtaka turiduəni cuktu sənəuri. Tēj amtakawa zapagoj, horoi daezi nəpi-mət zapaori.

Micurin sadadoani amtaka əgzı, amtani-da cu ulən. Ulgi oroni amtakani cadu zua-r obozi əgzı. Amtakani cu masi, goj boaci gazomi-da bojazarami ŋələciwəsi, kamur əmutu lala-mat-da odasi. Micurin sadadoani ərdəŋgə zaka əgzı. Haŋgeala bi sadawa tarij najsal Micurin sadaceani pulsijl, honi-da ulənzi taremi taceocegoari, ulən amtaka moni balzəgoani.

Lahawa uməkəcihən.

Dawawa wotaori ərindu əgzi dawawa wahaci. Təj dawango-wari puhimbəni muə baroni nangacehaci. Təj puhindulə əgzi laha hahani.

Cawa əm naonzokan Ganea uməkəcindəmi zicini. Dawa puhinzəni uməkəmbi vəirə, nangalahani. Cadu honea-da goj-dami-da aba, əm laha səkrənkini. — Hangeasi dai laha.

Təj naonzokan Ganea zakpun sə bicini. Lahangoni noandoani dai. Laha Ganeawa muə baroni ercejni. Ganea cadu morajni:

— Honi-da zapaosu!

Cadu poani gurusəl inəktəjci:

— Hamacawa zapaori? Lahawa-nu, noambani-ka-nu?

Tuj tami najsal naonzokamba vələcihəci. Lahawa wahaci. Hangeasi dai laha bicin — əm pud əm kaltadu.

Langgar langgar.

Bolo ərin.

Buə Maṅvodu zoan vəalani bologopsenzi. Na-da məiciluguj. Ogda muəni-də gəkciluguj. Duəntə vəlzərəi kalagoj. Mo hav-datani-da həm tuluguj naci.

Siktəku mo-rəgdəl siktəni turəsi.

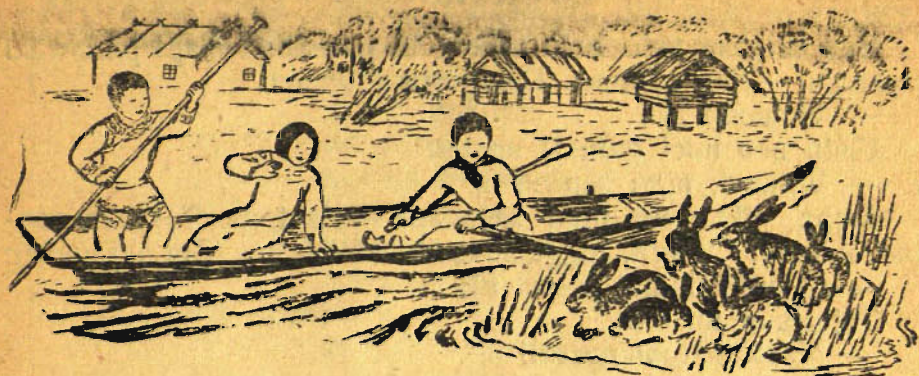
Sogdata bolo ərindu maronzi pulsilugujl. Səuhi niəri ni ərindu sogdata mənə-mənə halazəari kamor ocogojl. Təj ərindu həj-da sogdatawani wari-da, əm hacəmva-manea waori: laha oseni, laha-manea, kəci oseni, kəci-manea, taonzoan oseni, taonzoan-manea. Tuj waori.

Niəciəkənzuən bolo ərindu neama voa vəroni ənupsinzil. Təj gərən gasasaldola cu hameala ənuj kuku, kəngo.

Usəltə seṅaktani vəjkoni kalaj.

Nəngi mapə hagdondə təgəj, gojzema mapə ongolodu təgəj.

*Əm naonzokan boaci niəro, Maṅvu
bajsi morapsemi tutuluhəni.*

Dalan ajganea.

1928 ajganeadu buə Maḡvodu manga dalan bicin. Nəktələ bi boadu ehonsal həm ambohani bicin. Nuktəmi-də aba korpewasezi, ambohani. Pajakta-da əmziəci posewami ambohan.

Təj ərindu həm usəltəsəl kaoka biəsi bicin. Paoremi otolij usəltə gogda boaceani paorehani. Mola mokcami otolij usəltə mola mokcahani. Gormahosal paoremi ulənzi otoleasi, mola mokcami otoleasi. Tuj tami bujkin gormohosal muə ojalani həjəhəni əmutu mo-ma.

Təj ambojdoani Buriziəzi osezə komitetani əm katerzi zuər barkasawa olvemi zicini. Cadu-mat jaḡkopsəḡkepu. Əmzimə barkasazəani moremwa jaḡkohapu, əmzimə barkasazəani pajakta-wa, goj goj hazomwa jaḡkohapu. Tuj jaḡkojdopu-wa pajakta, zo, taktu həm ambohani. Poani ehon-da, zo-da, taktu-da həm ambora, həjəhəni. Təj ərindu gurusəl aomari-da ulənzi aoracil. Nuci daezəari jaḡkohaci. Seami-da korpewasi bicin.

Osezə komitetani zicindui poanədu najwa sonzohan. Tuj tara cazı gəsə ehon taombani həm pulsimi jarsehani. Tuj tapi-mat həm niruhəni — ujdə taktoni vojəhambani, ujdə moreni bujkimbəni, ujdə taktoni həjəhəmbəni, həm niruhəni.

Gojdami biəsi, muə-də pagolohan. Dawa esehan, erga-da wawasi. Gogdala bi erga agbewaḡkeni, nəktə erga əciə agbewəgora. Gə, cadu gərən naj əm ergadu nareohan.

Dawa hozeoceani, guci ambogolohani bicin. Zuəciə dalan manga vojəhani. Sogdata-da poani ehondu wahan, poani ehondu waracın. Dalan hamealani zogbari tagomari, poani korpehani, poani semata semanoaceani-mat hozehan.

Osezə komitetani buə Bolan ehon sowetaceani ujuḡhəni zəhəwa, opawa. Cawa buə panaj zaḡgeaḡgoni əvoləhani.

Orokanzoan.

Buə tutuənə volo hulu varoni tokpasedoari mapa piktəwəni zapahapu — elan oromba. Dai gurusəl unzici:

— Wawomi aja!

Cadu buə nuci gurusəl unzini:

— Wawasi, ujun zapami aja!

Mapa piktəwəni ujun zapahapu — elantəŋa. Tuj tara aongaci əuhəpu. Gazora, aongadu toedoani nəhəpu. Əm naj unzini:

— Ongolo dolani nəumi aja.

Təj əmun unzini:

— Mapa piktəni budəsi!

Tuj tara təj dolbo aongahapu. Iniəuciəni sagohaci: mapa piktəni — əmun ənəhəni, zueŋ ocohan. Tuj tara cawa gələndəguhəci. Mapa piktəni mola tohani. Təj moŋgowani tugbuhəci. Mapakan mozi gəsə tuguhən. — Gə, cawa honi zapagoari?

Camawa gərwərə, cazi moŋgondolani camalara, cawa zapagohapu. Tuj tara aongaci əuhəpu. Zalan iniəwə korewa aŋgohapu. Tawaŋki hadolta vıpəri, zueŋ oron bujkici — bəgzici həm bəlkpi, koh-koh ocin. Əmucən ocohani. Cawa zokceari gazohapu.

Cağzean ora namazi rələj.

Зәүрүән.

Buə nanaj tuə gucəmbə umukəcidui, gucən səpkəndəsıduəni pajahasemi, davami pasalejni ərdən:

Gə, sukcum səkpəndusu!

Lukcum bəjəwə lugdəndəusu!

Gə, gucən baj gukurie,

Sana baj sapcore,

Gə, tolgeazi tatau!

Gə, zakpeazi zapau!

Gə, baj zəlin zəŋgəria

Nemo baj neldore!

Gə, bala uməkəmbi-wə

ılkilindəusu!!

Gə, bala porvai-wa polkolendagoosu!

Əkər gurun bolo nemowa umusiməri, balopari, zəurənzici
nemo zəpuguəni:

nemo neldore,
gucən gukuria,
azi aozare,
kumdu kuturia,
kəci kəlpiria,
loha lopare,
zəlin zəngəria.

Tuj tapi guci zəurənzici:

sogdata səkrəmbuguəni,
soleazi soelo,
həziəzi həndul,
talgeazi tambore,
zakpeazi zəngəria.

Mi boŋgodu mapawa vasehambi.

Aoŋgazeazi mi iləji, ənəmi sikun vəjun poktowani icəhəmbi. Icəmi, endai cendahambi. Endai zər bicin—əm kəjəcən, əm sagzi. Sagzezema endai vəjun poktolani ənəhəni, kəjəcənzimə minzi gəsə ənəhəni. Honi-da ənəsili-wə kəjəcəkəmbi aba-gdal ənəhəni. Zuliəsi hadu-nu gerakta gerami, dolzehambi kəjəcəkən zəlgambani.

— Ələ vəjumbə wacelohaci, goaŋ, — murciəmbi.

Əsi-gdə mi tutumi ənəhəmbi. Ələ zoan geraktadu ənəmi icəhəmbi, vəjun ənəhənziəziəni mapa-mat dərəŋni seola agbenzewani. Mi icəjzi gəsə pəjŋgəpsimi, meocambi məjrədəhən ələ-ələ cilkiguj. Tuj tami murupsin kimbi ama uŋkimbəni: — Mapa icəpi, əzi meocalara. Meocalapi orkin, boala nambohan oseni, najwa mapa guziəsiəsi.

Cawa zəŋgomi gəsə dujsipilə hurəkən baroni tutuluhəmbi. Mi-təni holemi tutuhəmbi. Ələ hurukəmbə esejdoi hamealai icəguhəmbi. Mapa mi holemi tutuhəmbi təj seo pos mimb-wə hasasejni. Hado-nu geraktawa gerəŋkeni ələdə mindulə esendahani.

Mi ŋalazei-dərgəbi alehambi Alecajdoi hajhambi bi-də sara-sembi. Tuj tara zelei əuriguhəmbi, icəcəji əjlə, zezadu — haj-da, haj-da aba. Bala, bala elegora, mola tohambi — haj-da aba.

Tuj tara aŋgacei ənuhəmbi. Ama aŋgadu bicini. Ama minci mədəlsijni. Mi honi-da gisurəjcəmi tuj-də mohohəmbi. Bəktə bipi, amaci cuŋnu gisurəguhəmbi. Mi təli pulsidiu təŋ hujun sə bicəi.

Təni boatohambi bicin.

Balana əsi.

(Loca boadoani)

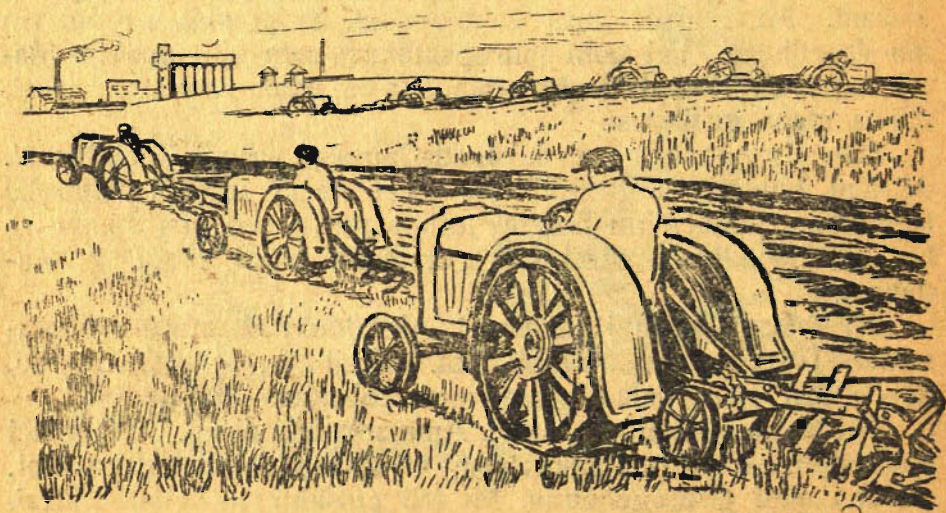
Balana.

Sinəzi usimbə zoboɟ najdu usini-də aba bicin. Usini bicin-də kama nuci. Təɟ nuci usigku sinəzi najsal usimbəri ulənzi-də anzasil bicin. Usimbə ulən anzalagoɟ, usin ulən balzegoani, ulən anza, ulən morin ana hoɟ-da tawasi. Noandoaci seori həm hazi. Hleba-da aba. Usin-də ulən balzeasi.

Əsi.

Cu dai naku aodandu ɟangeazea, zəuɟiəziə kaltala saharin namu-mat usin oceni.

Boɟo koɟoktola, boɟo həsələ traktor anzalagoɟ cək bi. Nuɟgun taɟgo masi masina cək bi. Nuɟgun taɟgo traktor cək bi. Boɟo koɟoktola eɟkocaj naj cək təɟuj. Cək təɟuhəci anzalagoari. Əɟzi dai usin ulən balzegoani cək bi.

Balana cadu bicin dətudu.

Nucikənzuan duəntə doceani moremba gələktəguməri ənəhəci. Duəntə kerawani ənəməri, icəhəci əksə Matwəj təsimi tainziwəni.

— Bacegoapu, əksə Matwejl Si buə morempu-wa icəcisi-nu?

— Suə morensu dətudu liwəhən, seani-ragda agbencəj.

Tuj zananzeni əksə Matwejl.

— Hawuj dətudu?

— Suə murcijsu nedu tul-tul aodan bicin-nu? Balana, əzən biduəni, nedu dətə bicin. Kota bicin. Cadu honin, morin pikəni liwərə bujkici. Əm modan ehan kətələ liwəhəni.

— Gə, honi taosi ənəhəni ehan-da?

— Ənəmi, ənəmi liwəhəni, hujəni-rəgdə agbencəmi.

— Əksə Matwejl, haosi təj dətə ocohan?

— Təj dətə muəwəni oni baroni həjərsiŋkini.

Cawa əsi, sowet geandoani ccowambəhan. Hotonzeazi otolij naj zicini. Kəndəli jarsehani. Tuj tara opoanjeni: „dətuwə holgomi aja“.

Manga cadu bundu mareamacehaci. Əgzzi zelgan bicin.

— Buə təj dətuwə angoseacepu, buə cawa holgemari acəsi.

Bumbi-wə bələciguj-nu, bələciguəsi-nu. Daramai baj mukciwəmi coŋdowa huləuri.

Tuj tahandolari haoli dətuwə holgewəŋkeci. Əsi nedu boja-leori-ragda ocohan, tareori-ragda ocohan.

Nucikənzuan gisurəndərə, balapci dətuwə kas daomari ənəhəci.

Əksə Matwejl mənə anzai ulənzi tawohani, morapserŋjeni:

— Gəl..

Aodamba anzazei bojalemi ənərsiŋkini. Goj nedu balzelo-goani nawa bəliəri.

Elektrostancija.

Elan ajganea sihəni.

Təj aodandu anzaku traktor seasentəhani. Noani hamealani daramezi nawa, zeaktawani pojromi ənəhəni. Gereazeazi popon seaseni dolzerpeni. Cadu, təj gerea cealani torfaku nearəndu elektrostancijawa angosemari dəruhəci.

Zuər nucikənzuan gereazeazi duərəhəci. Omoldoi surəku dama Matwejl noambəci acapci zicini.

— Bacegoapu, damal

— Hajazi zizisu-kə?

— Stancija baroni pulsihəpu.

— Gə, umburi elektrostancijawa turgənzi angomari ələ hozejci.

Dama Matwej guci uŋkini:

— Kolhos taondoani elektrokusuŋku ihərəkəmbə taocil. Mosolokoci-da elektrokusumbə buzərəl.

Təzə, nuci gurusəl, mi suə tuj balzegəljawasu tolkendu-da icəmi-də abai.

Mi naonzoandoi-wa cəuzi usimbə huləhəni. Anzazi zoan ajŋaneadu usimbə huləmi taceohani.

Gə, əsi traktorba aŋgohaci.

Əm ajŋanea siriziani gəsə goj sikun ərdən agbenzi.

Angoseori.

Nearun, dətu boadoani,

haj-da ana boadu

dai zawodasal əsi

zovomari dərühəci.

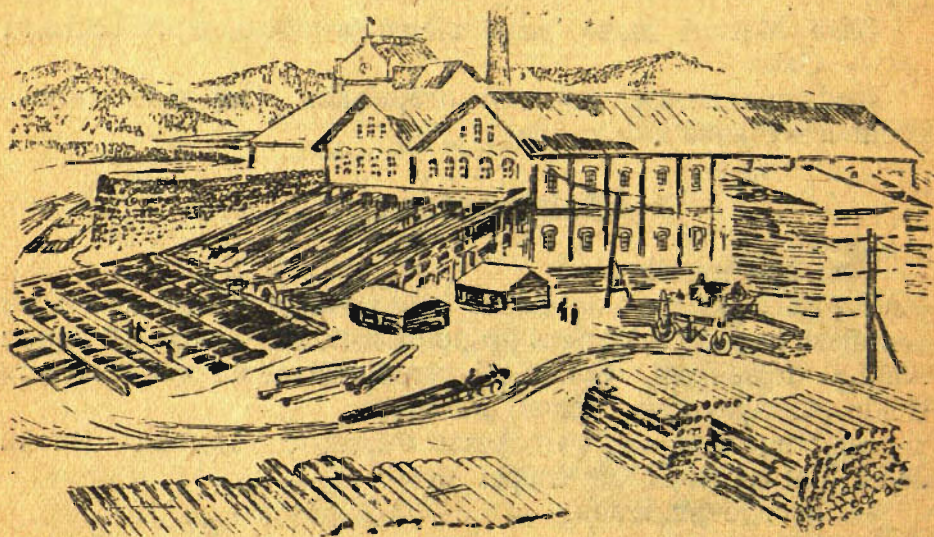
Prowoda tərühən torala

ormezi-ormezi tataj.

Elektrostancijawani-da,

sikun hotomba-da

angomari dərühəci.

Elektrokusuni.

Buə ehondopu-wa elektrokusumbəni angosehaci. Buə-də zuər elektrokusunḡku ihərəkəmbə mənə zogdoari lohapu. Bundu əm dama bicini. Noani buə ihərəkəmbə lorepu-wa icərə, gosolap-seḡkeni.—Suə awawa zobowasi, əj taohakan hali-da zəgdəsi. Mi-də əciə agdai təj ihərəkən zəgdəjwəni potagen-da ana, spicka-da ana.

Təj ihərəkən zuərbə loktamari hozehaci. Elektrokusumbəni cendahaci — zuərtu ihərəkən taohani. Buə həm agdahapu. Totara ama bunci uḡkini :

— Gə, nucikənzuən icəusu naj angosehambani — ḡəgzjən mənḡa, hozoron-da ana. Guci golzomba təj elektrokusunziəni ewacegoj mowa-da gələwəsi, elektrokusunziəni hamaca-da həm zəpuuriwə pujuuri. Guci morenzi usimbə zobowasi, elektrokusunziəni mənə zoboj anza nawa mənə bojalij.

Totara najsal həm zogzeazi boaci niəguhəci. Mi əmucəkən zogdoi dərəzihəmvi. Mi mənḡa ərdəḡḡəsimi ulənzi jarsegoj, sagoj ihərəkən dolani bi nuktəkəsəl hulzij-nu, hulziəsi-nu. Ihərəkən modandoani saharekan, nucikən zapalokoni angopohan.

Mi təj zapalokodoani zapara, anḡea baroni morehəmvi — tawawa zəgdəluhəni. Guci anḡea morehəmvi — cemca ənəhən. Gə, pəksiuri!

Cadu mi ihərəkəmbə moregomi acohəmvi. Tawani gukpini. Guci mi təmirihəmvi təj pəgiəziə modambani totkogojwani, mimbi-wə ḡalaj-wa pacelaj. ḡələrə, mi morapseḡkembi :

— Uj mimbi-wə pacelahani?

Guci təj bəunduləni tahəmvi — guci mimbi-wə pacelahani. Mi guci morapseḡkembi.

Mi aməmvi zokcei iguhəni, mədəlsihəni :

— Si hajmi morajsi?

Mi noanceani uḡkimḡi :

— Uj-nu mimbi-wə cumcənduləi-wə pacelajni.

Aməmvi minci uḡkini :

— Si ihərəkəmbə moregomi acohasi. Elektrokusumbəni kəwkə jakcegoacesi. Prowodala elektrokusuni zizi.

Təj simbi-wə ḡalalasi pacelahani. Əwəḡki taosi mi anadoi-wa ihərəkəmbə əzi morenasera. Tuj tami orkemba opoanzeaci. Elektrokusuni moremba-da wari.

Siksoiri cecakin dogojni.

Aja! honi-da mutəjcəuri. Icəguru, kajla əsi əmutu simuksə-wə-mət ənəj.

Siksə ərimbəri seahanzeəri vuə səzən pəgiələni apseŋgohapu. Hoceaktu morempu poseohan aodan baroni ənəhəci.

Dolbo mi sənəhəmvi zəlgandola, seasendola. Totara ojalai dasecahəmvi acora, dosozahəmvi.

Goj naj zəlgani mi amencei gosolahan.—Si hajmi mənə moremvi icəsis. Si uləmbə varasesi... Tuj tami duin bəgziku zaka nawa seasentohani, seo dolani həvdata seaseni agvəmi dəruhəni. Tuj tami əvəgdal ocogohan. Cemaj ərdə, gewanajni ərindu mi aməmvi bajan naj moreni kərənciəni ənəhəni, əj dolbo huədəpkin morembə gələndəgumi ənəhəni.

Əm casadu bimi ama zizuhəni, jadahani mənğa. Səzən zakpadoani təguhəni, hajwa-da hesəngoasi... Tuj tami zueŋ galazei zelei zapara uŋkini:

— Əsi hajdu vaori? Elan tiəsəwə! Hajguj?

Totara zelei harhehani. Zəuŋgiə nasalni zakpadoani sealtogohani mənğa bicin, seani cuŋnu haolohani.

Seori zuliələni ama guci ənuhəni. Mi səzən ojalani təsimi ŋoambəni halacehəmvi.

Siun mənğa ujsi tohani bicin. Ama zizuhəni, mənğa jadahani. Minci mədəlsihəni:

— Si seakasi-nu?

Ama hlewowa əm nucəi pasezi calera, cawa osesemi seahani. Totara uŋkini:

Zəkceəri ənumi aja!

Mi ŋoanceani mədəlsihəmvi:

— Morembəpu honi taori?

Noani kol-kol bicin. Əniə vuə tahampu-wa sara-da, zogdu songomi bicin.

Zuəltə, elalta bicin bajan naj vuə morempu-wa hasi buguəsi. Duiciə aongami, əniə mənə bajan najci mədəsindəmi ənəhəci. Gə, əniəwə bajan naj endəni səkrəŋkini. Totara əniə songomi mocogohani,

Ama guci moremvi gələndəguhəni. Ama bajan najci tuj uŋkini:

— Əsi honi cəhalajə oseni, honi taru! Mi ajjanəguj əsi baj buzi.

Bajan naj sareni ama ŋoani naŋgowani anzalahəmbəni. Totara haolea vuə morempu-wa buguhəni zəha-da anazi. Bugujdui bajan naj ama baroni uŋkini:

— Əsi morembəsi buguəmvi. Əsi si mi usimbi-wə kalta deseatinawa puləwə anzalazaci.

Ama bajan naj wægziçeni mekoranjeni. Tawanji morembi gazomi zoi baroni gazohani. Ama əsi agdahani.

Homecekte morempu pajaktawa seami dərühəni. Ama əniə baroni uŋkini:

— Gə, [mindu əsi seagoj-wa turgənzi buru, mi anzalanda-gogoj.

Pazerandola paj, paj.

Kulakala naŋdahani.

Təj aŋjanea hazi bicin, niəpultə-də oi bicin, wəjun-də hazi bicin.

Gara niəpultəwə oewa wahan.

Təj wahambi niəpultəŋguy kulakaci eragohani. Mənə naŋdai taodandami eragohani. Kulak daŋsai agwembəhan. Totami naŋdawani taongohan:

— Mi daŋsadoi-wa naŋdahasi tuj bi: opa — tanggu pudə, ziəktə — duin pudə, simuksə—əm pudə, woso—dəhi arsin, əm meocan. Həm zapahasi zaka əm tanggu tiəsə.

Gara ərdəŋgəsihəni:

— Hajmi tuj əgzi oçeni? Mi sindulə tuj əgziwə zapami-da əwai-ma bi. Kulak unzini:

— Mi daŋsadoi-wa tuj niruktu. Hajwa-da zapahasi, həm bi.

Gara honi-da tami-da mutəsi. Bichəwə-də otoleasi. Anton (kulak gərbuni) honi unzini, honi bi.

Noani wahani niəpultə (əm soli, sosaj hulu, tojnga colcoj əm bocan) kulak mənə hodagoani nosoreni. Kulak unzini:

— Si niəpultəŋguəsi həm saleni gocin tiəsə. Mi haj uŋkəi: si tuj warasesi. Əsi si naŋdai taodami mutəsidi, mindu zowozaci, naŋdai eseoceami.

Gara doni orkenahan. Honi da murcin-də acasi. Zowoaçi oçeni, ɳoambani bajan naj honi-da, tami-da cuŋnu mutəj.

Gara kulakadu zowomi dərühəni. Inə teap zowoj, siksə zokcei zizuŋ. Zowoori maŋga.

Tuj zowojlai turimbə oewa wari. Seaguj, tətuguj ulən-də warasi. Zoŋkani homeçemi zərgəziəni bi.

Gara tuj gojdami tul-tul kulakadu zowomi walzehan. Tuj əruləmi bicin.

Honi buə zawodadu zovohapu əzən viduəni.

(Zovoj naj balana bicimbi zongora, hesangojni)

Mi masinawa angogoj zawodadu zovohambi. Nungun casala cemaj zovoj gurusəl zavod baroni əmutu ormi neargi-mat ənujl bicin. Zovoj najsal taondoani seareci zaka bicini. Tuj olbendasi oseni, acasi bicin. Buə əm iniə 12 casadu zovoj bicəpu.

Tuj zovojlari turimbə oewa vəri bicəpu. Zovoj naj əm veala 17—18 tēsəwə vəri bicin. Bumbi-wə əm iniə 12 casaduj əgzi zovowanzi bicin.

Zovomi viuri-də orkin bicin. Zovojpu gealakodu noŋzi bicin. Tugdəj oseni gealakola savdaj bicini. Buə tuj zovokapu balana.

Wladimir Iljic Lenin.

Pojkaŋko aneani ələ oseme dəruri. Alosemzi taceoceori ərindu nuci gurunci gisurəmi dərühəni honi-da Wladimir Iljic zovoj gurumbə alosehəni bajan gurunzi soreorewa. Tuj tara alosemzi nuci gurusəlci mədəsihəni:

— Sunci zogdoasu uŋ-də hoŋ-da Lenin bicimbəni gisurəhən-nu?

Olea ŋalai əurirə, unzini:

— Minci amembəi əgziwə gisurəhən. Noani Leninba-da mənə icəhəni.

— Gə, gisurəru hajwa-da dolzehambi.

Olea gisurəmi dərühəni. Kətə ulən-də hesangoasi. Noani nuci, tuj tami noandoani mangala bi. Alosemzi unzini:

— Əsi buə si amembəsi siksə hupijwəri baroni gələmi aja, tuj tapari həm noambəni dolzəgoari. Si honi murcijsi — noani zizərə-nu əusi?

Olea unzini.

— Zizi, zizi. Oseseasi.

Olea ameni hesangondami zicini. Əj naj—masezi zovoj naj bicin, səni sosajdu bicin. Zeleni carongomi ocin, nantəzi tətəkəŋku bicin. Nuci gurusəl zuliələni elemi, hesangomi dərühəni:

— Gə, naonzoan najsal, Sowet boazealani bij gurusəl, mənə dolzejcahambari dolzeosu, — gə, dosocaosu!

Əj zaka bicinzi gocin sədu hamasi bi. Mi cadu nuci naj bicəi, sələzi zovoj zawodadu zovokai. Amembi ana bicin, noambani zawodadu masinazi wahaci. Minzi gəsə əniəpu, guci nuci nəpu balzehaci. Cadu buə mənğa sezonzi bicəpu. Cıŋnu buə əm gealakodu bicəpu, zo pəgiələni. Pazerampu mənğa gicisi bicin, pawapu-da mənğa nuci bicin, təj əmzimə zo pazeranceani icəzij bicin. Buə pawalapu-wa hali-da siun garpasi bicin. Pakcini mənğa, ərsimi-də orkin bicin.

Iniə taondoani cemaj ərdə siun-də əciəli garpajni zuliələni tul-tul zawodasal peokealajl bicin. Təj peokeanzi zovoj najwa zawod baroni hərsigujni.

Buə-də təj peokealajni ərindu nasalbari haomari, ahorawari tətuguməri, ənuguəni bargegohapu. Əniəmpu təj ərindu turgən təmi, seagoj bargij bicin. Cajwa saharin hlebazi, seatun ana omera, zawodaci duəraguj bicəpu. Zovojpu cu mənğa bicin. Əm iniə zoan casadu zovoj bicəpu. Tuj zovohandolari hajwa-da kətə uləmbə əciə varapu. Əzəmpu bundu cu oewa buguj, məndui cu pulwə, əgziwə zapaguj.

Əm modan təj zawodadu zovoj najsal ulən-də zovoasi ocesi. Zovojwari hodawani ujsi tobowankecajci. Haosi təj! Təj zawodawa dalaj bajan dosocoorewa-haj əskəli. Buə zawod ujkəni dadoani əgzi zovoj najsal kamor ocogohapu. Əm zovoj naj ujlə elemi unzini:

— Zovondagomari ənuəsipu, turimbə ujsi toboaselani...

Buə dosocajpu: təzəwə təj naj hesangojni. Buə-də tuj murciəpu.

Tuj tami moramari dərəkəl-mə:

Kazakasal! kazakasal!

Tuj tamari kazakasal morenzi bumbi-wə saskazi tojkamari dərəkəl-mə. Mi daramalai-wa zuər modan pacelakal-ma. Təj pacelahaci taondolani mi tətüəi mokto-mokto ənəhəni, uliksəi cıŋnu səksəzi dolkan kohani pacelahaci taondolani. Cadu bicin najsal cıŋnu u j hau murcij oseni, hau pagzealahaci. Horin najwa-ka, bicin vizərə, kazakasal zapahaci. Təj najsalba həm lao baroni təwəŋkici.

Tuj bicin buə balzehapu.

Mimbə-wə əm daezema zovoj zeai mənə varoi gələhəni.

Mi noanceani ənəhəmbi. Cadu naj horembə-ka bicin, vizərə. Cıŋnu zovoj gurun-manəa. Noanci dolani əm naj bicini.

Təj naj vuə zuliəpu-wə omi, hesəngomi dəruhəni:

— Suə həm sinəzi naj tasu, suə zovojlasi goj naj bajanzəni.

Suə bajan gurumbə, fabrika, zawod, na əzəmbəni puḡḡəguə-siləsu, suə ulən balzeasesu. Tamaca gurumbə acogoosu! Mənduəri zovoosu gərənzizəzi kamur osegora, ḡala-ḡalazəari.

Buə ḡoanceani unziḡu:

— Əi-kə tərək bil Gə, honi puḡḡəguəri təj bajan najwa? ḡoanzeaci policiḡa-da bi, ḡoanzeaci əzən bi. ḡoanci vumbi-wə cawa icəwənzə-mə!

ḡoani uḡkini:

— Boḡgodu əzəmbə puḡḡəguəri. Tuj puḡḡəguḡ, zovoḡ ḡurusəl mənə dola zovoḡ ḡurusəl partijawani aḡḡoasi acasi. Zo-voḡ ḡurun əmziəci-manea osi oseni, cawa puḡḡəguəri həj mənḡa osi!

Mi dosozami murciəmbi:

— ḡoani təzə unzini.

Təj hamealani mi saḡambi—təj naj Lenin bicin. Cadu-mat mi Leninba cu boḡgodu icəhəmbi.

Təj hamealani horin aḡḡanea sihəni. Gərmanija caohani tər-ciuḡəni. Kama əḡzi najwa, gurumbə caoha sorendawami puḡḡ-nəhəci. Tawaḡki sorehanzəari naj zizuḡci: poani ḡala ana, poani vəḡzi ana. Poani na dolani ocin—vujkici.

Cadu mimbə-wə-də caohəḡoari zarahaci bicin. Buə həḡoari soreḡu? Əzəndu, pomesikadu, goj kapitalistadu soreḡan. Təj ərinḡu buə udəpu-wə haosakan pasəsalni buə ḡalacepu-wa zizi bicin. Təj haosakandu tuj niruuhən bicin.

„Caoha sorewasi! Bajan gurumbə acapci soreosu!“

Təj haosakan Leninzəazi zicin. ḡoani təj ərinḡu goj golo kaltazəalani bicini. Tajazəazi buə varopu-wa haosanzi sawan-dəḡoḡ bicin.

Elan aḡḡanea soreḡaci. Hozedoari kusun-də ana ocesi. Zovoḡ ḡurusəl əzən ḡeambəni acapci ocesi, caoha najni-da əzən ḡeambəni acapci ocesi. Lenin vumbə-wə tuj taceoḡəhani, buə tuj taḡaru. Əzəmbə-kə puḡḡəḡuhəci, əsi honi mənə kusunziəri mənə ḡeəḡoḡ aḡḡoḡoari turgənzi-kə murciməri avaci. Cadu baj baḡ bi prawitelstwo ocin.

Təj ocendoani zovoḡ najdu həḡdu-da ulən ana ocin. Baj baḡ bi prawitelstwo bajan ḡurun baroni ocin. Cadu naj mənə dola mənḡa soreḡal: poani naj baj baḡ bi prawitelstwoḡa ocin,

poani naj osesi. Mi icəji orkin ozara, zovoј gurusəl əmziəci-
manea odaseci oseni. Mi kommunist partijani baroni osehani.

Partijadu zovoori əgzi bicin. Fabrikadu, zawodadu buə zovoј
gurunzi poamba angoj bicəpu, zovoј gurumbə tul-tul alosij
bicəpu :

— Andana, kamur ocogoosu! Partijadu əgzi naj odosu.
Tuj tapi-mat sorin tərçiuri“.

Buə əm modan dalzeapu-ma :

„Lenin goј golo voazeazeani zizuј“.

Buə noambani wokzal baroni acandahapu. Wokzal zovoј
najzi, caoha najzeani teak-teak oceni. Tuj ənəjpu-wə meawampu
əmutu voaci nəjcəj-mət taj. Tuj halacejdopu-wa cuguni ese-
gohan. Tuj tami gərən najsal tujnkuməri dəruhəci. Wokzal
seaseni manğa ocin. Tuj tami icəhəmbi uj-nu, uj-nu bronewik-
awtomobildu elegohani.

Həm naj pajəwari toјkamari dəruhəci. Tuj icəziəmbi: tuj
tami Leninba takohəmbi. Noambani icəzihənzi amban goјdaj
hadu-hadu ajəanea bicin, mi cadu-bak takogohəmbi Leninba.
Noani təј awtomobildu elemi, hesəngomi dəruhən.

— Baj baј bi prawitelstwowa əzi agdasu. Noanci mənduəri
bajan gurumbə zapacijl. Geamba mənə ɣaladoari zapagoosu!
Cuḡnu gean Sowetacil

Germanijazi sorewasi! Mənə bajəngozeari, pomescikazeari
soreori!

Mi mənə murcihəmbi :

— Gə, əsi-kə buəḡi osegoј! Bundu dai dantəngopu-da bil
Ujzi-də soreorewa-da sarapu.

Tuj taohan, tuj ocin. Guci əm hadoa beawa biməri, baj
baј bi prawitelstwowa puḡnəguhəci. Pomescikala nawa acogo-
həci. Zawodawa dalacaj gurumbə (əzəmbəni) zawodazeazi puḡ-
nəguhəci.

Lenin bumbi-wə sikun kolewa əngogopu-wa manğa vələci-
həni. Əsindulə buə zovomi bi gurusəl mənə geambari mənə
dalajci.

Əjlə-də buə bajan gurundu zovoasepu. Əsi bundu goј najdu
zovoј gurusəl zovoasil. Naj taoni əsi mənə gərən najdu, mənə
məndui zovoј.

Uj-də zovoorewa osesi oseni, təј najdu buə voadopu-wa
voani aba.

— Honi Lenin əjwə həm əngomi mutəhəni?

Tuj mədəsihəci nuci gurusəl. Zovoј naj uḡkini :

— Əmucən Lenin angomi-da aba. Kamur zoboƷ gurun partijazeani cunnu angohaci. TəƷ partija gərən zovomi bi najwa, zoboƷ najwa mənzii gəsə sikun poktola olbeƷkeni. Lenin hoƷda ənəuri poktowa uƷkini. Lenin partijawa masi opoanƷkeni. Lenin buə nasalpu-wa nihəlihəni siun dəgdəƷ baroni. Noani bumbi-wə tuj taceocehan. Sumbi-wə, nuci gurumbə-təni tuj uƷkin: taceoceori, taceoceori, guci əm modan taceoceori. Suə najwa zuəciƷuəsə.

Lenin buƷkini.

Lenin germaksawani (bəƷəwəni) Gorki ehonzəazeani stancija baroni gazohaci.

ƏƷ siksəni borkali bicin. Semata mənƷa borkaledu əmutu hurəkəsəl-mət hoƷgohani.

Gərən bəƷun poktoni hoƷgozi humniəƷkini.

Siktəku mosaldu semata əƷziziəri dəlkici.

Najsəl əmutu ormi neargi-mat Lenin həurni hamealani ənəhəci. Semata tul-tul semənəƷni. Lenin həurni sematazi cəƷzean oceni...

Bongomzewa susuəcihəru.

Wladimir Iljic Lenin buƷkini 21 iniə 1924 aƷƷaneadu, əƷzema (janwar) bealani, Gorki ehondoani. Germaksawani (bəƷəwəni) Moskwa baroni gazohaci.

TəƷ ərkiwə noƷzi mənƷa bicin. Gean tokondoani tawawa ewanƷkeci. Gəkcihən gurusəl taosi polcendasojci.

Hoton dolenceani goƷ goƷ geandola naj əƷzini zicici bicin. Noanci əmutu neargi-ma ormezi iduzi elehaci.

Dai SoƷuz zodoani Wladimir Iljic Lenin (germaksani) həwur dolani bicini.

Muzika seaseni dolzeori bicin. Najwa humuuri canƷalamba hupihəci.

ZoboƷ gurusəl, həm zovomi bi gurusəl cala zicici mənə bongomzewari buƷkimbəni icəƷgugəri.

ToƷƷga iniə SoƷuz zodoani Lenin germaksani bicini.

27 əƷzema (janwar) Lenin germaksawani humundəməri ənəhəci Krasnaja ploscadi baroni. TəƷ duin casadu Leninba humuhəci.

TəƷ iniəwə (ərindu) buə woaru jalodoani bi zawodasal, fabrikasal, parowozasal peokeacehaci. TəƷ peokeandolani həm naj saƷaci:

— ƏƷ ərin Leninba humuƷ.

Bongomzi, taceocemzi, bari.

Cu hamoroj modan
icaguəri ənəhəl.
Həm zərgin sim bicin.
Suə amenasu mənə jalazeari
həurbəni olberkeci.
Həm naj nasaldolani muə
həjəhəni.

Həurbə kəndəli naj cu əgzi
bicin,
əmutu əgzi neargi-mat.
Nucikənzuan,
sundu noani
bongomzi, taceocemzi,
bari bicin.

Iosif Wissarionowic Stalin.

Kawkasadu, Grusijadu, Kura
oneni keradoani əm burikən
(hotokan) bi. Təj hotokan gər-
buni Gori. Əjdu 1879 ajğ. əmu-
cən otawa arğoj najla, (təj naj
gərbuni Wissarion, halani Zu-
gaswili) əm husə piktə balzehani.
Təj husə piktə gərbuni Iosif. Əj
husə piktə əwəŋki zuliəsi kom-
munist partijani dalamzeni ose-
goj. Əsi təj husə piktəwə najsal
anda Stalinzi gərbəsiyci. Zoan
zakpun səku osemi, noani zoboğ
gurumbə vələcimi dəruhəni.

Noani rewolucioner oceni.
Noani zoboğ najwa əm boaci
poagora, policija sarasezeani, zoboğ gurumbə alosij bicin hoğ-
da əzənzi, bajan gurunzi acapci soreorewa. Policija vaogoaşi
osegoani, noani goğ goğ halazi bicin. Poadoani noani halani
Dawid, poadoani Koba, guci goğ halazi osegog. Policija Dawi-
dawa gələğuj, noani təj ərindu Cizikow osegog. Policija Cizi-
kowawa gələğuj, noani təj ərindu Kobazi halaku osegog. Cu ha-
moroğ halani Stalin. Əj halawani əsi voa jalodoani bi zoboğ
najsal həm sari.

Stalin zovomi tul-tul Leninva vələcij. Lenin ulən vələcim-
zini bicin. Lenin bujkini. Kommunist partijani geambani Sta-
linzi bongomzezeari zulgənduləni ənəjci.

Stalin unziləni buə boadoru-wa əgzi sikun fabrika, za-
wod oceni. Noani dalendoani nawa zovomi bi gurusəl kol-
hosarğkasal oceci. Usimbə tariğ gurusəl gəsə əm hopan osera,
zoboğoj.

Masina-traktor stancijani əsi balarceduj nawa sor hañsi zovoj. Stalin unziləni kolhosarñkasal, zovoj gurusəl boñgozi zovoori hopamba arñojl. Noanci tuj opari, turgən əgziwə ulənzi zovozaral, sikun balzeori geamba turgən arñogozaral.

Stalin zovoorewa unzini:

— Zovoori zaka vuə vajgoampu voadoani cu orkenzi vodoj. Vuə voadoru-wa zovoori zaka ulən biuri, balzeori zaka. Bundu zovoj gurusəl mənə zovojwari uləsıməri zovojl.

Stalin bunci unzini:

— Baktektu najsalba, zovoorewa osesij najwa ocogoosu!

— Əsi sikunzi zovoosu!

— Ulən balzeru kommunist!

Okteabr hozeasi.

Əj Okteabr rewolucijani arinduanı bıcın.

Zuər səgzən caohani dai zo ujkəni dadoani ətuməri elesehaci.

Təj arındutu əzən zovani zaragohambaci sara, əsi gean sowet baroni ənıjwəni sara, əm səgzən caohani ujkini:

— Gə, əsi rewolucijawa arñoghacıl

— Əlkə, bari! Əzi rənındə! — təj əm zeani ujkini, — rewolucija hası əciəl hozi. Əwərki icəñəsi-təni: vuə guci sozezapı.

Təj təzə: totarı cagzean caoha najni sozehan.

Totarı, haj-da həm cuñnu goar ənəhəni bıcın. Honea-da bısıləi noanci, təj zuər naj, əm zovodadu cagzean najzeani soredoani səptuhən masınawa taogohaci.

Cadu əm zeani ujkini:

— Gə, əsi-kə rewolucija hozerkin.

— Awa,—təj əm zeani ujkini,—əsi mi sinci undəmbi, əsi rewolucija əciəl hozi. Əsi əj masınasalba cuñnu sikunzi ulənzi kalasi acası. Vuə voaru—sinəzi voa. Vuə cawa vajan voa ose-goambori. Tuj odasi oseni, bumbi-wə vuə vajgoampu wazaral. Rewolucija hozeasi...

Vuə arñoaru.

Sowet voani cu dai.

Zulıəsi zovogelaori cu əgzi...

Vuə sahtawa, domnawa arñoaru.

Elektrostancijawani, poktowa arñoaru.

Usıdu, vaj bıcın voadu

vuə tarñgozeani traktorva zovogoani nərərı.

Əjwə arñogolari, tuj zovogolari

vuə Okteabr veadoani sozeharı.

Mutəhəci.

Əm zavodadu naj ulən boŋgozi zovohal. Təi zavodadu əm ceh bicin. Təj cəhadu naj hamealani zovojl. Hajmi cadu naj zovomari dərəzihəci? Cadu zovoŋ naj dolani bəkektu gurusəl bi, tuj tamari dərəzihəci. Təj cəhadu boŋgozi zovoŋ gurusəl nosohaci təj cəhawa boŋgozi zovoŋ cəhawa təksiguguəni.

Əm bəkektu naj boŋgozi zovoŋ gurusəlci zidə, unkini:

— Zovomi hali-da bəjandasesi, kərhəkurə-də ozaci.

Tuj unda, zokcei ənuhəni.

Guci əmun bəkektu naj zidə, uŋkini:

— Ələ zovoŋwari hozeasu. Zovon ujun zaka biəsi—təj hau-da ənəsi.

Tuj unda, zokcei ənuhəni.

Kulak piktəni zidə, uŋkini:

— Orkeni-raqda zovombə uləsij.

Təj-həj hasi zokcei ənuhəni.

Boŋgozi zovoŋ gurusəl zovoŋwari mutəcihəci. Noandoaci mənğa bicin ənuhən gurusəl orondolani zovomari.

Tuj mənğa-da haolea mənə zovoŋwari mutəhəci, haolea ərbəri esocehaci.

*Taremi omoktani tantami bojale-
wası, kuku omoktani kuzkumi
bojalewası.*

Əjniəwə, cəmaneawa.

icəuri əjniə—gereə, hurən.

icəuri cəmana—sowet zavodani.

icəuri əjniə—baj bi aodan.

icəuri cəmana—dai sowhos „Gigant“.

Balana aeroplanzi dəgdəcimi pəjsi icəuri—pəgilə usin əmutu poltawa goj goj hacin pasezi adaceohan, goj goj durunzi təj pasekanzoan bicin. Mənə mənə usin pasəsaldəni mənə mənə əzəŋku.

Əsi icəuri aodan daezi usimbə əngogoohan. Traktor ənəjsiəni aldan aldanzeəni mənə mənə nawa bojalehaci, goj goj usin nuci pasewani kolhosəngi ocohan, təj usin nuci paseni kamor ocohan.

Balana vera, oni tuj həjəj bicin. Əsi cadu elektrostancija aŋgoohan.

Balana pustinea bicin. Əsi cadu hlopok-manea usimbə aŋgoohan. Balana purən duəntə bicin. Əsi cadu cuguni pokto-wani, mowa porı zavodawa aŋgoohan.

Hajdu-da həm zovoj naj, hajdu-da həm masina, zavod kola-ni, zovojni seaseni, hajdu-da həm aŋgoorewa aŋgoj modan anazi.

Ər esehani.

Petr Nefedow səgzən caohalani ənəjni ərin esehan. Əniəni songolohani:

— Simbi-wə əsi minziəsi, amənzeazeasi acogojci. Uj-kə simbi-wə cadu seawanzi, omewanzi tazara?

Cadu zovoj naj Egor uŋkini:

— Songomi hozeru! Səgzən caohani aba oseni, buə vaj-goampu-wa bunci hukcugurə, buə usiŋguru-wə, buə fabrikaru-wa zapagozara. Kapitalistasal sowet geanceani ciursici mənğa. Noanci zovomi bi gurusəl mənə ŋaladoari geamba zapacejwaci cu mənğazi galojci.

Səgzən caohani buə voapu-wa masi ətumzi.

Əzi songora! Si piktəsi mənə idui mutəcindəjni. Səgzən caohadoani naj taombani zapasi, bajan gurusəl piktəwəci zapasi.

Petr ameni uŋkini:

— Egor təzə uŋkini. Caoha ana gosudarstwo bimi mutəsi. Gə, caoha najdoani mənğa biuri. Mi əzəciəmbi honi mi əzən caohadoani bicimbi. Təj ərindu bumbi-wə oficersal seantolahaci, goj ərdənzi tojkaŋkeci, gosolahaci bicin. Bumbi-wə hajwa-da əciə taceocera.

— Gə, əj əzən bini ərinduəni tuj bicin. Səgzən caohadoani tuj biəsi. Əsi caoha naj gərbuni „səgzən caohani“. Təj gərbu gəbukı.

Səgzən caohani dalamzeni hanğeasi-mat bi. Təj ərindu oficersal cu dai, bajan gurun bicin. Əsi buə dalamzeru zovoj najsal, usimbə tarij najsal purilci.

Cək biuri.

„Buə mənə nawari-da ujdı-də əm pasewa-da burəsıpu“ — anda Stalin tuj uŋkini.

— Burəsıpu, — zovoj naj uŋkici.

— Burəsıpu, — kolhosanğasal uŋkici.

— Burəsıpu, — gərən zovomi bi gurusəl uŋkici.

Buə səgzən caohani cu masi. Səgzən caohani mənə voa-zeawari, Sowet kaltazeawani əturini.

Әм сәгзән caohani najni bichәni.

Bacegoapu mi amembі, әniәмbi. Mi sunci sәgзән caohazea-
zeani mәнә ulән hәsәi ujguәмbi. Mi sәgзән caohadoani meo-
camba zapacami, sowet geambani kanzomi taceoceambі. Mi
sәgзән caohadoani masi soreguj caoha geambani taceoceambі.

Suә mәdәsijsu buә nedu honi-da biwәpu-wә. Buә cәmaj әrdә,
nadan casala tәрәpu kongokto seasendolani. Selkomari hәze-
pari, dai һәgзән gealako baroni әnәpu mәнә wәjәi masi oро-
goani. Cemaj әrimwәri, salean әrimwәri buә seaori zogdu searapu.
Men-mән pazi pazi najdu mәнә-mәнә kotan. Әmun iniә bumbi-wә
elan moda seawanzi. Seaori-da tul-tul ulән. Tәtuә, ota hәм ulән.

Sәgзән caohani zoni doni-da ganzean. Әmun iniәwә buә
zakpun casadu zoboapu. Buә aloseapu honi-da meocamba,
pulemetawa, protiwogazowa аngoseorewa. Sәgзән caohadoani
bumbi-wә bichәwә taceocij, lekcijawa bundu аggoj. Gazetawa-
da holapu. Zoboori aldandoani Lenin zokondoani tәsipu.

Cadu әgzі hacin hacin hupiuri zaka—pesko, sahmata guci
goj goj bi. Buә caҗkaj hupiәpu, spektaklewa аngoapu. Bum-
bi-wә dalacij naj bunzi gәsә hupijni. Aloseori, goj zoboori
әrindu һoani buә dalamzeru, buә һoambani dolzeapu. Kaoka
biuri aldandoani һoani buә cu ulән zeapu.

Pәdәм dәрәziguusu.

Dәрәziguәмbi suә piktәsu *Petr Nefedow.*

Buәngi, goj najngi.

Caoha soreni әrindu zuәр
caoha—buәngi, goj najngi—ba-
celahaci.

Goj najngi meocambі turgән-
zi zapagohani, meocalagoj cәk
oceni.

— Si icәjsi mi honi goj naj
caohazeani bacelaj-wal

— Әlkә, әlkә, varil Meocam-
bi cendaru!

Si mәнә ciursii najzi bacela-
hasi biәsi.

Mәнә barei bacelahasi!

Mi-dә әmutu zoboј naj tambi,
әmutu si amesi, agsi-mat biәмbi.

Bunzi uj sorejcaj osi, ŋoani baroni meocambi zoreru!
Uj soreorewa zombohani oseni, tɔj najci acarci soreru!
Tuj tapi-tani, si piktəsi mi piktəi-də ulənzi, ŋəgzənzi balzera.

Буə воару.

Boa jalodoani ceŋkin dai boa bi. Əj boa—SSSR.

Əmziə kaltazeazi tərɟiupi, əmziə kalta baroni duərəmi ənəj oseni, duin ajɟanea ənəuri.

Əj boadu bi najci radiozi tuj mədəsimi aja.

— Əsi sundu hauj ərin iniə?

Əmun unzini: bundu əsi cemaj ərin. Təj əmzimə unzini: bundu əsi kalta iniə. Elacea unzini: bundu əsi siksə ərin. Dujəciə unzini: bundu əsi dolbo ərin.

Əj boadu bi najci radiozi tuj mədəsimi aja:

— Əsi sundu hauj ərin ajɟanea?

Əmun unzini: bundu əsi ŋəŋŋə. Təj əmzimə unzini: bundu tuə.

Guci tuj mədəsimi aja:

— Hajzi suə vajansu?

Əmun unzini: sələzi vajampu. Elacea unzini: zolo sealtazi vajampu. Dujəciə unzini: neftezi vajampu. Tojɟgacea unzini: jaohanzi vajampu.

Guci tuj mədəsimi aja.

— Hajzi suə sinəzisu?

Əmun unzini: sələzi. Təj əmzimə unzini: hlevazi. Elacea unzini: zolom sealtazi. Dujəciə unzini: neftezi. Tojɟgacea: jaohanzi.

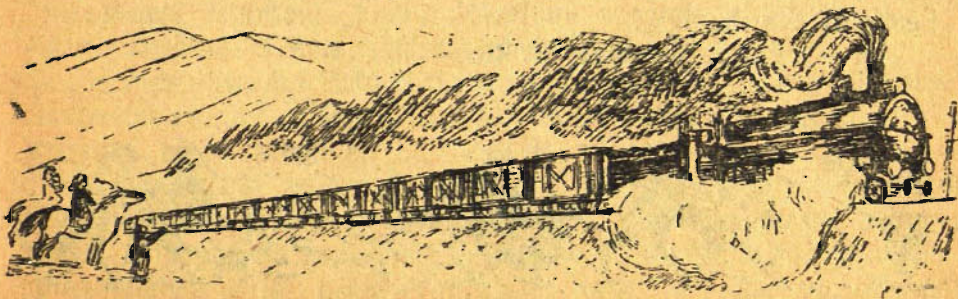
Hajdu hleva avani—ava oseni, cawa vajcaori.

Hajdu jaohan avani—ava oseni, cawa vajcaori.

Hajdu nefti, zolo sealta, sələ avani—ava oseni, cawa vajcaori.

Cuguni poktoni.

Naj hurəmbə huləhəni, kubduwəni, conɟowani tərəŋkihəni, tərətəkuwə nəhəni. Tojɟdozi poktowa, əmutu ləkəgəci angosejni. Əmutu cagzean bosowa guldəuhən-mət.

Təj nəjə boadu sələmə relsawa nəhəni. Təj relsawa sələmə masinawa kolanƙu, ənuəku, golzonƙu tuləhəni.

Golzondoani mozi, zolo sealtazi ewacejni. Ənuəduəni cadu muə pujsijni.

Cuguni morin-da ana ənəjni, cawa hamaca morin-da haƙ-pandasi.

Əm casadu sosaj kilometrəbə ənəjni.

Cuguni ənəjni. Cuguni wagombə olbenzeni.

Əmun wagondu əgzi naj təsijci, goj wagondu nəuhən hoda zakawani tiəs.

*Cuguni pulsiluhəni najdu pulsiuri
zeza ocin*

Turksib.

Turksib—əj sikun cuguni poktoni. Əj cuguni poktoni Sibirilə təpciuri, Turkestandola hozi. Əgzi kusumbə nəwuhən bicin təj poktowa anƙooredu.

Turkestandu hlopok balzij.

Sibiridu ziəktə balzij.

Haj-da ana aodamba pokto ənəj, hurən aldambani, dowani təj pokto ənəj.

Balana cadu təmənzə naj pulsij bicin.

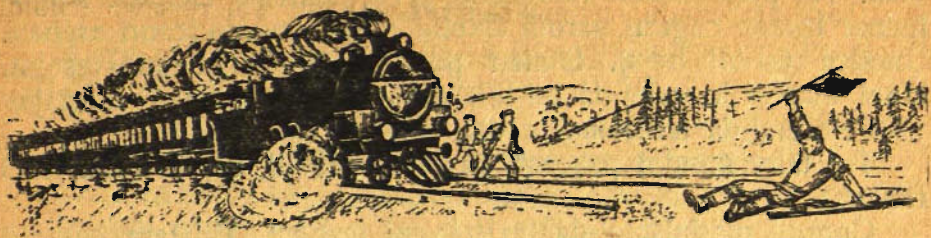
Cadu əgzi nadaltadu, əgzi beadu təj təmənzə pulsij bicin, təwəwə olbenzi bicin.

Poaldoani puksin toƙgalij bicin, cadu təmən ƣələmi sirgunzi bicin.

Gə, əsi təj duəwəni icəwəsi aodamba cuguni peokeani peokeacemi dəruhəni.

Əj—cuguni Sibirziəzi zizini.

Oleko.

Əm modan cuguni poktowani əturi naj Semen gereawa zı-zuhəni. Siun pəgiələ bicin. Sim bicin. Hamaca seasin-da ana. Ələ cuguni poktoni. Olokean Semen dolzehani: haj-nu haj-nu seaseni omi dəruhəni... Semen turgənzi zizuluhəni. „Əj hamaca seaseni?“—Semen murcihəni.

Gırdə-gırdə bi boaci niəguhəni. Noani zuliələni cuguni poktogoani gogdareohan na.

Semen təj ojaceani tohani, totara cadu icəhəni—cuguni poktodoani uş-nu uş-nu hajwa-nu tajwani. Semen murcihəni: „Sajna, morkokasalvani coolajci, vizərə“. Olokean icəjni—təj naj elegohani ɣaladoani lom bicin. Təj naj lomazi relsawa kao-remi dəruhəni.

Cawa icəmi, Semen nasalni pakceak ənəhəni. Morajcahani—zelgan-da niərəsi. Semen təj uşsi tutuluhəni. Poktowa bojalehan naj lomako hanɣeazea kalta baroni पुलिंguhəni.

Najwa ercij cuguni zizi. Əsi təj cuguniwə honi-da kaoza-rawami acasi—tun-də ana. Cuguni poktowani ɣala-manea ta-gomi acasi.

Semen dolzejni hotondu bi fabrikasal peokealajwaci. Fabrika ɳungun casala peokealaj. Əsi zuər minuta bimi nadacea casa cuguni zizuj.

Semen mənə sarasi hoŋ-da taorewa. Hujriuhən relsaci esehani. Bojaceohan dədərisəl əm boadu bicin. Mukcuşgə oşəra, əm mowa zapahani. Cadu dolzehani cuguni gorola peokealajwani. Relsasal zukən tujjkuməri dəruhən.

Semen tawaŋki tutumi-də mutəsi, kusuni esesi. Bojaleohan boazeazi cuguni zizini baroni əm tango gerandu ənərə, kaoka osehan. Cadu ɳoani sahani honi-da tagelai.

Noani mənə apombi acohani. Təj apun dolani bi oporoı haociş puşkukəmbi aɣbembogohani. Tuj tara mənə zəungie ɣalai hoŋgektalai muıhəni. Əsi səksə picəkələmi dəruhəni. Semen puşkukəmbi səksəzi ceakpacehani. Əsi səgzən tun-mət

ocin. Təj puŋkukəmbi mokandu ujurə, poktodu elehani. Anġo-
hambi tumbə cuguni baroni əlkuhəni. Əsi cuguni icəuri osehan.
Səksəni tul-tul həjəj. Semen pujaı bəjəcii kamalemi elesejni.
Honi masezi kamalej-da tul-tul, səksə həjəj. Semen murcijnı:
„Mi elesemi-da mutəsımbi oseni, tun-də tuzəmə“.

Tuj tami nasalni pakceak ənəmi dəruhəni, tuj tami tuni naci
tuhəni.

Cuguni masinistani-da tuj tajwani icəhəni. Tuj tara cugunii
kaozarawaŋkeni. Cadu bi najsal həm niəhəci. Tutuməri, ənə-
məri-tul icəhəci—əm naj bujkin-mət bini, ŋoani zakpadəani
səksəzi ceakpaceohan puŋkukən bicin.

Sampar səgzən naj dəgdəcimzini.

Əj zaka cagzean caohazeani soreori ərindu bicini.

Stavazeazi tuj bi həsəwə bahaci:

— Ŋələpsi ana boaci dəgdəuri!

Manga puksin tonġalahani. Manga tugdə tugdəluhəni. Sə-
gzən bajgoani-da, morenzi bi caoha najsal zezala bicici. Aerop-
lanzi dəgdəj naj dəgdəluməri dəruhəci. Zuxə casa siwucəni,
puksin, tugdə siriləni-mət, zəŋgean uŋkini boaci dəgdəhəci.

Jəŋnəmi əm casadu bicin, əm naonzoan dəgdəj naj dəgdə-
guhəni. Təj naj gərbuni Gurtən.

Gurtən pamara, cagzean caohani biləni tuhəni.

Cagzean kazakani aeroplan tuhəmbəni ərdəŋgəsiluhəci. Zoan
kazak dəgdəcij najwa kəndəli ocesi. Ŋoanci aeroplan hasardo-
ani bi səgzən oseaktawa əciə icəci. Ŋoanci murcihəci təj naj
anglija dəgdəcij najŋgoni. Gurtən anglija najni tətəwəni tər-
cihəni. Ŋoani loca həsəziəni hesəŋgomi ulənzi otoləsi bicin.
Tuj tami ŋoani goloni—latis bicin. Kazakasal murcihəci hoŋ
bi əj anglija dəgdəmzini. Ŋoanci ŋoanceani gisurəhəci əwəŋki
asor goro biəsi kazak bini stavani.

Tawaŋki stancija baroni elan kilometrə esecami bicin. Səg-
zən dəgdəmzini əciə ŋələrə. Noani kazakawa məpi bələci-
guəni gələhəni aeroplamba stancija baroni olbempogoj.

Kazak bələcizjəni dəgdəj naj motorbi kəndəliluguwəŋkini,
tui tami zuliəsi ənəpsinini. Təj ərindu stancijazeazi guci
morenzj bi caoha najwa icəhəci. Təj caoha najni həm oficer
bicin.

Səgzən dəgdəcimzini gasagaci bajgoambi ujęwəni həriəci-
həni.

Kalta casadu səgzən dəgdəcimzini mənə boai esegohani.

Aeroplan.

Aeroplan, aeroplan!
Əj honi cu gogda!
Zukən icəuri.
Ujsilə icəusu—
tə... cadu bi zo
poroni uşələni—
duin... tojnga...

Saharin təwəksəwə
daleaceni ənəj.
Cadu poktokan-da ana,
naj pulsijni pokto-da ana.
Pokto hurmi,—haosi cəhalaj oseni,
haosi dəgdəuri.
Seasəmbəni-ragda dolzeori:
cok-cok-cok-cok...

*Dərigij—sipsiki-da bəssi,
dəgdəcij—nəcəo-da bəssi,
olbeəcij—morin-da bəssi.*

Radiowa uləsij naj.

Əm iniə teap Grisa zo-
bohəni. Geon pəwolokawa
casohan, hawuj-ka sələ pa-
sewəni paloazi paloacehan.

Dai ənənəni tagdara, un-
zini:

— Si mənğa mareku pik-
tə tacil! Hajwa sikumbə zom-
boktəjsi? Baj zo dowəni su-
singijsi.

Siksə ameni mədəsijni:

— Honi zəbojsi?

Grisa unzini:

— Aja. Təj əj-rəgdə
əvəni orkin. Telefon trub-
kəni əvə.

Ameni unzini:

— Trubkəwə gaori osegoəni. Simbi-wə bələciuriwə gələjsi-nu.

— Gələsimbi, gələsimbi si bələcijwəsi! Mi mənə əngogoj
təmbi.

Zəan iniə sihəni. Grisa mənə apparətəi təosəngohəni. Gəj
cəməj zəgəbi gujcəni ojəcəni tohəni, cadu antennəwə tuləhəni.

Siksə ərin ƚoani zokceani əgzi zemahan najsal zicici bicin. Zarkun casakaci bicil. Radio trubkalani hamaca-nu hərluhəni.

Grisa apparatai baroni zizuhəni.

Totara ruporowa nosora, morapşenkeni:

— Həmə oseosu! Əsi tərçiuri...

Ruporala uj-nu dai zelganzeani uşkini:

— Doklad.

Tawaŋki guci goj naj zelgani gisurəhəni Kitaj balzejwani. Doklad həzoceani, guci radio hesangosemi tərçihən. Təj radio hesangosedoani təsij naj həm manğa inəktəluhəl. Təj ojaceani, guci muzikawa-da dosoceohal.

Cadu bi əm naj uşkini:

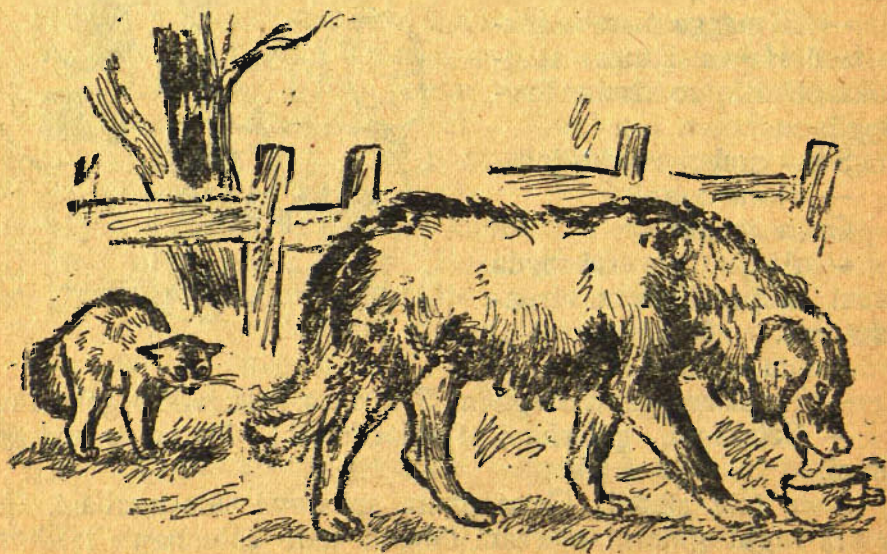
— Əj ulən! Zogdoi təsimi hajwa-da həm dosocaori.

Ənə-nə ƚələpsi!

Tuliədu kəksəkən hupijni.

Nucikən, sətujkən-sətujkən. Olokeən enda zicini. Kəksəkən pujuhəni, daramai urəwəmbuhən, seŋaktani ketaraŋkeni, borgak-tai ketaraŋgowəŋkeni. Ketarami ocora elesij. Enda siur ənəhəni. Kəksəkən enda ənəjduəni mənə dərəgbi ənəjni baroni kəcərım-bucijni.

İcəru mimbi-wə! Mi honea ƚələpsi! Tongalaorewa əzi mur-cirə, manğawa vəzaci!

Kutikən.

(Purən ambani piktəni)

Ama boatocehanzei purənziəzi əm nuci kutikəmbə gazohani. Noani bəjəni əmutu kalta ajra-neə bəcin kəjəcikən bəcin. Zeleni dai, nasalni ɳongea-la, muru-muru bi, pəjəni darami, seani hurmi bəcin. Zuluɟ bəgzini hujgəni maŋga, kusuni-də masi, hamoroɟ bəgzini zuluɟduɟ nəmdə. Ajazi pulsimi mutəsini. Noambani gorola bi holgoktaku dai həwən zakpadoani seo dolani zapagohaci. Noambani gərbiasihəci Wasekazi.

Apsendagomari ənuɟduəri Wasekawa əmucəkən əm gealako-du dərəziuhəci. Waseka icəjni: gealakodu pakci, uɟ-də aba.. Əsi „ɳələpsi amban“ mənə cu ɳələrə, gealako dowani pukcuk-təmi, morami, seasesemi dəruhəni. Ama taosi ənəhəni. Waseka cu agdahani. Agdara, ama baroni zidə, amawa buliusimi dəruhəni. Ama noambani mənə bi gealako baroni gazohani. Tawaŋki həm kaoka aohaci.

Gemaj ərdə buə Wasekawa mənə zeaselzeari—endazeari əzərəwəŋkipu. Endasal cu ɳələhəci, hujgəwəri həm uɟsi əurigumi, həm haɳsi paɟzealahaci. Amban pumbəni enda bəpəri, maŋga ɳələhən. Əm endakan-ragda ɳələsini. Noani Wasekawa dabal puikuhəni, noambani bəgzizii anahani, tawaŋki daezi zəlgaktami hupindəmi dəruhəni. Təɟ endadu səbzəni ocin. Waseka əlkə təɟ udəwəni pulsiktəjni, padoani Waseka-da təɟ enda hamealəni puɟkunəsijni.

Waseka biuri gealakoci əlkə ənurə, cadu hupiuriwə uləsij bəcin. Waseka ciptunzi hupiuriwə cu maŋga uləsij. Bongodu ciptun poksombani səpkəcij, totapi-mat ciptumbə paɟgadacij bəcin. Ciptun upultəni əusi taosi bəɟ pəɟ ənəɟ, cadu noani hərəsimi bəzi masezi ciptumbə harhenasij bəcin.

Wasekadu guci goɟ hupikən bəcin—bəlapci katanɟki (sipo ota). Təɟ otawa noani palamba sɳgura ercektami pulsij bəcin, noani cawa əmutu sɳgərə-mət təɟ bəcin.

Waseka moci mokcaorewa uləsij bicin. Noani naci əugurə, nazeazi ujsi mo baroni pujkuguj bicin. Gə! Waseka mo gara-doani səkrəndə, mowa tujrkulbuj bicin.

Waseka dai omi dəruhən. Noani əmutu dai kuti-mət oceni. Noanzeani cugnu ɟələməri dəruhəci.

Ama noambani zooparkadu hodasehani.

Lewazi solezi.

Lew sagzi ocohan. Noani vəjumbə (vəjɟəwə) wami mutəsi ocin. Noani əsi murcilihəni arga ərdənzi vəlzeorewa. Tawaɟki ənusij-mət oda, səgzidui (dəsuɟ dolani) apseɟgohani.

Bəjusəl noambani icəndəməri zizil ocin. Tuj tami əmun-də hamasi mocogoaceni. Lew zizi vəjun taombani waktami zəpkini. Əm modan soli noanceani zicini.

Mədəsijni:

— Honi vəlzejsi?

Lew uɟzini:

— Orkin. Si hajmi mindulə laɟ zidəsis?

Soli unzini:

— Poktolani icəmi sarambi: sinci əgzı vəjun zicini, əmun-də hamasi mocogoacin.

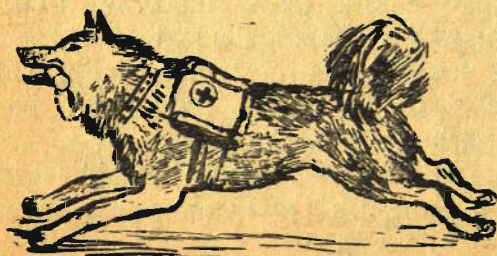
Enda-sanitar.

Cagzean gurunzi caoha sorejdopu-wa, mi aɟgea ɟalalai, vəg-ziləi puɟəwə vəhambi vəcəi. Coɟdo baroni tuhəmbi. Əgzı səksəi huədərə, kusumbi oi oceni bicin. Mənə zeaselvi icəwəsi, dolzewasi vəcini. Tukurudui vi muəwə-də cuɟnu omehambi. Najwa sarami ocembi.

Poandoani nasalvi niəhəliguəmbi — cemaj ərdə, poandoani sənəguəmbi — siksə vəcini. Məpi vələciɟ najwa ɟələmi morahambi. Uj-də zelgandasi. Cadu murcihəmbi: mi zeaselvi goro voaci ənəhəci, vizərə.

Puɟəi maɟga ənusijni. Vuzəmbi murcikəi. Mi vumcəi, Gajka ana oseni. (Gajka — enda ɟərbuni).

Zuəɟə iniəgujduəni mən-ciɟ zezala vi enda se-semvəni dolzehambi. Maɟga agdanasera, murcihəmbi: mimbı-wə-kə vəri-nu, honi taj-ka-nu?

Tuj murciəmbi dolani Gajka ləksərigdə esendahani. Esendara, əzərmusimi mi oporoi-wa, nasalbi-wa iləcijni.

Gajka minci daramai nəmi pukuləhəni bicin. „Hajwa gələj oseni, hajwa zaparu“ — umi-mət. Gajka daramadoani bi huku-əmבə təmgəlirə, jodawa, pujəwə kapsaceori bosowa zapahambi. Jodawa pujəcii daolara, əruləmi kapsahambi.

Gajka minzeazi ələ-gdə pukcugujni. Aqmadoani brinzel bicini. Naj pujəwə bahambani gələktəguj enda həkəuri moka gərbuni brinzel. Naj pujəwə bahambani bari oseni, enda brinzel səpkəgumi əzəmbi baroni ənujni. Enda-sanitar pujəku najwa barasi oseni, brinzelba səpkəngurə, əzən baroni ənuəsi.

Gajka brinzelba səpkəgumi səgzən caohani sanitarni baroni zizuhəni. Totara təj najwa mi baroi ənəwəŋkini.

Enda mimbi-wə tuj horecehani.

Ətumzisəl.

(Тəзə)

Əm naj mənə zogdoi əmucən bicini. Noani goroci ənəj-də, zogbi ujkəwəni hali-da jakceasi bicini. Noani hajguy jakcejni, — noandoani zuer ulən ətumzi bi, zuer ulən taceoceohan enda bi.

Əm modan noani zogbi baroni zizurə, icəjni bandadu zuer cowo naj təsijwəci. Təj najsəl təsijwəci acapci zuertugə endani aoreni.

Təj naj cowo najci mədəlsihəni: — Gojdami təsijsu?

— Ələ elan casadu təsijpu. Si endasalsi bumbi-wə haosi-da tujkuəndəsil. Həmə, əm waceamari əusi bumbi-wə iwəŋkici. Əsi-təni ɣalai-da tujkuəndəsi, karmambi baroni damehewa omegoj zapami-da ɣalai tujkuəndəsi. Si mənə endasalcei undu!

— Gə, milicijadu damehewa omezasu. Gə, zuləsi ənəusu, əzi tutuusu — enda səkrənzərə. Mi endasalbi karmandolai tujkuəndəsil, guci tutuəndəsil. Hoŋ taj oseni, suə karmandoasu meocan bi-də-təni!

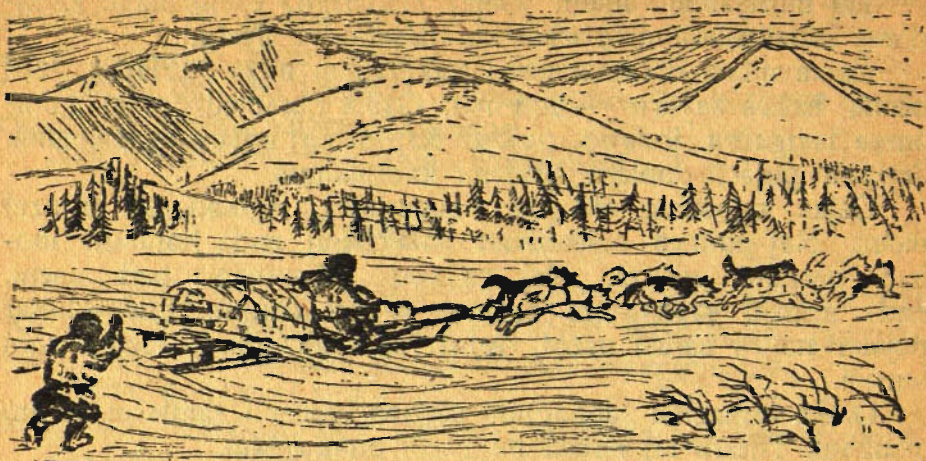
Təj naj əmzimə mənə endasalcei uŋkini:

— Si edu əturu!

Əmzimə endacei:

— Si munzi ənəzəcil

Totara noani əmzitrə endazei təj cowo najsəlba milicija baroni olbemi ənəhəni.

Bichəwə erasoj nuci naj.

Əj noŋzezea kaltazeala bicini. Cuguni ana boadu. Təj boala əm nadan aondu bipi-mət, əm modan bichəwə endazi eraj. Bichəwə erasomzi Mək (naj gərbuni) tokedu subəzi məpi kəndəli həkəgürə təsihəni. Tod (nuci naj gərbuni) tokei zuliə kaltala namceanzi təsihəni.

Endasal ƚoambani uləsijl bicin. Toki ulən poktola kama həmbəru ənəjni. Tuj ənəməri əm onekandola esehani. Tokeni əmutu püksij-mət pəjsi zükə baroni belkoanƚeni. Tawaƚki tokei bəzi hatanzi ənəmi dəruhən.

Zigbor... zigbor... əmziə kaltala seasentohani. Tod murcihəni: „Sajna, olan, bizərə!“

Tod meawani əmutu kongokto-mat tujƚkuluhəni. Toki mənƚa hujgə bicin. Tod həjwa-da murucimi-də aba, tuj biləi tuj zükə baroni puƚkuhəni. Endasal toki həƚulə ocendoani bəzi maselahaci.

Endasal əmutu gorea bahan-mat oceci. Hameazeala zükədu Tod əmucəkən dərəzihəni. Tawanki Tod geagda zizumi dəruhəni. Semata mənƚa, hədun mənƚa bicini, toki poktowani-da ulən-də icəwəsi ocin.

Təj toki əmutu püks-i-mət naj ehondolani esegohani. Zog-zeazi najsal niəməri morajci:

— Bichə, bichə!

— Tod həjdu bini? Si əmucənsi-nu?

Najsal Mekaci tuj mədəlsihəni.

Endasal mənƚalahaci, nasalbari həm cemceak opowaƚkeci, əzəmbi baroni, uləsihəmbi zeaci icəmusiədəsi.

Nuci gurusəl morahaci:

— Todawa acandagoari!

Əm nuci naj, Tod zeani, mearamzi enda baroni ənərə unzini:

— Si Todawa baogoru! Təl cadu bi.. Mearamzi enda əm kaoka odami, wacejni.

Baj-gda tokewa gəŋkigujsiəci gəsə nuci gurusəl təj endasalzi Todawa acandahaci.

Tod cu əlkə zizuhəni, semata mangga soŋta bicin. Tod dolzejni—əsi-kə ələ-ələ puksin tongalaj vizərə. Təj seasin endasal, toki seaseni bicini.

Endasal Todawa laŋ osemari, agdamari buciluməri dəruhəci.

Nearomzi enda Gro Todazi hupiləndujni.

Nuci gurusəl Tod baroni morajci:

— Tod, toki baroni turgən tərul

Tuj tamari endasal tawanki zo baroni pagzealagohaci, tokewa əmutu gorea bahan-mat endasal erceghoci.

Enda-tərək bi naj zeani.

Jəngursəl.

Mi damai gereadu əturi naj bicini. Əm modan noani gereawa zokcei əguhəni. Pakcerəngohan. Agzi talenasejni, hədun hədunzi.

Olokean dama jəngur morajwani dolzehani. Noani tawaŋki turgəsüən əgumi dəruhəni. Jəngur morajni zəza omi dəruhəni. Dama tutumi dəruhəni. Hamasi icəguhəni. Icəjni,—jəngursəl mangga zezala ocin. Ama dolzehani honi jəngursəl huktəwəri səpkəcijwəci.

Ama zuliələ bi ormi mo (hoseakta) baroni pagzealara, nəktələ bi mo garaceani tohani. Jəngursəl noambani modu icəhəni, totara kaozarahaci. Poani jəngursəl zuliə bəgziwəri mola ujsi nəərə, mokcajajci. Dama təj moci caduj ujsi mokcahani.

Jəngursəl mola mokcamari-da mutəsici. Noanci təj mo təhəwəni huktəziəri hərciməri dəruhəci.

Zoa ərindu asu sawəsi bicin jəngursəl naj baroni tuj hukcujwəci. Sajna, noanci goj zakawa hasasemari huədərə, najci hukcuhəci.

Siun balana tuguhən. Dama otolehan: — əjdu, sajna, aonqoori ozara. Caduj ujsi tora, mo garadoani zapara, təsijni. Hədun mangama dəruhəni. Mo garani mangə tujnkumi dəruhəni. Ama aponi naci tuhəni. Jəngursəl turgənzi təj apomba zapamari, həm gudəcihəci.

Jəngursəl pəgiələ təsihəci, ujsi, ama baroni, icəziməri. Sagzi mapa dəj dəj mo garadoani zapacehani. Təj mokcahani moŋgoni mangə tujnkujni hədun hədunziziani.

Noani təj dolbonewa teas təj modu təsimi aonqohani. Cemaj erdə həm jəngursəl hanqeasi ənuhəci. Jəngursəl ənuhəci hamealani ama zokcei zizuhəni. Noani barni kalaj ocin. Noani aseni noambani icəmi, uŋkini:

— Si hajzi ɣələhəsi?

Ama uŋkini:

— Mi əj dolbonewa gereadu jəngursəlzi gəsə aonqohambi.

Honi jəngursəl mənə piktəsəlvəri taceocejci.

Mi poktowa ənəmi hameazi dolzehambi naj morajni zelgamba. Əm naonzokan, uzimbə əturi naonzokan, mimbi-wə hajwa-da icəwəmi, tutumi morajni. Mi icəguhəmbi. Mi icəhəmbi-usin ojawani zuej jəngur pukcijwəni. Əməzimə əniəni jəngur bicin, əməzimə nuci jəngur bicin. Nucizimə jəngur daramai ojalani əm bujkin honin piktəwəni olbeŋkeni, turiwəni-təni əmziə wəgziduəni səkrəŋkini. Əniənzimə jəngur zuliələ piktəzimə hameala pukci-guhəni.

Mi təj jəngurbə icəhəndui uzimbə əturi naonzokanzi gəsə tutuməri hasapoalahapu. Buə morahapu. Buə zelganceapu-wa gəj gurusəl endaku tutuməri zicici.

Təj najsal, endasal ziziwəni daezema jəngur icəhəni. Totara nucizimə jəngur baroni ənərə, təj bujkin honekamba mənə daramai ojaceani huktezi səkrəmi, nəkumi pukciluguhəni. Tuj pukciməri-də zuej jəngur najsal icəsiziani ənuhəci.

Tuj tapi, təj naonzokan gisurəhəni təni wəngodu jəngurbə icəhəmbi.

Seo dozeani əm dai jəngur agbeŋkeni. Tuj tami əm honin piktəwəni səkrəmi, haŋsi gazohani. Jəngur zizujwəni acarci nuci jəngur, piktəni zicini. Dai jəngur nuci jəngurkəndu (məne piktədui) honekamba wugumi, məne holdondolani ənəhəni.

Magga ɣələpsi opoocəni-mat, daezema taceoceorewa nanğalagohani. Honekamba mənə zapagora, gazohani.

Ajaktaku gormahon.

Əm gormahokan gerea dolani va'zehani. Tuj bimi, tuj balzemi tul-tul gələciji. Hajdu-da mokaŋ garani bojareni oseni, cazi gələjni mangga. Hajdu-da gasa mozeazi na baroni dori oseni, cazi-da gələjni mangga. Inia-də nələcij, dolbo-da gələcij, nadalta-da gələcij, aŋganea-da gələcij, tul-tul gələcij. Totami, noan dai urəhəni, cadu-mat gələciəsi oceni.

— Aja, mi əwəŋki gələsimbil

Tuj gerea oralzezeani morahani gormahon.

— Gə, əsi-kə hajzi-da gələsimbil! Gə, cuŋnu!

— Əj si, nasalsi caki, si jəŋgurzi gələsisi?

— Jəŋgurzi-də gələsimbi, solakesalzi, guci mapazi, cuŋnu gələsimbil

Əj tuj oceni səbzəni bicin.

Gormahon guci morahani.

— Gə, əsi hajwa-da gojdami hesaŋgowasil — Mindulə jəŋgur təzə zizi oseni, mi noambani mənə seazambi.

— Əj mangga iniaŋmu gormahon! Honi bi otoleasi murun!

Gormahosal jəŋgurwə moramari hesaŋgojci, jəŋgur-də noanzeaci goro ana bicin. Jəŋgur gerea dowani tul-tul pulsij mənə ərdənziəri. Noani zəmusimi pulsijni, totara murcihəni:

„Gormahomba seaohan oseni, ulən bicin!“ Cadu-tul dolzejni — əwəŋki goro ana gormahosal moramari bicin, jəŋgurwə hesaŋgojci.

Əsi jəŋgur cadu əlkə kaoka ocin, cadu kaoka ocendoi uŋgəldusihəni, totara bəjcimi dəruhəni. Bəjcimi, gormahon bini boawa zəza oceni. Noani dolzejni kama noanzeani inəktəjci, gormahosal mangga məpəri maktəjci — nasalci caki baroni bi, seani ormi, hujguni hurmi!

— Gə, si, gormahokaŋkan, əziənə! Simbi-wə-tul mi seagozambi. — Tuj jəŋgur murucihəni. Totara icəktəsimi dəruhəni haozema gormahon məpi maktəjni.

Gormahosal saŋkowa-da sarasil, cadu mənə jənuhil. Təj gormahon məpi maktəj cihin ojaceani mokcara, hesaŋgolohani:

— Gə, dolzeosu suə, gələj gurusəl! Dolzeosu, totara mi baroi-wa icəusu. Mi sunci əm zakawa icəwəndəmbi... Mi... Mi..

Əsi gormahon siŋmuni, əmutu gəkci, həmə ocin. Gormahon jəŋgurwə icəhəni. Zəselni icəmi-də aba. Noani-da icəhənzi-mə ərsimi-də mutəsi oceni, meawani ələ ojsi arbenzi.

Cadu tuj ogelajwani gormahosal murciməri-də abaci. Gormahon — maktəjnaj — ujsi pujuhəni, əmutu pakama-da, totara tawaŋki jəŋgur darani zelelani (pəjələni) tuguhəni, tawaŋki jəŋgur dara-

mani ojawani pəliəkəcihəni, tawaŋki guci pəjsi pujkuguhəni. Cadu-mat gormahon sagohani əsi-kə hozeohan. Gormahon maŋga goroci paŋzealahan, tul-tul ənəhəni kusun ana osedala. Paŋzealami murciji: „əsi-kə ələ jəŋgur mimbi-wə haŋpanzi! Haŋpanzi oseni, mimbi-wə sarbi hukətəzii seazara“. Tuj ənəmi, gormahokan kusun-da ana omi dəruhəni. Totara mo suktuni pəgiələni apseŋkeni.

Jəŋgur təj ərindu haŋgeazi holemi ənəhəni. Gormahon noani ojaçeani tuguj ərindu noamvəni naj meocalaj-mat tahan. Cadu noani-da paŋzealagohani. Jəŋgur muruni tuj bicini:

— Gereə dolani oi-nu haj-da həm usəltəni! Mi goj gormahomva varambi. Əj gormahon orkin, goreaku!

Gormahon pələj biəsi, noani paŋzealami məpi ətuməcij

Argaŋku soli.

Əm hoŋmo (omoki) bicini, piktəni tojŋga. Əm cəmanea hoŋmo pawaceani soli zicini. Soli unzini:

— Hoŋmo seagoj-wa buru!

Hoŋmo unzini.

— Burəsimbi.

— Burəsisə oseni, voawa, nawa copal vojalezambə!

Hoŋmo pələrə, soledu piktəi buhəni. Tuj tara soli təj hoŋmo piktəwəni zəpkini. Tawaŋki soli elan cəmanea hoŋmo piktəwəni zəmdəsuhəni. Təj tahanzeani, elacea iniədu hoŋmo voaci niəhəni. Piktəi germaksawani soŋgomi taosəngohani. Əm wacekan zicini. Wacekan mədəsijni:

— Anda hoŋmo, hajmi soŋgojsi?

— Mi piktəi-wə amva copal ŋasuhani.

— Anda, təj amva biəsi, vaj soli. Gə, hoŋmo, əsi soli zizuuciəni, „əŋəi burə“ uŋhəri.

Soli zicini. Soli unzini:

— Na-da vojari, voa-da vojari.

Hoŋmo unzini:

— Gə, aja vojaleru! Mi aja piktəzii gəsə vujŋəi-təni. Si amva-da biəsi.

Soli unzini:

— Anda, uj alowhani?

— Wacekan alowsehəni.

— Əziənə, wacekamba baogozambi-ma!..

Soli ələdə ənəhəni aodan baroni wacekamba gələndəgumi.

Təj soli əm boaci zidə, təj wacekamba icəhəni. Soli təj wacekamba vəjcihəni. Wacekan soləwa icərə, unzini:

— Gə, soli, həj bajtalani mimbi-wə wajcajsi? Əj baroni sizul!

Soli wacekan zakpaceani zicini.

— Həjguj mi hoymə piktəwəni wajcaj-wa hoymowa həjguj alowsehasi? Mi simbi-wə təj bajtalani wajcai.

— Gə, soli, si mimbi-wə wajcajsi oseni, icəru: mi uliksəi-də oi, mi cokoi da ormi... Mi boə oroni. Mimbi-wə wajcajsi oseni, boə baroni mədəsiru?

Soli boə baroni moraloхани. Neəngə morajni. Wacekan unzini:

— Soli, təjəci morajwasi boə dolzeasi. Leas morarul!

Soli leas moraloхани. Tuj tajdoani wacekan dəgdəguhəni, vəgzizii tohalawa soli nasalceani səkələhəni. Soli muəci dərəgbi selkojcami ənəhəni.

Tuj ənəmi, ənəmi əm namu keraceani əuhəni.

Totara murucijni: „həni əj namowa daori?“

Tuj murcimi, soli songolohani:

— Zelei unzini namu sunpun osezara, kar-kar-ka.

— Germaksai unzini namu mongoktan ozara, kar-kar-ka.

— Seəktai unzini namu karcən oza-ma, kar-kar-ka.

Tuj songojdoani əm geoksa agvəŋkeni:

— Gə, soli həjmi songojsi?

— Mimbi-kuci həj-da songoandasi. Mi balapci amana zarem-
va zəngora, zəreji.

— Gə, soli, si zeaselkosi-nu?

— Ənə-nə unzisi.. Mi zeaselbi-wa əgzini.

Mo dacani, saktu pəgiəni taondoani bil

Gə, geoksa, si-kuci zeaselkosi?

— Mi zeaselbi əgzil! Əj namu təpiktə bi.

— Gə, geoksa, si zeaselbi agvəmbowandu mi taəngoj-wa.

— Gə, əziənə. Mi gələndəguj-wə.

Geoksa mən zeaselbi hərsihəni. Namu jəp agvəŋkeni geoksa zeaselni.

— Gə, taəndul!

Soli geoksawa taolohani—əmun, zəər, elən. Cormoak pūjkuj. Guci hasi—əmun, zəər elən. Cormoak pūjkuj. Poani geoksa morajci:

— Gə, mimbi-wə əciə taondasi.

— Aja, hamasi mocogjdoi-wa taondambi.

Soli tuj taomi daohani təj namowa geoksazi təntəkuzi.

Soli goroci ənəhəni.

Mangga hujəcij ehan.

Bundu ehan bicini. Təj ehan mangga hujəcij bicin. Honi-da tami-da mutəwəsi. Piktəni kərən dolani bicin. Piktəci ənəjcəmi, təj ehan kərən ujkəwəni hujəcihəni, kərəmbə coral hujəzii bojacehani. Hujəni woğemi, toğdo bicini. Amempu hujəwəni poorewa zambohani. Tuj tahani-da — honi-da, tami-da aba.

Əm modan, zoa əniambi ehan kumbəni sirihəni, ehan piktəwəni cendahani.

Totara pondazoci ujkini:

— Fenea, ehamba, ehan piktəwəni oni baroni puğnəgul Cehani noanci oni keradoani pajaktawa seagəci.

Fenea urəktəwə zapara, ehamba sapsi keraceani puğnəhəni, cadu mənə seagoaci. Fenea toğdo holdondoani təhəni. Fenea cadu təsimi dolzehani haj-nu haj-nu seasembani. Tuj tami icəhəni seo dowani əm kuri enda-nu, haj-nu ziziwəni. Patalan murcijni: „əj, sajna, buə endapu Serko.“

Tuj tara patalan hərsihəni:

— Serko, Serko!

Olokean icəguhəni ehan piktəni, təj hamealani ehan əniamni Feneaci əmutu goreawa bahan-mat zizujwəci.

Fenea elegohan, mo baroni osehani. Ehan piktəwəni noani baroni osəhani. Ehan əniamni noambaci zuərtuwə mo baroni kamalehani. Zelei pəgiəci tugbugurə, morami dəruhəni. Zuliə bəgzizii nawa huləmi dəruhəni, hujəi duəwəni jəngur baroni nəhəni.

Fenea ɣələhəni, tuj tami zuəɣ ɣalazi mowa namaɣkeni, morajcahani — zəlgani niərəsi. Jəngur ehanci pukurə, hamasi pujkuhəni. Cu bongodo ehan hujəzii jəngurbə nambohəni. Tuj tara jəngur goj goj kaltazeazi pujkunəsimi dəruhəni, honi-da holdonzeazi ehamba səkrəɣkicəmi, honi-da piktəwəni gazojcəmi.

Gə, hajazeazi pujkunəsi-da həm hujə bi. Nedu Fenea-da morami dəruhən, məpi bələcii najwa gələmi.

Buə zoɣkapu zezala nawa bojalehan. Həm dolzehal ehan morajwani, patala morajwani. Həm naj morajni baroni pagzealahaci. Jəngur naj tutujwəni icəmi, guci zuəɣ modan pujkunəsirə, seo doceani cocogohan.

Amempu cadu agdanasehan ehan hujəwəni pəracəmbi.

Soreori.

Əj zaka pəkuziə kaltazeala bicini. Mi negrazi gəsə ənə-həmbi. Olokean mi cadu gorola bujwəlwə icəhəmbi. Noani zelei pəjsi nərə, əm boawa, lew keradoani kəndəlijni. Bujwəl nantalani səksə həjhəhəni.

Əm negr uqkini:

— Waorewa icəzizəci-nu? Mola torul

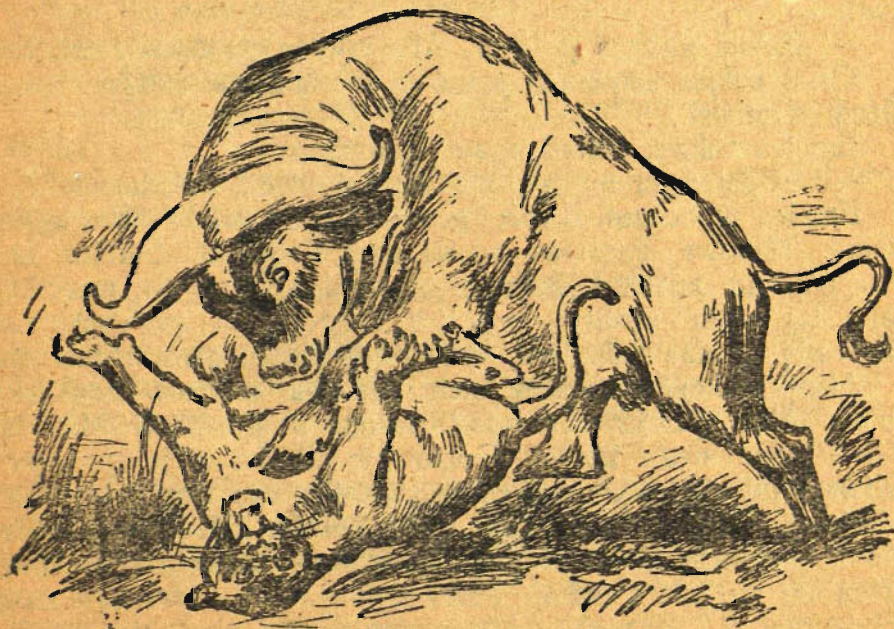
Negrasal mola əmutu kəksə-mət mokcaj. Noanci mimbi-wə mənziri gəsə ujsi mokcawaŋkeci. Buə mola tora, cadu təsi-məri icəzihəpu.

Lew na ojalani apsenda, hərəsihəni. Bujwəl noani keradoani kəndəlihəni. Tuj soremari honea-da gojdami-da awa.

Bujwəl lew baroni hukcura, totara noambani hujəzii narhəna-sehani. Lew bujwəl ojaceani mokcara, holdombani səkrəcimi dəruhəni.

Tuj tami olokean lew əmutu paka-mat naci tuguhəni. Mi icəhəmbi honi lew nantani əmutu cacokan hədumbuəri-ni-mət bicin.

Lew honea bi kusumbi zapagora, guci bujwəl ojaceani mok-cagojni. Bujwəl wami mongombi pəjsi nərə, hujədui lewawa tawanda, narhənəsehani.

Lew mangga pujəguy bahani. Totara bujwəl lewawa na baroni nangalahani. Totara əlkə mənə bəgzı cememi, tumi dəruhəni. Totara lewawa mənə bəjəzii nə baroni zigdəhəni.

Potok... potok... Lew əmutu kəksə zəlğani-mat morahani. Lew kusun-də ana omi dəruhəni. Bujwəl bəgzıziı siupkəcimi lewawa taktocehani.

Tuj bicindui, jəbələ oꝑooceani, əlkələ oceni. Bujwəl dai bəjəni dərgijni mangga, ɲoani-da mangalahani. Tuj tami ɲoani hurgən zəlğanzi morahani.

Mi zeai uɲkini:

— Əj bujwəl mənə bujwələkəmbi gələgujni. İcəru!

Negr minci nucizimə bujwələkəmbə icəwəɲkini.

Bujwələkən luvgi neazahadu serehani. Lewawa wahambı hamealani, bujwəl əniəni tujcəmi mənə piktəcii zizuhəni. Əniəmbi zizujduəni piktəni elegohani. Əniəni piktəi buliəsimi dəruhəni.

Orokan.

Elan iniəwə Emeleazi mənə endazei Alhanzi duəntə dowani piktəku orombə gələgumi pulsihəci. Emelea ənəjdıi nuci ajselokto orokamba ənusij nuci naj Grisaci gazojcahani. Baj pulsihəni. Piktəku orombə kəwkə baogoani. Dujəcıə iniədu-mət baj lak piktəku oron poktawani bahani.

Təj nuci, dai oron poktoni baroni icəzimi, Emelea murcihəni:

— Əniəni piktəzii pulsijni. Alhan, ulən gələktəru, endakan!

Oron balana sahan naj pumbəni tuj tami-da pulsijni gowani ulənzi icəzihəni.

Emelea zuliəsi, zuliəsi ənəmi murcihəni:

— Əj dai oron mənə piktəi mi hangeacei-wa olbenzi...

Emelea meocambı dərəkci gazojni—oron zuliəsi əlkə pagzealahani. Hadowa gerambə ənəmi guci elegohan. Emelea hasi əlkə bəjəcımi ənəhəni. Bəjun zoan modan balzegelaj murciktəhəni, təj najwa serehan oronkan hangeaceani ənuwəɲkicəmi. Sagzi naj Emelea ajaktalami, ərdəngəsij tahani oron argambani.

Alhan əzəmbi hamealani bicin. Emelea orombə huədhənduəni, Alhan pəkəsi oporonzei əzəmbi pıngicihəni. Marapan zuliəsi icəmi, nadu təhəni. Gocin gerandu-ka bicin-nu, ɲoani zuliələni təj ajselokto oronkan bicini (elan iniə teap gələktəhəni oronkan). Təj oronkan mangga guckuli bicin, balzehanzei-wa əm hadoa nadaltadu bicini. Bəgzini nəmdəkukən, nantani ajselokto. Zeleni-da guckuli. Guckuli zeleni ujsilə icəzij. Nəmdəku moɲgombi zuliəsi anaj bicin suktuwə searıi ərindu.

Karacij naj Emelea meocambi kitkəmbəni ceahani meocalagoj təj oronkan zelelani. Cadu-tul təj sagzi naj zongohani honi-da təj orokan əniəni ɲoambani horceham-bani ɲoani boɲgodu bəjciəjduəni. Cawa tuj zongomi meocambi pəjsi tugbuguhəni. Orokani təj udəwəni tuj pulsij mo suktuwəni seari tami pulsiktəj. Emelea masezi peokealahani, tuj tami nuci orokan mo dolani serehani.

— Əj-kə mənɟa tutuyku... Əjwə-rəgdə icəhəci, əmutu lə'kəkən... Alhan, ənuhən-təni vuə oronkangopu.

— Gə, guci ɲoani urəpi-mət aja!

3ea iniə Emelea mənə zogcei ənuhəni.

Grisutka mədəsihəni.

— Gə, maracan, orokamba gazokasi-nu?

— Ava... Icəkəi...

— Ajselokto?

— Ajselokto bəjəni, dəuzəkəni saharekan.

Gərən mo pəgiələni mo suktuwəni seami elesejni... Mi ɲoandolani zorehambi...

— Totara horohasi...

— Ava, mi nuci bəjuykəmbə kajrasehani... əniəwəni kajrasehani. Mi peokealahambi orokan turgənzi cocahan. Cocahan oseni, əj-mət meocalaori?..

Akrəngohaci hamealani ənusij nuci naj sagzi najci mədəsihəni?

— Tuj cocagohani-nu orokan?

— Cocagohan, Grisa.

— Ajseloktakan-nu?

— Cuynu ajseloktan, dəuzəkəni, bəgzikəni udəni-rəgdə saharekan.

Nuci najkan həmə apsejkin. Dolbo aomi, ɲoani təj orokamba tolkecehani.

Murcihəmbi mutəcini.

Kolhos əm məremba gaceni. Təj morin gərbuni Zorika. Zorika—asi morin bicini. ɲoani piktəni kama uləsəl bicin: təj naj həsəwəni dəvojci, haosi umi, haosi taj bicin. Kolhosəjkasal təj asi məremba kama uləsijci. Cu mənɟazi nuci gurusəl uləsijci. Təj Zorikawa cejki neama kərəndu əm boadu əmucən nəucəj bicin. ɲoandoani pəzi pawakan bicin. Zorika piktəguy ələ bəri bicin. Piktəguy bəoceani, nuci gurusəl tul-tul icəndəsujl bicin.

Təj boadu əm kulak Dolgunow (gərbuni) bicini. ɲoandoani təj morin mənɟa alaki bicin. ɲoandoani kama orkin kolhosəjkasal tuj

ulən bicin. Tuj tan i noani murcihəni təj moremba dolbo coolao-rezi. Noani morin kərəni udəwəni tnl-tul pulsimi dəruhəni. Kolhosanƙasal endawani mənə baroi əzərməsiwəmi dəruhəni. Poadoani zipi, enda baroni hajwa-da həm buri. Tuj tami-da endasal əzərəpkici, noambani waceadasi ocesi.

Əm dolbo, cu pakcerandu noani morin kərəni ujkəni josowani lomazi bojalehani. Tuj tara Zorikawa zapajcahani. Zorika piktəi haj honi-da tajni vizərəm ƙələkprəƙkini. Zorika ƙələmi kərəmbə wənsacehani. Piktəni təj əmziə gealakodu bicini. Əniəmbi zelgambani dolzera, morapserƙeni.

Moremba əturi naj morin jəƙgiriwəni dolzera, morin kərəni baroni turgən ənəhəni. Haj najni moremba tuj tajni? Kərəmbə esehani, kərən ujkəni colokon. Josowa naj bojalehani. Moremba əturi naj cadu-tul najwa morahani. Kolhosanƙasal həm zicici. Dəgliuwə taora, morin kərəni baroni icəhəci. — Əm poksokandu kulak Dolgunow serehani.

— Si əjdu hajwa tajsı?

Dolgunow hajwa-da unƙiləj-də sarasi.

— Zorikawa icəndəmi zicimbi...

— Dolbo najsal moremba əciəl jarseral, josowa-da əciəl bojaceral.

Cadu-tul Dolgunowa zapara, zea cəmanea hoton baroni olwəƙkeci.

Nuci morekan.

Moresal gereadu pajaktawa seamari ənəhəci. Təj gereawa tap cuguni poktoni bicini.

Əm nuci morekan pajaktawa seami ələrə, zoi baroni əuguriwə murcihəni. Totara tawaƙki əugujni. Ehon kətə goro bicin. Morekan cuguni poktowani cul əugujni. Olokean hameazeani haj-nu, haj-nu seaseni, əmutu puksin toƙgalejni-mat bi. Nuci morekan hamasi icəƣuhəni — hameazeazeani dai saharin zaƙa zizini.

Noani ƙələrə, goj boaci ənəjcehəni — pokto əjə-tajani hurəkən bicini. Totara noan zuliəsi pagzealahani. Guci icəƣuhəni. Masina noambani haƙpami dəruhəni. Nuci morekan wazi turgənzi pagzealahani.

Masinist cuguniwə əlkələ opowaƙkeni. Peokealowaƙkeni morekan haƙsi ənəƣuəni.

Morekan-da hurmi hujƣuj əurigumi tul-tul zuliəsi cuguni poktowani cul pagzealahani.

Cuguni guci əm modan peokealahani. Cuguni seasəmbani

vazi masi vicin. Morekan əsi hau-da osei otoleami, zuliəsi pagzealahani.

Olokean noani zuliəsi icəhəni — hurəkən nəktəkukən oceni.

Totara hamasi icəguhəni — zər dai masina nasəbani icəguhəni. Gə, noambani əsi ələ-ələ haqpanzi... Totara morekan cuguni poktoni hanqeaceani pagzealahani, pajaktawa pagzealahani. Morekan meawani kama tujkujni. Masinist inəktəhəni. Murcihəni:

— Gə, si, morekan-ka əsi-kə mənğa qələhən. Gə, əsi-kə turgələi ənəwəqkin-də aja.

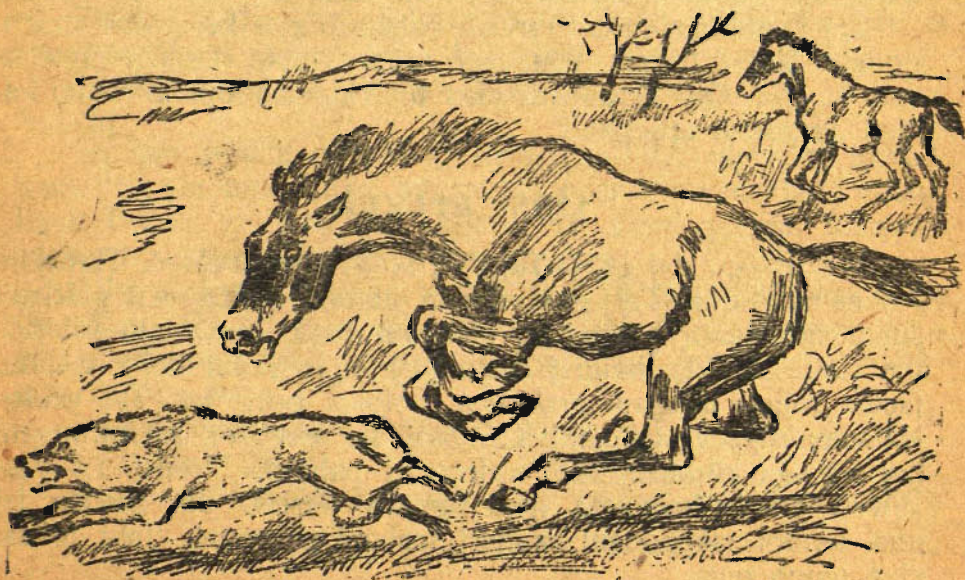
Əsi cuguni maselami ənəhən, pokto kəcərigujduəni peokealahani. Morekan cuguni poktoni hanqeaceani pagzealahani mo dolani seregoj.

Totara sagohani: təj ormelani bi cuguni noambani siur ənəhəni, noambani cirəguuriwə-də murciəcini.

Morekan əsi qələhəni aja ocogohani, totara kaoka oceni. Noani haj-da orkin anawani agdami, zearun zelgansei morahani. Totara tawaqki pajaktasalba guci neənğa seara, zoi baroni ənuhəni.

Purəndu balzij morekanzi, sakalzi.

Əm hopan morekasal gerea keradoani pajaktawa seamari bicici. Əm pongo cealani dai sakal serecejni. Serecemi əm mo-

rekamba waorewa murcijni. Sakal tāj morekan əniəni haŋsi ənjcəjwəni halacejni, tāj morekanci hukcuguj. Sakaldu tāj morekan uliksəni-rəgdə hauj uliksəduj-də cu ulən. Tāj morekan ŋoani zakpadoani zuər modan bicin. Cadu ŋoan-zeani gəsə əniəni bicin. Sakal tāj morin əniəni baŋsalezeani ŋələcijni.

Sakal cadu tuj halacehani. Halacehani-da haj-da odasi. Əsi sakal hamasi neaŋga ənurə bicini, haŋgealani vəjciguhəni.

Əsi ŋoambani tāj morekan sahani. Hajwa-da sarasi morekan əsi hujgui ceagomi sakal baroni ərdəŋgəsimi paŋzealahani.

Sakal kaoka cadu halacehani. Tāj morekan zəza opowami sakal hukcumi dəruhəni. Tāj morekan zuliəsi paŋzealami dəruhəni. Sakal tāj morekan məgzin paŋiəwəni esezəani hamasi mocogora, morekan baroni hukcuhəni. Morekan əniəni cawa icəmi-də aba.

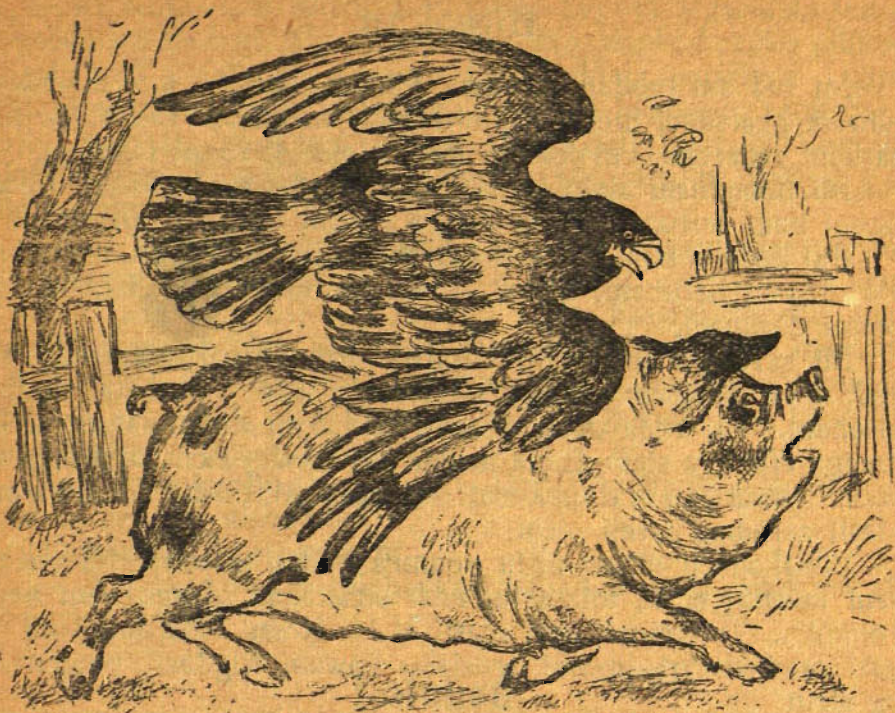
Sakal morekamba moŋgondoani səkrəŋkicəhəni. Morekan ujsi pujkunəsihəni, həunzi pujkunəsihəni. Sakal huktəni morekan nantalani neaŋga dahani.

Morekan vəgzizii baŋsacemi, cadu-tul sagojni: vəgzini ənuək-ənuək tajni sumulduləni. Zəlgaŋi əsi gajtaj dai ocin. Cadu-bak dolzəgojni əniəmbi taodəgojni zəlgaŋbani. Əniəni piktəi zəlgaŋbani dolzəmi, hurəktəku bi nawa ujsiltəmbə puksuluhəni. Səambi əurigumi, huktəi ulən taonasegomi, sakal baroni hukcumi dəruhəni. Ajseltoko sakal seŋaktani əmutu haj-da hədumbuəriŋi-mət puksijni. Əsi tāj morin əniəni sakalva ələ hampanzəni. Sakal əm hurəkən cealani serehəni. Cadu vəj vəj kaoka oceni.

Tāj hamealani nuci morekan əniənzii oni keraceani mocogohani. ŋoani hamea vəgziləni səksə əmutu muə pickələjni-mət həjəjni. Oni keradoani nuci morekan əniəmbi kumbəni kucimi amtasemi apseŋkeni.

Gusi berkut.

Berkut—cu dai gusi. Tāj gusi vəjkoni saharelə bi. ŋonelani əm metrba esij. Tāj gusi budər hasarni nəptərəmzi guldəuri oseni, zuər metr puləmi bi. Hakoani masi, cawaktani ŋələpsisuli. Gusi omoktai nəlujni (tugvujni) hum beani dolin ərindu. Gocin tojŋga aongapi omoktazi caolosəl ocogojci. Tāj caolokanzəan cəgzəanzi ucuku. Caolosəl dai oseceani, əniəni, ameni horin-gocin kilometrakaci vəjcamari pulsijci. ŋoanci tāj pulsiwəri ərindu hajwa-da həm əgzivə wareci. Əm modan tāj gusi omoni zakpadoani baohaci seahani puləwəni: dəhi toksa, elan taŋgo gasa.

Gusi bini manğa goro. Uzimi näuciuri oseni-da, gusi әm tango ajjanea bi. Omozeazeani zapaohan nuci gusiwә turgән әzәрәrcini. Noanci әzәnciәri әzәрәkrәri, tuj birәri, goroci әnupәri әzәmbәri zongojci.

Purән boadu gusi Һәläpsi. Gusi zelgambani purәndu bi gasa, nucilә bi niәpultәsәl dolzij oseni, cunnu seregoj.

Poaldoani nucikәнzuembә pukcuri, poaldoani dai najci-da hukcuj.

Gә, әm modan tuj oceni. Laloj gusi dai olgeanci hukcu-hәni. Olgean moralohani. Әzәni tәj gusiwә purәndәmi tutulu-hәni. Totara, gusi bujgun olgeanzeazi dәgdәguhәni, kәksәwә zapagora, geasa poronceani dondagohani.

Pujәku olgean zearonzi morahani bicin. Sәksәku kәksә daezi morahani. Әzәni meocambi gәlәndәguhәni. Noani meocayku zizujwәni icәmi, gusi noanceani hukcu-hәni, cawaktazei noambani capakalahani.

Әsi-tәni elantozeari moramari dәruhәci bәlәcimbә gәlәmәri: olgean, kәksә, әzәni.

Һängeazi zeaselni tutumәri zidә, gusiwә zapara, bokehaci.

Bilbəkən.

Mi tuə əm modan pawawa nihəlihəndui-wə əm niəciəkən pawala gealakoci ihəni. Təj niəciəkən tuggəkəni səgzəkən, ha-sarkani saharekan, məjrəkəni kuri. Nəoni gərɓuni bilbəkən.

Mi nəandoani ziəktəkəmbə, hleb purtuwəni buhəmbi. Cawa nəoni həm seahani. Totara horgo ojalani dohani, oqasahani.

Əm hadolta bimi, təj bilbəkən mi cumcukəndui-wə, məjrədui-wə dosemi dəruhəni. Nəoni əsi mi horodoi-wa bi ziəktəkəmbə seami dəruhəni.

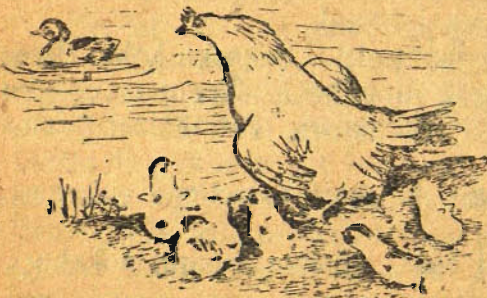
Mi baroi-wa enda tul-tul pulsij bicin. Bilbəkən ɓongodu təj endazi cu ɲələhəni. Amda gojdami, ɲələsi oceni, təj endazi tacehani. Təj enda daramadoani, zeledoani domi dəruhəni. Əj mənğa ərdəngə bicin. Enda mənğa hupilənduj bicin təj niəciəkən enda ojalani əmutu doŋka-mat dosehani. Mi tul-tul nəoni baroni uləsii zərəmbə zərəji bicin.

Bilbəkən cu ulləsij bicin nəambani ulən taorewa. Mi nəambani buliəsəj bicəi, totara tuj unzi bicəi: „mi ulənguj, mi ɓongogoj“... Tuj tai-wa ɓazi uləsij bicin. Nəoni cadu masi ərdəngəzi tami dəruri—moraj, gealako dowani dəgdəcij, pujkunəsij taj bicin.

Mi əm modan əm hadoltadu ənəhəmbi bicin. Nəoni cu ɓajhalahani. Mi zizuucəi-wə, mi hazombi-ragda acogomi bicəi. Nəoni mimbi-wə tuj kockəŋkeni. Mi baroi-wa həjazi-da həm dəgdəj bicin. Mi baroi-wa dəgdəmi, mi məjrədui-wə domi, mi moŋgombi-wa buliesimi dəruhəni, əmutu kəksə buliəsini-mət buliəsihəni.

Tuj tami horgo ojalani domi mi zərəhəmbi zərəmbə zərəmi dəruhəni, həj-da əndəktu ana.

Ərdəngə ceko piktəni.

Əm mama Darja (nəoni gərɓuni) zoan elan omok-tawa ceko cirəcəguəni nəhəni. Mama nəridui ulənzi əciə jar-seni əm omokta ɲongəala, goj omoktaduj neənğa daela bicimbəni.

Ceko təj omoktasalɓa cirəcəhəni. Həjwa-da həm seandəsom, omendəsom-ragda omoktai hanğeaceani-ragda ənəj, tuj tami guci cirəndəgujni.

Ceko horin əmun iniədu cırəcəhəni. Təj omoktasaldola ceko-kanzoan balzelohan. Cu hameala ƚongea omoktala ceko piktəni balzehani. Cu ərdəngə cekokan təj omoktala balzehan! Luku-luku bi, sogzon, hurumi bəgziku, daramezi hakoanƚko (cokeronƚko)! Ceko təj cekokanzi ərdəngəsihən. Tuj tami-da, honi-da tajni-da acasi. Hoƚ-da bi-də əmutu piktə, əmutu uləsijni goj piktəi-mətuəci.

Ceko purigbi nawa pulsimi, kolamba cokemi taceocejni. Tuj pulsimi muə baroni əuhəni. Təj hurumi bəgziku cekokan muəwə icəmi muə baroni cesohani. Ceko hasarbi hahemi muə baroni ənjəcəjni. Cekokanzosal təj udəwəni tutuməri morajci. Əmutu hesanƚgocej-mat tajni: „horeosu, ulən gurus-ɫ, nəuru muələ buzi“. Cekokan-da muəldəcini, (baracemi) hurumi muə ojawani, darami bəgzizi paoreni.

Ceko morajceani sagzi mama Darija niəhəni. Icəhəni haj-mari-da cekosal morajwaci.

Ulən icərə, morapsenƚkeni:

— Ənə-nə, təzə, əj balehanƚkaci nəhəmbi gasa omoktawani ceko cırəcəguəni!

ƚələhən.

Husə cekosal-boala sorelohaci. Mongondoi bi upultə lap-tohani, hasarbi guldəkpini, əmutu dəgdəguguj taj-mat nəku-həni.

Husə ceko nuci bicin. Təj ceko bəjəni kətə dai ana bicin. Tuj sorejdoi dai ocin. Asi cekosal-da ajaktalaparɫ əmutu hasarbari ujsi əuriguƚci. Noanci-da əmutu ajaktalaparɫ bəjəci dai oseni. Dai bəjəkuci uƚ-də uləsimi hukcuəsi—ƚələpsini manƚa.

Elektro-kusunƚku ceko.

Nuci gurusəl Maksimaci (Maksim naj ƚərbuni) pukcuməri mədəsiməri dəruhəci:

— Gisurəru, Maksim, honi-da elektro-kusunziəni omoktala ceko piktəwəni balzewanzi.

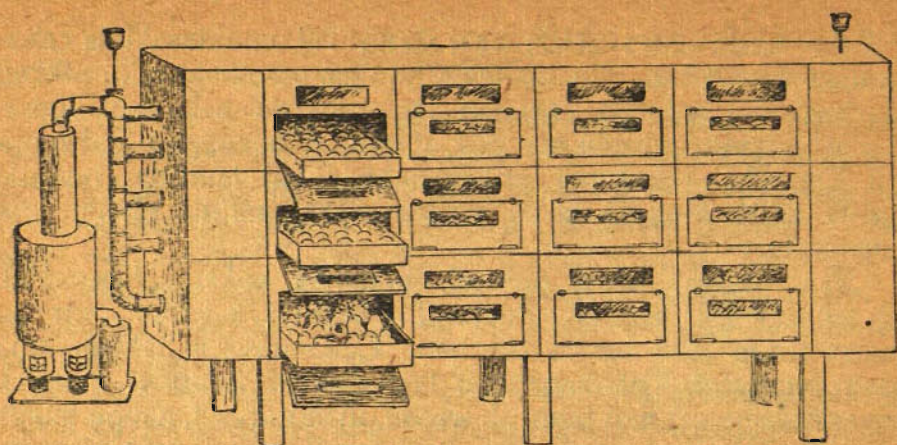
Maksim unzini:

— Gə, boƚgodu suə minci gisurəusu, suə cekosu hadu omoktawa cırəcəj.

Mitea turgənzi uƚkini:

— Zoan tojƚgawa.

— Gə, tuj bi vini-mə. Mi elektro-kusunƚku cekoi əgzi tanƚo omoktala ceko piktəwəni balzewanzi.

Nuci gurusəl cu ərdəngəsihəci.

— Suə cekosu həj ərindu cırəcəj?

— Zoan.—Nucikənzuən tuj morapserkeci.

— Mi elektro-kusunku cekoi—kəndəli ayyanea.

Nuci gurusəl guci mədəsijci:

— Si cekosi, Maksim, hasarku-nu, bəgziku-nu?

— Bəgzi-də, hasar-da noandoani avə. Təj—seənsə vı. Əj seənsə elektro-kusunziəni ihərəkəngku. Təj ihərəkəndulə seənsə dowani vı omoktawə hulziwənzi. Əj seənsə gərbuni inkubator.

Çadu əm nucikənzuən morapserkeni:

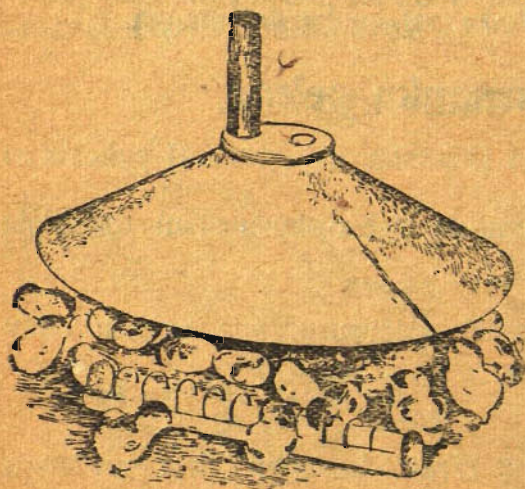
— Təj inkubator dolani nəpi, omokta huruj. Həj cekoni balzij? Çeko omoktani huruj oseni, balzeasi.

— Murupcu suə! Gə, tuj təj, inkubatorvə murucihən nəj murun ana vıəsi. Inkubatorvə angoohan tuj: kətə mənğa pəku ozeni oseni, əm ihərəkən gupci.

Nuci gurusəl mədəsihəci:

— Si cekosi hadu incədu cırəcəj?

— Mi elektro kusunku cekoi cırəcəj əmutu cekomat təj horin iniəwə. Gə, tuj osemari, omoktazeazi ceko piktəsəl ni nıəri, noambani holgeoreci olbenzi holgeceguj. Əj boadu noambaci elektro-kusuni hulziwənzi, çazi holgecij.

Tuj tara tēj ceko piktəsəlbəni goj voaci nuktaş. Tēj voa elan gealako. Boŋgo—ari gealakodu elektro-kusunku golzon bi. Zuəjə gealako taohazi gujçəku. Cadu gərən ceko piktəsəlni pulsiktəjci. Elacəa gealako prowolokazi gujçəku. Həm elan gealako gərəvuni „əniəkən“. Cadu bi nucikən-niərəŋginə dəhi-sosaj tojŋga iniəwə nəucəj, dai oseceani.

Əm asi ceko, əm mama.

Əm ceko iniəŋ taondoani əmun-əmun omoktawa tıvŋujni. Əzəni murciŋni:

Tēj ceko seagoani əgziwə buri oseni, zuər modan əgziwə omoktawa tıvŋuzərə.

Tēj mama honi murcihənduləi, tuj tahani.

Cekoni bujgun osera, omoktawa tıvŋuəsi ocin.

Nuci plktəwə hodasehaci.

Əj loca boadoani bicin. Balana, əzən viduəni bicin.

Tēj ərindu usimbə tarij sinəzi naj cu orkin balzehani. Əgzi naj homeci zərgəziəni balzehaci. Purilbəri seagoani-da barasi bicil.

Hoda pulsij naj tēj sinəzi naj baroni zidə, tuj unzi bicin:

— Suə piktəwəri mindu burusu! Mi suə piktəwəsu gazopi, taceocezambi, otawa hoŋ-da əngoseorewa, tawaŋki guci goj goj hacin zakawa taceocezambi.

Əniənci, amenci tēj hoda najni həsəwəni agdara, mənə piktəsəlbəri burici bicin.

Tēj ərədənzi hoda najni zoamba asi, zoamba husə piktəwə zapara, gazoj bicin. Zapambi nuci gurusəlbə konduktorzi he-səngora, həj-da taman anazi, wagon docani təuciguj bicin. Tuj tara hotonci gazoj bicin.

Hotonci gazopi, tēj nuci gurusəlbə otawa əngosij najci, apomba əngosij najci, goj pakci najci olbenzi bicin. Əm piktəwə zoan tiəsəzi hodasejni bicin. Tuj hodasemi həzeoceani, goj najsal guci-də gələjl tēj hoda najla nuci gurumbə.

Tēj nucikənzuən gacin naj hoda najci mədəsijni:

— Mindu hodasehasi piktəsəlbə əj zezadu uŋ-də bələciəsi-nu?

Hoda naj unzini:

— Əzi gasara! Həjni-da nedu uŋgi-də aba. Copal singi-manə.

Waŋka 3ukəw.

Waŋka 3ukəwəwə otawa aŋgoj najdu tacegoani buhəci. Waŋka hujun sədu bicin.

Əm modan zo dolani naj ana oꝑoocani, ɳoani horgo-kanzeazi tukurukəndu bi cernilawa, nirukuwə zapara, zapami, niruuriwə murcihəni. Bongodu niruguj əjəi-tajai kəndəli icəktə-suhəni. Haosaŋgoi dərədu nərə, mənə-təni palandu pəjɳəpsini-də niruhənimi dərühəni. Waŋka nirujni:

— Dama, mi si barosi bihəwə niruəmbi. Konstantin Maka-powic,—sinci niruəmbi, mindu amembi-da, əniəmbi-də aba. Mi-rəgdə əmucən ocogohambi, si-rəgdə mindu əmucən ocogohasi.

Waŋka ərikpiəcihəni, totami nirumi dərühəni:

— Əj siksəni-wə mimbi-wə tojkaŋkeci. Mi piktəwəci əmsimi oŋasahambi. Cala mimbi-wə tojkaŋkeci. Otawa aŋgoj zeai minzi tul-tul inəktəj. Mi zaŋgoji hajwa zapaj oseni, hajzi mimbi-wə tojkanzi.

Ulən-də mimbi-wə seawandasil. Cemaj ərindu əm hlebowa-ragda buri, inə tokondu silun lalawa buri, siksə hasi hleb. Dolbo mimbi-wə boakea kaltala awanzi. Nuci piktəci soŋgoj oseni, mimbi-wə əmsiwənzil. Əmsiəsi oseni, mimbi-wə tojkanzil.

Dama, mimbi-wə bələciru, mimbi-wə mənə baroi, ehompri baroni zapagoru. Mi əjdu tuj naj endəŋgoni-mat biəmbi. Mi əjdu tuj bi oseni, buzəmbi.

Waŋka mulgumi ocogohani. Neamoktai jaŋsaku ɳalazei hao-cejni. Soŋsocejni.

— 3idu, dama, mimbi-wə zapaguj. 3əmusi maŋga, pajhəpsin-da maŋga.

Mimbi-wə əjdu cuɳnu bəjəwəi lajcezaɳal, zəmusii-də kama, homecemi biəmbi. Gərən takozei-wa najci mimbi-wə gisurəru. Mi burəi-wə ulən nəucəru.

Waŋka niruhəmbi hao-aŋgoi hukugurə, hukuəkəndu nəhəni. Tuj tami adresawani tuj niruhəni:

„Ehondu bi dama baroni“.

Totara neaŋga murcimi əj həsəwə noŋgehani: „Konstantin Makarowic baroni.“

Sikun pokto.

Wasea ameni otawa aŋgoj zawodadu zoboɳ. 3obohanzei zokcei zizuhəni. ɳoani piktəni daŋsawa holajni. Ameni unzini:

— Si hajwa holajsi?

— Əm nuci naj Waŋka 3ukəw otawa aŋgosij najdu honi-da zobohambani, balzehambani.

— Ərdəngə-nu?

— Cu ərdəngə.

— Gə, əsi mi dosozeazei-wa holaru!

Wasea holami dəruhəni honi-da təj nuci naj Waŋka Zukəw əzəndui zovohambi honi-da mənə ehombi baroni damai baroni bichəwə ujughəmbəni.

Wasea ameni uŋkini:

— Təj cuŋnu təzə. Mimbi-wə-də nucidui-wə tuj taceohal. Taceocedoi orkin bicəi.

Totara inəktərə, mənə piktəcii uŋkini:

— Gə, əsi simbi-wə-də əsi tuj zovowambori. Əsi si bichəwə nearga otolehasi ələ! Əsi si otawa aŋgoj naj zeagoani odul! Əsi simbi-wə skolazeazi zapagomi, simbi-wə otawa aŋgoj najdu buzəmbi. Simbi-wə cadu tuj taceocezara, əmutu təj nuci naj taceocephani-mat taceocezaci.

Wasea uŋgujni:

— Awa, tuj biəsi. Skoladu bunci tuj unzil: əsi nuci naj zoan nadan səcii bichəwə taceocij. Əsi, mimbi-wə naj tojkaŋgoani, ota aŋgoj naj baroni ənəsimbi.

Mi ələ pioner hopani baroni ənəzəmbi. Pioner hopani minziəci ozara.

Ameni inəktəj:

— Təzə unzisi. Əsi təj ərin biəsi. Sowet geani əsi nuci gurumbə najwa singərəwəndəsi. Əsi najwa hali-da uj-də tuj tasi.

— Tuj tami honi tajci?

— Gə, tuj tajci. Skolawa hoŋ-da bi-də si hozecazaci. Təj skolawa hozepi, si goj skoladu taceocezaci. Təj skoladu taceoceorewa hozepi, əgziwə otolij naj ozaci. Ulən zovoj naj ozaci. Honi cəhalajsi oseni, guci goj uwuj skoladu taceocezaci. Tuj taj oseni, si inzəner ozaci. Sowet geandoani tuj opogoj mutəmi aja. Əsi zuliəsi ənəuri pokto ŋəgzən, tul-tul taceoceorewa ulə-siru, əzi basera.

Kəs-Marija.

Asi piktəwəni joko həsəziəni gərbiəsiuri kəs. Joko əm nuci asi piktəni (kəs) balzehani. Təj nuci asi buni Marija, joko həsəziəni kəs-Marija. Kəs-M gereaku, hurəŋku. Nəktə zokani, nuci pawak' bi. Təj bini zo gərbuni jurta.

Noani bini ehondu həm naj bəjumf bəjumwə wajcaj kolhos. Bəjumwə war kooperatiw baroni buril. Calə ŋoand' genawa, bosowa buril.

Təni tuə təpciugujduəni kəs-Marija skolaci pulsimi dəru-
həni. Əj tuə nuci gurusəl həm taceocephari təpciupəri-mət aja.
Sowet boadoani həm naj taceocephari təpciuhən. Joko boadoani-da
taceocephari acasi.

Cemaj taondoani cagzean sematala əjə-tajazi nuci gurusəl
ənəjl.

Kəs-Marija mənə zeaselzei sikun skoladu təsijni. Alosemzi
uŋkini:

— Ələ dai skolawa angozara, pəjzəzi kampimari əmutu
hotondu bi-mət.

Alosemzi dai hotomba gisurəmi dəruhəni, honi-da noambani
ehon sowetani taceocephari wandawənkembani, totara mənə naji
nuci gurumbəni taceocephari. Kəs-Marija, guci nuci gurusəl
ulən dosozajci.

Alosemzi guci noanceaci Sowet boadoani bi najwa gisurəjni.
Kəs-Marija zığirə dosozajni, totami-da emani agdaseni alosemzi
gisurəjwəni. „Əməcə nuci gurun-də bi-nu, əmutu nelako-ma
pulsij gurusəl pəkuni mangadoani! Bundu ormi tuə, hurmi zoa!“

Kəs-Marija seŋaktama hazonzi boalpa pulsij, tuj tami gək-
ciəsin.

Kəs-Marija cawa cuŋnu otelejcajni alosemzi gisurəjwəni,
cuŋnu sajcajni.

Nuci kəs-Marija skolazeazi daŋsawa zapara, mənə zogdoi
cawa holajni. Totapi nirukuwə zapari, totara bukwawa amdami
niruj. Təj niruhəni bukwa osi:

— Cək odol!

Moma honean, hurmi pərukən.

(Uzbekistanadu bi nuci naj bihəni).

Əniə mi zuliəli-wə kotan do-
lani teas seorewa nərə, uŋkini:

— Searu!

Əj seaptonggi boa ojalani cu ulən.
Əj seaptonggi — hando-bələ uliksəzi
neanga soleohan. Mi aleocephari icə-
zikəi, totara seami-da abai.

Əniə minci mədəsihəni:

— Si hajmi searasesi?

Mi uŋkimbi:

— Honean mindu aba. Honean
ana seami-da acasi.

Mi amembi elemi mimbi-wə

zapami əmutu ciptun-mət moŋgecehani ələngu kusunzii. Noani morahani:

— Si cumcuənsi hamacal Əj cuŋnu kommunist-manea nuci gurusəl hupijci boadu hacin honeamba taceohani. Djalazei searu!

Əm modan nuci gurusəl hupijci boadu taceocij naj nucikən-zuənci uŋkini:

— Nuci gurusəl, əsi pəku ocogohan, hurmiku pərukəmbə tətuguusul

Mi zokcei ənurə, əniəncii uŋkimbi:

— Mindu hurmiku pərukəmbə aŋgoru!

Əniəmbi ɣələɾə, amacei gisurəhəni.

Ama hajwa-da umi-də aba, ajaktalara boaci niəhəni. Mi baroi-wa orkenzi icəzəhəni.

Siksə noani zizuhəni. Noani honeamba arɐembogohani, totara cawa mindu buguhəni.

— Gə, zaparu! Handowa honeanzi seami-da aja, seami həzəpi, pəmumbi puŋgukuzi hagojsi-da aja. Əzi-kə murcira hurmiku pərukəmbə təcijəuriwə! Cawa icəji oseni, simbi-wə wazambi. Locasal mənə tətəjcəgici, bundu, uzɐekadu əi mənɟa sorombori.

Gə, əj tuj mənɟani bundu uzɐek boadoani ulən, sikun baroni taori. Gə, mi-kə honeamba ɐaogokai. Honi taj oseni, hurmi pərukəmbə-də ɐaogozambi!

Əsi samamba agdaseni.

Alosij naj Garaci zicini.

— Gə, ɐacegopu, Gara!

— ɐacegopu!

— Gə, Gara, piktəi skolaci ɐurəci-nu?

— Sawasi. Skolaci bumi səni nuci ɐizərə.

— Hadu sə?

— Zoan zuər sə.

— Ələ, səni təɟ ulənduj oi. Noani taceoceasi acasi.

Gara unzini:

— Aja, hasi neənɟa urəgini, taceomi korpij!

Tuj hesənɟojdoaci saman zicini. Alosij naj sarasi—samam-ɐan-da, aɐawan-da.

Noanceani unzini:

— Gara piktəi skoladu buuriwə oseni, si honi murcijsi?

— Saman hal-hal ocin.—Buru umburi-nu ɐiəsi, umburi-nu!

Hal-hal oda, uŋkini:

— Buri oseni-ka ulən bicin.

Alosij naj unzini Garaci:

— Gə, icəru sagzi naj unziwəni!

Alosij naj ənuhəni hamealani, Gara samanci mədəsigujni:

— Si minci undəcisi-kə nuci gurumbə skolaci bəwəsi. Skoladu nuci gurun taceocij oseni, nanaj ocogoasi. Amembari, əniəmbəri ombora, haŋgeasi ənəzərəl, loca ozarat. Əsi hajmi bəwuri undəjsi.

Saman unzini:

— Hajmi otoleasi? Alosij naj viduəni tuj unzii oseni, acasi,—ehon sowetani mimbi-wə puŋnəj.

Gara unzini:

— Si səjnə zələcijsi bizərə. Tuj tami ehon sowetazəani ŋələjsi. Ŋələsi oseni, tərək gisurəmcəsi. Əsi si həsəwəsi agda-sembi. Poŋsawa skoladu bəzəmbi.

Əm uezbek asi najni vini.

(Təj asi naj gərbuni Niaz).

— Niaz, əpəmbə aŋgoru!

— Niaz, tawawa ewandu!

Niaz niəsəŋgumi tuliəwə erajni.

Niaz əniəncii mədəsihəni:

— Mi Hamra baroni ənəmbi! (Hamra—goj asi naj gərbuni).

Əniəni unzini:

— Ənəru, boala-ka əzi gojdara!

Niaz həm bəjəi dasecaori tətəwə zəpahan. Təj tətəwə gərbəsiuri „paranza“. Paranzazi Niaz zelei, ŋalai bəgzii dasehani. Dərəgbi saharin dasecakuzi dasehani.

Niaz tuj dasecaku ənəj. Acomi acasi. Acojni oseni, ɲoam-
bani daɲsi. Hamrawa esehani.

Hamra Niaz baroni uɲkini;

— Si saraci-nu, nedu bi əm zowa. Cadu əgzi əktə gurusəl,
cadu dərəgvi niəhəlɨj-də aja. Təj zo gərbuni klub.

Darelni dasecaku zuər əktə naj ənəjl. Mukcuɲgən osera,
zukən geranasemari zizil. Əj, sajna, səgzi əktəsəl bi zərə.

Gə, əj dai zolom zo! Pawani dai, ɲəgzən. Təj zola zuətu
əktə ihəl. Dərəgvi dasecawani acohaci. Əj sagzi əktəsəl biəsi,
naonzoan əktəsəl (Hamrazi Niazazi),

Dai gogda gealako dolani dərəduəni əgzi əktəsəl təsijl. Əm
loca əktəni unzini:

— Dərəgvi dasecawani acoosu, Balapci gurusəl hanɲeasi
unzici—uzbek asi najni dərəgvi dasecami bi-mə aja. Paranza
bəjəwə, nasalba cuki ana osewanzi. Uzbek asi najni taceoceri-
mat aja. Cadu-mat balzejci ulən osi. Icəusu, honi əgzi əktə əsi
dərəl daseca ana pulsijl. Suə—naonzoan. Suə—zobozasu. Dərəg-
bəri nihəliusu!

Niaz ərdəngəsimi dosozajni. Niaz murcijni: zogdopu-wa uj-də
hali-da tuj əciə hesangosera.

— Niaz, si taceocendagomi ənujsi-nu? Niaz zelezəi gəkəl
tara, tutuluguhəni səgzələ tətəuəku, ɲonɲeansi apokanɲku. Dərəl
dasecako-da ana. Inəmusimi ənəjni. Niaz cuɲnu hanɲeasi ocohan.
Əm mapa gosolajni.

— Elazeadasi...

Goj mapa unzini:

— Gə, əj-kə ərin!

Niaz dolzeadasi-ma osera ənəjni. Niaz ələ klubəwə esehan.

Nirukuwə zapacemi-da ulənzi otoleasi. Zoan tojɲga ajɲanea
bimi əj-mə bi zakawa tami əciə birə. Honi-da, tahan-da əsi həm
mutəj. Təpciuri oseni, həm aja.

Zakpun iniə mart bealani.

Buə, mi ənənzi, kalendarba jarsejpu.

Gə, əj janwar, əj fewral... Əj mart... Əj zakpun iniə.

Əniəmbi minci təj taomba icəwəmi, tuj unzi:

— Əj anea arcokan, singi, mingi.

Əj bea—mart.

Əj iniə—zakpocəa.

Səgzən ordəŋku əktə.

Kolea əniəni skolaci zicini. Mənə paltai acomi dəruhəni. Cadu nucikənzuan icəhəci tətuanı ojalani səgzən ordendolani pudənzıwəni.

Ərdəŋgəsimi, Klim morapşenkeni:

— Gə, əj əukəkən səgzən zinzəmbəni tərcihəni.

— Haj əktə najdu-da ordembə burini-nu?

— Mənə icəcij-təni! Tərcij oseni, təzə bahani goani.

Nucikənzuan daecalohaci:

— Əniə, hoŋ tahandolasi naj sindu zinzəmbə buhəni? Gisu-rəru bunci!

— Kolea əniəni inəməktəmi uŋkini:

— Gə, aja, nəkuənə, gisurəmbi. Əj bicini 1919 ajganeadu. Təj ərindu mənğa orkin bicini. Generalsal, oficersal Sowet boawani kəndəli ocesi. Cadu fabrikadu zəboj gurusəl həm caohaci sərəndamari ənəhəci bicin. Mi-də təj gurunzi gəsə ənəhəmbi bicin.

Əm modan meocəcəjdopu-wa duəntəziəzi cagzean najsəl ağvəŋkeni. Təj najsəl gərəuni kazak. Səgzən caohani ɣələhəni bicin. Poani meocəmbəri ɣalara, pagzealahaci bicin.

Mi əciə aleəmbi morapşenkebi:

— Andana, əzi ɣələsu!

Mi zuliəsi kazak bəroni meocəŋku pagzealahəmbi. Mi hamealai-wa dəezi morapşenkeci „ura“.

Həm səgzən caohani mi hamealai-wa cagzean najci pagzealahaci.

Hətəhəru buə.

Tuj tahandolai-wa mi əj səgzən ordəmbəni bahəmbi.

Նըղնə.

Neaməloj. Semata həm uŋkini. Cagzean na saharin osegoj. Saharin nala ɣoŋgean neazaha bəlzəloj.

Nəղnə həm hamaca-da həm kolan, gasa, usəltə, mo, neazaha sənəguj, pulsiluguj.

Hamaca-da həm usəltə seŋaktai kalagoj. Naj-da tətəwəri, otawari kalagojl.

Təj ərindu naj cu mənğa zəboj. Zukə həjəjni dowani zəkəsəl ojawani ogdawari kutuciməri hadoril. Cu boŋgodu zəkə tujŋkupsinzi boadu cu əgzi naj əturil.

Nəղnə ərindu naj usimbəri zəbojl—nawa bojalijl, usəwə tarijl.

Bongo telegramma duəntəziəsi.

Zoron mandazeari dəgdəguməri dəruhən. Gereā dolani hacin niəciasəl: colcomekan, esokan, goj goj niəciasəl morajl.

Guci holaceapu goj gasasalba, niəciasəlbə.

Ujkin semata hoŋda baroni ocin. Gereadu mozeadu unzi semata həjəgujci. Dolbo noŋzi mukəwə gəkciwənzini.

Gaki əniənəkəni bongo omoktawə tugbuhəni. Omokta gəkciziəni ŋələcimi əniəni omoi baj boadu ŋalami ənəsi. Seagoani ŋoandoani husəzimə gaki ŋansuj.

Muə zukə ojaceani həjəguj. Semata hoŋda osegøj.

Kurəktə tuktuhəri. Mapa təj ərindu hasori.

Gormahokanzoan.

Gormahon piktəguj bahani. Ŋungun-rəgdə. Təj gormahon piktəni boŋgal-boŋgal bi, seŋaktaci nəmu-nəmu bi

Ŋoani semata ojalani balzehaci. Gormahokanzoan balzəoceanı əm hadowa casa-da bimi, əniənci zəmusijni maŋga oceni. Ŋoani purilbi semata ojalani ŋalara, zəpuguj gereā baroni pagzealahani.

Hamasi mocogohandoani, təj bəunduəni əm gormahokanzoan-da aba bicin. Əniənci maŋga ŋələmi davami, dai seambi tantami dəruhəni.

Gormahon əniəni purilbi tuj gələguj.

Təj əniəmbəri gələgujduəni ŋungundulə elan gormahokanzoan zizuhəci. Poaldoani pamara, gəkciməri bujkici. Solakigdal pukcuhən-nu? Sawasi.

Duəntəziəsi zicin mədə.

Duəntədu dalan. Duəntəŋkəsəldu orkin ocin. Semata turgənzi unguhən, Bera kerani ambohəni. Poani voa copal ambohəni. Həm əjə-tajazi buncı mədəuhəci bələciuriwə.

Hajduj-da maŋgazi kama bahaci toksa, siŋgərə, guci goj goj usəltəkənzuən.

Nadu, na dolani balzij usəltəkənzuən kama bahaci. Dalan ŋoanci omowaci turgənzi ambohəni. Usəltəkəsəl omozəazeari cocamari dəruhəci. Mənə mənə cocamari dəruhəci, mənə mənə məpəri mutəmi honi mutəjləri horecehaci.

Siŋgərə omodoi bimi kətələ paŋkahani muə ambojdoani. Ŋoani muəziəsi ağbeykeni, silun na baroni paoremi dəruhəni. Nawa esehan, baracemi, guci omogøj aŋgosehani.

Duəntədu.

Pəgiəzi haj-nu, haj-nu sematawa əurihəni — dai vəjun saharin zeleni agvəŋkeni. Əj zuər oronku vəjun agvəŋkeni. Nəoni agvəmi copal aŋmai tojgami zawaŋkeni. Totara duəntə baroni ənuhəni. Orokanzoan əniəmbəri hamealani homŋoramari ənəhəci.

Tuə teas bicinzii mapa mənğa humduhəni, logdo-logdo ocohani.

Goro aohambəi hamealani, nəoni zəmumi duəntəwə goro pulsijni. Nəoni hajwa-da nasaldoi icəhəmbəi seari: — haj-da tə-kəmbəni, tutuərci pajaktawa (cookawa), amtakawa.

Orokanzoani əniəmbəri kumbəni kucijci.

Gasa, niəcian dəgdəgucji.

Gasa, niəcian əgzizəri mənə balzejwari boa baroni dəgdəjci. Nuktəgucji mənə hopaŋku, mənə iduku.

Əsi gasa, niəcian vuə baropu-wa dəgdəgucji balana menğa ajŋanea hamasi nənci ahondoani dəgdəcihəci poktola, ərindulə.

Cu boŋgodu bunci dəgdəgucji bunziəzi bolo cu hamoroj ənuj gasasal, niəciasəl.

Cu hameala bunci dəgdəgucji bunziəzi bolo cu boŋgo ənuj.

Cu ulən elgaku niəciasəl cu hameala zizuyl. Nəandoaci sikun həvdata, neazaha balzeoceani-mat aja. Nənci cu icəptu neazaha ana nadu, həvdata ana modu. Ərdə nəŋnə vuə boadopu-wa mənə vəjgoanzeari seregoari barasil.

Gasasal, niəciasəl poktodoari əgzı orkəmbə vəri. Nənci dəgdəgucji poktowa tamnea lip ozi. Ceakpa pakcedu niəciasəl poktowari huədəjci.

Namu həduni nənci upultəwəci vojacij, hasarvaci vojacij. Təj ojaceani namu kerani hanŋeaceani huədəwənzi.

Olokean noŋzi muəwə gəkciwənzi. Əjlə niəciasəl, gasasal omegucji varami buzi. Mənə poktodoi təj gasasal, niəciasəl hacin uliksəwə seari gasasalzi menŋanzi, tumənzi buzil.

Təj niəciasəl, gasasal ənujwəni haj-da turumi mutəsi. Tamna-da siur ənuj, haj-da nələpsi-də cawa tap ənuj.

Boŋgo irun aneani.

Tuj bicin vojaleogelaj tojŋga tanŋo gektarva.

Tojŋga casala cemaj sikun kolhos səvzəniulizi seasəŋko oceni. Geasa dokeazeani, geasa ujkəwəni niəhəlihəci, jamolaj naj niəhəci. Tuliədu əgzı səzən, anza əgzijni. Seasin nucikənzuən səruhəni. Əmər selko nucikənzuən boaci tutuluhəci. Əm jamondu tumbə tuləuhən. Təj tun dugaci ujuhən bicin. Morin zelei kalpekomi, cazı gəsə tun tujjkuhəni.

Ը, այ աօճան! Իմ այ աօճամբա Իօրին քաճէզի օՅօլաօհան. Եճ քաճ տաօճօանի Յօան-Յօան առՅաճա ռաճհան. ՏիկունՅի Յիւրի տաճիւհան! Յաւր տաճո տրակտօրՅա Յալանա Իալի-ճա աճմուն Յսին ռաճանի Յօյալեգօաճի ռաճաճին. Եճի կօլԻօսաճս տաճ ՅօՅօյ.

ԱԵաԻտս ռաճ.

Իօնի ռօանի կօլԻօս
ճալանՅեճեանի աղԻԻնի:

Իօնի տաճա Յիճինի:

15 աքրել Յեանի.

ՅօՅօնճագօմի աճնաճինի.
Ոյալանի աճնսիյնի.

25 աքրել Յեանի.

ՅօՅօյՅեաճէի աճնհանի.
Ոյօանի աճնի աճնլւհանի,
նսճի նսճիկաճնՅաճնի աճնսճան
Յօգճօարի օճօհան.

30 աքրել Յեանի.

ՅօՅօնճագօմի աճնաճինի:
մաճա գալաւրի ՅաԻա
ռօամԵանի Յօգճօի եռօաղԻԻնի.

ԻկօլԻօս ռօաճօանի կօլԻօսաղԻԻնալ տաճ օքօաղԻԻնի:
ԵաԻի ռաճա կօլԻօսաճեաճի ռաճնաւրի! ԱԵաԻտս ռաճ Յաճնի կօլ-
Իօսաճս աԵա!

Հերձեձէ գոյլեցոյնի.

Յմ ամօանդս հերձեձէսձ ըղղնձ սնձցոհձի. Հերձեձէսձ մսձլձ ագբնդձ, մձնձ Էլանզի քօկսօղկս ճձրձցբի ագբնցօանզի. Յմսն ճձի հերձեձէձ ամօան կերձեանի հարձ, այմձի սլձն տաղօրձ, մօրալօմի ճձրսրի.

— Կուկակ-կակ, կուկակ-կակ...

Գոյ հերձեձէսձ Գաա գձրձնզիարի ամճձյի:

— Կուկակ-կակ, կուկակ-կակ, կուկակ-կակ...

Գոյ հերձեձէսձ-ճձ, գոյ ամօանդս Բի հերձեձէսձԵձ Եմստս տյ ճձմճյի. Յսի հձրձ Գս ճձի շէլգանշարի մօրամարի ճձրսրի. Աղմաճօաճի ճձի քօկա-մատ օսի. Գալա մասէզի մօրձյի.

Հերձեձէսձ Գարարի մսձլս հսրԵձի. Գարկան տաօնի Եմստս Բսլշիկտս շակա-մա Բի շակազի հսկսկտս. Տահարն Գարկանդս Գաճս նէամա, հայշի-ճձ ըլձլէսի, հայ-ճձ օրկն-ճձ անա.

Բօա նէամա օԳօղօհան, ամօան-ճձ ըղղեան օԳօղօմի ճձրսհանի. Եղ շսլշիկտս-մատ Բի ճօլանի Գարկան մսձ օյաԳեանի ճձղճղսհանի. Յսի սիսն տէյ Գարաա հսլշիԵձնզինի, Եսի տէյ Գարկասալ տսրցձն սրձ-մարի ճձրսրի. Յսի տէյ Գարկանճօլա սյսն հձրձէկձն ագբեմի ճձրսրի. Յսի հձմ տէյ Գարկանճօլա հձրձէկձն, խհական-մա Բի հձրձէկձն ագբնզի. Եղ հձրձէկձն Եսի քսլսիմարի ճձրսհձի. Յէլենի կերաճօանի մսձ ճօլանի Երսիցսնի շէյնիձնի Բալշէյնի. Ոսալճձ անա Բսձ հձրձէկձն-ցսրս սէամի-ճձ օտալէասի.

ԱմԲա գոյճամի, ըօանի նէաղղա սրձհձն, նասալնի ագբեմի ճձրսհանի, ցսկս այմանի-ճձ ճալա օմի ճձրսհանի. ԵաԵանկի Եմ հաճսլտա ԲիԳն, համէա Բէղշինի ճալա օԳն, ցսկս նէաղղա Բիմի, շսլիձ Բէղշինի սրձ-լսհձն.

Բէյճճսնի հձտձնի Բալշէմի ճձրսհանի. Եսյ Բիմի, շէլենի ճձի-ճձի օմի ճձրսհանի. Յսի նօանի մսձ օյալանի Երսիմի մտէյնի.

Համէալանի Բի օրմի հսյցսնի աԲա-աԲա օզի. Յսի ճձի հերձեձէձ-մատ օմի ճձրսհանի.

Əsi təc nuci hərəkətəşəl muədu, nadu balzemari mutəjl.

Noanci muə dolani balzehan solgekasalba searasi oceci. Noanci haj haj ujun zakawa seamari dərühəci: garmaktawa, hacin na ojalani balzic kolasalba.

Əsi noanci dai hərəkətəşəl oceci.

Honi dawa balzic.

Soa Dai Maḡboci dawa zizuj. Həjə solopci zizuj. Tuj solomari onekandola iri.

Nedu dawa goadoguj ulən boawa gələj. Noani nuci zolokanḡu, həjəni maḡga boawa gələj.

Bolo ərindu dawa goadori.

Əm əniənəzi elan-tojḡga amena pulsic. Əniənə pəcəzi coḡdokamba aḡgoj. Təc coḡdokandu tojḡga-soan capakambi nəri. Caci əmun amena oseaktai nəri. Tuj tara, təc coḡdokamba əniənə əgziwə aḡgoj. Təc coḡdokasal zea zeəcəari laḡ-laḡ bi. Təc həm coḡdowa naduj gogdala osezeani zolokanzi dasic. Əj gogdala bi boakan gərḡuni dawa omoni. Əj dawa omoni onelani $2\frac{1}{2}$ m. Amba gojdami təc capakan zərinduəni saharelə

bi saharin zaka ozi. Guci amba gojdami təc capakan dolani zuər boḡgal-boḡgal bi saharin zaka ozi. Əj zaka — dawakan nasalni. Ulənzi icəjci oseni, təc capakandu capakan-da amdami hurihə nuci dawakamba icəuri. Əj capakandu ocokan oləmi dəruri.

Hun beadoani təc capakandu dawakan cekeadası ozi. Tuj tami təc capakan bojari, cadu dawakan tərək ocogoj. Təc capakan təc dawakan həmdəduəni ocogoj. Təc capakan əlkə maneari.

Təc capakan dawakan seareni orondolani ozi. Təc capakan

maneareceani, tēj dawakan omodoi bi. Tēj capakan maneaoceani, dawakan seagoj gələməcimi dəruri. Tēj ərindu dawakan mənə omozeazei niərə, həjərci namu baroni niəguj. Namodu tēj dawakan elan ajjanea bi. Tuj tara hasi Dai Maḡboci zizuḡ. Hasi solomari goadoguj ulən boawa gələguj.

Baj boadu cara mənə neari, tuj mənə buzi. Sogdata əgzi osegoani naj mənə tēj capawa uzij.

Dawa goadoreni ərindu capawani zapaj. Totara aleodu nərə, tēj ojaceani oseaktawa hulzij (husəzimə sogdata). Tēj hamealani tēj capawa aparat dolani nəri. Tēj aparatala oni mukəni həjəj, tuj tara tawaḡki tēj aparatazeazi muə həjəguj. Muə tul-tul zuəcianərci. Tēj aparat dolani capala mənə nuci dawakan ozi.

Tamaca aparatədu capala sogdata piktəni ulən balzij. Neaḡa urəuciəni, tēj dawakamba oneci cendagoj.

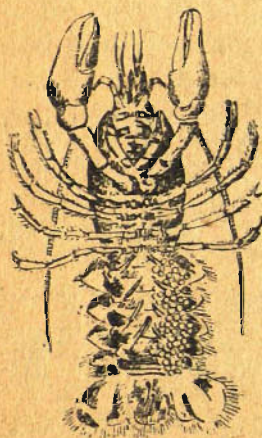
Honi cənəj balzejni.

Əm cənəj mənə balzei tuj gisurəhəni. — Buə elan taḡgodu bicəpu. Buə həm nuciku capakandu əniəmbəri hujguduləni bicəpu. Əniəmpu bumbi-wə olbemi uḡ-nu, uḡ-nu məgzin pəgiələni bi omoceani ihəni. Totara ormi gogaktai, ormi kaperakoi zuləsi nərə, təjḡgusi uḡunzi pulsij zakawa mənə baroi əbirihəni.

Noani omoi haḡgeaceani ənəmi-də aba, bumbi-wə goj zaka wəgelajzeani. Tēj tuə əniəmpu ulən-də seami-da aba, bəunzii tujnkumi-də aba. Noani buə baropu-wa ulən muəwə mənə hujguzii səuli bicin buə buḡgiləjzipu-wə ḡləcimi.

Nəḡḡə ərindu mi urəhəmbi. Əsi mi daela ocəmbi, əsi mi capakanzeazii niəhəmbi. Mi niəridui-wə mənə capakanzeazei mi nəulbi, mi əjkəlbi niəhəci. Buə mənə əniəmbəri bəgziduəni zapara, noani hujguduəni bicəpu. Əsi buə zeasəpu əm taḡgodu bi. Əgzi zeasəpu-wa tuə ərindu muədu balzij uḡun zaka seahaci.

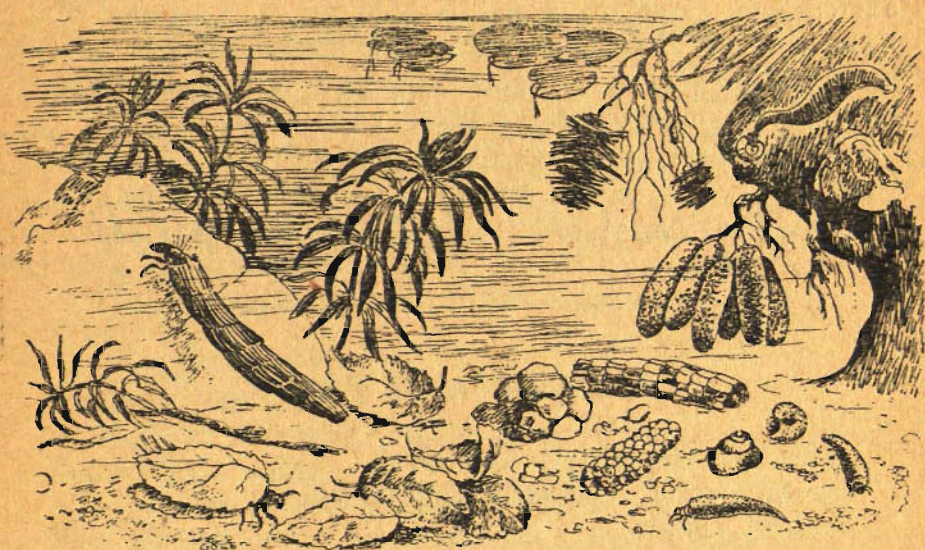
Buə əniəmpu bunzi gəsə omozeazi niərə, seagoj wajcajbicin. Muədu haḡ-da həm əgzi bicin, mi tul-tul əgzivə seari bicəi. Tuj tami mi turgən urəhəmbi. Mi nantai mindu tul-tul nuci ozi bicin, mi tul-tul urəhəmbi. Mi əm ajjanea zakpun modan nantai zuəcij bicəi. Dai urəmi, mi nantai turgən kalasi ocəmbi. Əsi əm ajjanea əm modan kalambı.

Omogoj hajdu-da, zolo pəgiələni aŋgopi, wəgzikənzi modoreambi, gogaktəzi tujkuəmbi, onzi tupi, darməzei pelkeambi (nezereambi) kumtəmbi cadu acoarci.

Totara cadu kaoka bimi tul-tul ɣələcij bicəi. Tuj bimi mi wəjəi turgən urəj bicin, darmadoi-wa koh-koh bi nantai urəj bicin. Tuj tapi-mat mi ulən seari bicəi. Mi hajwa-da həm seari: nuci ocokasalba, kolasalba, hərəkəsəlbə. Mi mənə wəgzizi hajwa-da zapaj oseni, mi cawa searasedoi cendagoasi, masezi zapacəmbi.

Ujun zokan.

— Turgənzi! Əusil

Nucikənzuən berakənci tutuluhəci.

— Jəusu! Ujun wəngalekan.

Berakan pərgəvəni, neazahasal modəmbani, kupukəmbə təj wəngalekan əlkə ənəj.

Neahan həwdatakansal dolani ɣoəmbani sawasi. Tujɣkulugujziəni gəsə icəuri.

Gə, təj wəngalekəndola wəgzikən agwəŋkeni. ɣoənci turgənzi pulsijl.

Uj təj wəngalekan dolani wəlzij? Jarsemi aja.

Nucikənzuən wəngalekəmbə naci həwəhəci. Əmutu mungəl mungəl bi həwdatakənci aŋgoohan. Təj wəngalekəmbə ətuməci-məri wəjələhəci. Təj omokəncəzi əm kolən agwəŋkeni. ɣun-ɣunzi wəgziku, zeleku. Təj koləkan əm nəonzokan horoni

dolani kändəlihən. Naonzokan horoi muəci nəkuhən. Təj kolakan noani horozeazeani muəci pujkugurə, berakan pəragciəni ənurə, həvdata aldam-bani turgənzi ənuhən.

Muədu balzıj dai vəjun sujkəni təj kolakamba hasəpoalahəni. Həppami noambani zarahani. Təj kolakan seasemi dəruhəni. Honea seasesi-da, honi-da tami-da mutəsi. Təj dai vəjun sujkəni kolakan zelewani səkrəndə, noambani seahani.

Təj berakan pəragduəni əgzi təməcə kolan bicil. Əm iniə bimi, noani vəzi dai ocogoj.

Təj kolakan urəhən, zokani hətəsi osehan. Kolakan zokambi dəeregohan. Noani cawa həj-da ərdəngə anazi əngohal. Təj kolakan neahan həvdatawa vəri. Təj həvdatakandola əm pasekamba kəlirə (calera), zokambi kerawani kamdoj. Pasi paseceani kamdohani. Zokandoani noambani ujdə icəsi.

Bəjun bimi dəgdəmi pulsij.

Garmaktasal buzici.

Garmakta dəgdəcijni. Tuj zərejni:

— Mi garmakta ajnəneazeani vəmbi,
hasarbi nəmdə,
vəgzii ormi,
oporoı sarbi.

Mi hələktu ana, argənkoi.

Minzi həj-da həm hələj, ujdə-də həm səkrəmi otolə-ambi.

Bəjusəldu, gasasəldu, najsəldu zəpambi, searambi.

Mimbi-wə, səksəwə omemzəwa, ujdə zəpami mutəsi.

Garmakta tuj morəjwani əm gasa dolzəra unzini:

— Si, garmakta, məpi əzi maktara! Gereədu, pürəndu, əodəndu, nəarəndu atka mama balzıj (tuj gərbiasij — garmaktawa seəri neazəhəwa. Təj neazəhəwa loca najni gərbiasij r o s e a n k a.)

— Gə, təj mimbi-wə warasi!

Tuj umi dəgdəguhəni.

Tuj dəgdəcimi atka mama adoleđoani tojkohani.

Garmakta—dəgdəcəzi dəgdəgucəhəni,

— dægdæcæni tujŋkuæsi oceni;
bægzi tujŋkujcæhæni, —
bægziini dæŋ-dæŋ oceni;
oporoi tatagojcahani,
oporoni kalehani.

Æsi garmaktawa seari neazaha mænə nuktæi
garmakta bæjæciæni næmi, garmakta
sæksæwæni cuŋnu omemi dæruhæni.

Tæj garmakta bujkini.

Æsi poani atka mamasal nearondu balzij goj garmaktawa
seagoari halacijl.

Gasa piktæni, nucikænzuaen.

Mi poktowa ænæmi icæhæmbi ehondu bi nucikænzuaen hupij-
wæni. Tæj nuci gurusæl moramari hajci-da aposalzi naŋgalace-
haci. Mi noanceani laŋ zidæ, icæhæmbi: nuciænzuaen ŋaladoaci
æmun-æmun gasa piktækæni bicin. Mi sahambi, æniæ-gasa piktæi
olwendami, naj ehombani holemi ænjduæni, nuci-gurun tæj
nuci piktæwæ bahambani. Mi nuci gurunci mædælsihæmbi:

— Hajgoari tajsu tæj gasa piktækænzuaembæni?

Ŋoanci ŋkici:

— Cendagogoari tajpu!

Totara mi ŋkimbi.

— Hajgoari zapŋhasu? Hajdu bi æj gasakanzoan æniæni?

Ŋoanci gææ ŋkici:

— Æj biæskæ tæsiŋni! Kuŋcændu doceni!

Nuci gurusæl mænə ŋalazeari aodan baroni icæuciæci.

Cadu æniæni gasa dosohani. Ŋælæmi hæm aŋmai tojgahani.

Mi nucikænzuaenci moraps ŋkembi.

— Turgænzi eragoosu gasakanzoamba æniæni baroni.

Nucikænzuaen agdahaci-mat. Ŋoanci tutumæri zicici gasakan-
zoamba olwemari tæj kuŋcækæn baroni.

Gasa əniəni nucikənzuan ziziwəni seasenzieani ɟələɾə, neaŋga dəgdəɟuhəni. Nucikənzuan təj gasa piktəkənzuembəni nadu cendahaci. Gasakanzoan nawa tutuluhəci. Əniəni ɟoambaci məncimanea gazohani. Tuj tara ehombə kəndəli amokan baroni niəhəci.

Mi apombi acora, morapseŋkembı:

— Gasakanzoan, pədəməri ənəusu!

Nucikənzuan inəktəluhəci. Mi uŋkimbi:

— Hajwa inəktəjsu? Gasakanzoan nuci. ɟoandoaci amoaggoni baroni ənəjci maŋga. Suə-də apombari acoosu, daezi mo-raosu: pədəməri ənəusu!

Nucikənzuan gəsə daezi morapseŋkeci:

— Pədəməri ənəusu, gasakanzoan!

Ujdu songopsi, ujdu inəmu.

Gereadu həm jənuləməri bi. Mono, peagda ɟəŋɟə tul-tul songojl.

Siun garpagooceani mono, peagda muəni bəjələni turgənzi həjələmi dəruri. Mo kaltalani təj mo muəni boaci həjəj.

Najsəl murcijl: təj muəwə seami, omemi naj balzedoani ulən. ɟoanci təj mo horaktawani carcejni, tuj tara təj həjəj muəwə tukuru baroni təucij.

Mola təj muəwəni əgziwə zapari, təj mo turgən holgoloj, totara ərbi zuliələni buzi.

*Mowa tojɟga minutadu carceori,
mo balzegojni — əm tango sə.*

Kollekcija.

Hurən porondolani siun agbemi dəruhəni. Gereə seaseŋku omi dəruhən. Gasasal moramari dəruhəl. Gereadu balzij usəl-təsəl həm pulsiməri dəruhəl.

Tuj tami olokean gereala seasin dolzeptami dəruhən.

— Tru-ru-ru-u, tram-tam-tam, tru-ru-ru-u. . .

Əj hamaca zaka? Haj zaka tuj tajni?

Gereə aodakandolani əgzi zərginzi nuci gurusəl agbemari dəruhəci. Bunikəwə puməri, barabamba dukteməri ənəhəci.

Dalamzeci uŋkini:

— Zərgin, kolom!

— Gə, nuci gurun, nedu—vuə zoru. Gə, majkamba ango-
goari!

Təj hamealani əm casa-da esemi-da aba, təj boadu əmutu
cakeni-mat majkasal ocin. Nuci gurusəl gajtaj dolani əmutu zo-
kan-mat mowa molsehaci. Nuci gurusəl daezi morahaci:

— Əj hadu ziluəktəl!

— Hajwa unzisi? Əj ziluəktə-də aba! Əj siluəktə.

— Gə, gə, honi bi wami pəntəl!

— Gə, mi dai kolamba bahambi!

Sanea unzini:

— Gə, bareana, mi tuj murcii:—kollekcijawa angoori oseni,
ulən bimcə. Əj vuə suŋləkupu vuə lagerzeazeapu-wa skoladu
ozara.

— Gə, Sanea ulən baroni murcihəni!

Nuci gurusəl bankakamba, dəktukəmbə bahaci. Daŋsawa
bahaci. Təj daŋsadu niruuhən bicin hoŋ-da, haj-da gereadu, onedu
biwəni.

Təj zoa top hacin kolamba, nuci usəltəwə, niəciambə tama-
haci.

Təj nuci gurusəl əsi sahaci hauj kolan, niəcian, usəltə,
hajdu balzejwani, hajdu serewani, hajwa searewani.

Uj-də əsi gərbiasiasisi siluəktəwə ziluəktəzi.

*Əgzi mosal — əgzi semata,
əgzi semata — əgzi opa,
əgzi mus — əgzi pajakta.*

*Əm mozi tumən spickawa angoori,
əm spickazi tumən mowa zəgziwri.*

Gerea koleni.

Gerea ahondoni osera, tuj tara gereawa ətuməciru orkin baroni naj tajwani.

Gerea ahondoni mo garawani baj mokoceasi, mo horaktawani-da baj acoasi. Noani mo həvdatawani-da baj acoasi, mo garawani-da baj uriləsi, nuci mowa-da baj tujkuəsi. Noani mo ci-da baj mokcasi, mo muiktəwəni-də baj carceasi.

Gerea ahondoni geredu tawawa ewandasi gerea taogelajzeani.

Gerea ahondoni sari—kolan, səmpirun mo horaktawani, mo həvdətəni searewani. Tuj tami cawa seari gasasalva niəcisəlvə ulən ətuməciuri. Gerea ahondoni gasa omowani bahan-da, cawa bojaləsi, cawa bahan-da omoktawani zapasi. Gasa piktəni naci tuhəni oseni, cawa zapagora, omoceani nəkuj.

Boggo iniə maj beani.

Buə ənjəru...

Buə tuməmpul!

Hajazi-da həm cuḡnu buə.

Tajazea, əjəziə cuḡnu buə.

Gə, andana,

Buə zərginciəru,

Buə hopancearu irusu!

Tun həsəni.

Bonjo iniə maj beadoani voa dolani zovomi vi gurusəl voaci niərici.

Səgsən tumbə, znamenawa zapara, vuə voadoru-wa vi zovoj gurusəl, kolhosanƙasal ənjci.

Buə Sowet respublikani tuni voa jalodoani vi zovoj najci unzini:

— Buə hətəhəpu. Buə sikun pokto varoni okapu. Buə masi ocapu. Bunzi gəsə ənəusu. Buə sumbi-wə zapacezaru.

— Bonjo iniə maj beani ulən viru!

Əj iniədu zovojwari naƙgalara, vajanzea kaltazeala vi zovoj gurusəl demonstracijaci ənjci

Cadu sowet aba. Cadu zovoj gurun tuni vajan gurunci unzini:

— Zovoj gurusəl sunzi soregoari cək bil! Sowet voadoani vi zovoj gurusəl unziwəni vuə sarapu. Noanci vumbi-wə zapacijl. Buə masepu. Buə sunzi soremari ulən pokto varoni mutəzəpu. Buə sumbi-wə davzemari mutəzəpu.

Maj aneani əzən viduəni.

Gean poksondoani əm tango naj-da,—naj əgzini oceni. Təj naj dolani Wesowsikow dai zelganzei hesanƙohan vicini:

— Buə səksəpu-wə, əmutu vəjun səksəni-mət vajan gurusəl tatajci!

— Тэзэ!— гэрэн нај гәсә уҗкици. Андрей уҗкин:

Mi Wesowsikowa bələcindəmbi... Noani daezi hesəngomi dəruhən: —

— Bareana! bəjan gurusəl hesəngojci na ojalani hacin нај balzij: ewrej, loca, negr, sesan.. Mi cawa agdasembi. Na ojalani zuər нај-ragda bi. Təj zuər најwa hali-da kamor ocogoami acasi. Təj нај: bəjan нај, sinəzi нај. Suə ulən icəziusu honi Francijadu, Anglijadu, Germanijadu bi bəjan gurun zəvoj gurunci icəzijwəni. Noanci həm zəvoj gurun kimuni.

Нај әгзидуәни уҗ-ну, уҗ-ну инәктәлуһәни.

Андрей гуци hesəngohani:

— Әмзиә kalta baroni icəmi, cadu icəuri Francijadu zəvoj нај, Anglijadu zəvoj нај әmutu enda bəlsejzeani balzij, buə loca најni-mat әmutu.

Təj hoton geani baroni најni әгзи, әгзи omari dəruhəni.

— Policija!— уҗ-ну, уҗ-ну morahani.

Təj geandola poksoni baroni moresalzi jalomari, нај әгзиwəni pukciwəməri policijasal zicil. Policijasal morahaci:

— Haҗsi həm әnəusu!

Tawaҗki najsal pagzealagohaci. Poani geasa baroni mokcahaci. Təj najsal әnəhəci hamealani policijasal Андрей әnujwəni morenzi jakcehaci. Andrejwa policija zapagohani.

Cək odu!

Һәм боа јалодоани
сәгзән тumbə әuriuri!
Зəvoj gurun purilni
bunzi gəсə zuliəsi әnəguuri.
Ҳәгзән әр әлә zeza ozi!
Pioner masi həsəni:
„Tul-tul cək, cək bini“!

Garri Ajzman.

Garri Ajzman Amerikadu amerika skoladoani taceoehani. Noani әj skoladu pioner hopambəni aҗgohani. Təj hopanci zəvoj gurusəl purilci ihəci. Tuj tara Garri zeaselzei kamor guci әгзи pioner hopambəni aҗgohani.

Әм modan pioner poani bicini. Garri cadu гэрэн nuci gurunci tuj hesəngohani:

— Sowet geambəni әj боа ojalani aҗgojcaorizi, tuj tapi mat həm zəvomi bi gurundu ulən ozara.

Cadu-tul policijasal morenzi jalomari zicici. Policijasal tāj pioner poani doceani ihäci. Əm naj Garrici laņ zicini. Garriwa zapagohaci. Əm hadu iniə bimi Garriwa zozahal. Zozandu Garriwa zozagohaci nuņgun beadu laodu təwəmburizi.

Laodu noambani cowo najzi gəsə təwəņkici. Cadu noandoani cu orkin bicin. Nuņgun bea sihəni. Garri laozeazi cendahaci. Garri ənəjduəni lao zəņgeani noanceani tuj uņkini:

— Əwəņki simbi-wə laodu guci təsiwənzisi oseni, sindu cu orkin ozara.

Garri—ņələsi naj. Əm modan hadu-da tanĝo menĝan zovo-goari barasi gurusəl Amerikadu əgzizizəri boaci niəhəci. Təj gurusəl zovoorewa, seaorewa bajan gurunci gələhəci. Garri cadu noanzeaci gəsə bicini. Noambani hasi zapagohaci. Hasi zozahaci. Noambani tuj zozahaci: tojĝa aņņaneadu laodu nəurizi.

Balzeori orkin.

Saharin negradu balzeori cu orkin. Bajan naj tāj gurumbə laozenĝoj zapajni. Negr zovoĝwani icəzij naj tāj laozeamba, neanĝa hanĝeasi taj oseni, tojkanzi.

Əm negr aseni zovoĝ. Noanzeani gəsə piktəni Sali zovoĝ. Bajan naj nuci gurumbə zovoami uņkini. Siksəĝudələ Sali əniənzii gəsə zovoĝ daramai ənuluzizəni. Saharin hərəktələni nesanĝi aĝbenzi. Pəku manĝadoani nasaldoani pakci osi. Noandoani manĝa. Tuj tami-da hajwa-da uņkicəmi mutəĝuəsi.

Tib-pioner.

Təwəwə toboj naj Rami Tibəci uŋkini.

— Si əmutu nuci həvdatakan-mat bi. Həvdatakan geamba huəduri oseni, naj cawa icəj-nu?

Tib uŋkini.

— Uj-də icəsi.

— Tuj bi oseni, fabrika varoni həvdatakan-mat tutulirə, əj haosamba fabrika pazerandoani dalporu!

Rami Tibədu dai haosamba buhəni.

Cemaj ərindu fabrika ujkəni dadoani naj teak-teak oceni. Gogda naj Aman cawa daezi holahani:

— „Buə zəmusiəpu. Tujwə turumbuciuhan ələ! Bajan gurumbə acogoosu! Boa jalodoani zoboŋ naj bajan gurunzi sorejci. Zoboŋ gurusəl kapitalizmazi acapci sorejci. Kapitalistasal tul-tul zoboŋ najwa siŋgərəjci!“

Cadu-tul naj əgzini moŋgoku, seoceŋku agvemi dəruhəci.

Cadu bi zoboŋ gurumbə həm puŋnəguhən. Amanba awtomobildu təucigurə, həngeasi turgən ənuwəŋkici.

Siksə Tib Ramiwa gələguhəni.

— Tib uŋkini:

— Rami, mi si haosəŋowasi dolbo taondoani kamdocegozambi. Cəhani noanci morajni-tani həm najci:

— Ələ, tujwə turuciuhan! Bajan gurumbə acogoosu!

Bajan gurusəl buə vajgoampu!

Tib—nuci pioner oceni.

Haggeasi bimi mutəsi.

Əjniəwə hujun sədui bi Karl naonzokan əmucəkən zogdoi bini. Əniəni ənuhən.

Amembani kalta beadu icəwəsi. Totami-da Karl naonzokan ərdəngəsiəsi. Noani sari amembi policijasal gələgüjwəni. Ameni zogdoi avani ulən. Ameni kommunist.

Karl dolzehani naj zizini seasembani. Ujkəwə niəhəlilhəci, elan naj ihəci.

— Si, naonzokan əmucən edu bijski?—li...

— Əniəsi hajdu bi?—Ənəhən,

— Amesi hajdu bi?—Ənəhən.

Haosi ənəhən?

Karl unzini:

— Sarasembi.

Gogda naj unzini:

— Mi simbi-wə lao baroni gazozambi.

Karl gələhən. Totami-da hajwa-da əciə gisurə.

Karl naonzokamba boaci niəwugurə, awtomobil dolani gazohaci.

Awtomobilzi turgənzi ənəhəci.

Kalta casadu ənuməri əm dai rəgzən zogdola esohaci.

Policijadu zovoj naj noanceani mədəcijni:

— Hadu səsi? Gərbusi haj? Skoladu taceocejsi-nu?

Karl gisurəjni:

— Mi hujun səi, mi gərbui Karl, skoladu taceocesei.

— Seagoj gələci-nu? Noani gələj. Elan minutadu bimi, Karl baroni ərəmbə guci kolbasawa-da erohaci. Cawa Karl seami dəruhəni.

Policijadu zovoj naj əlkə mədəlsijni:

— Gə, hajdu bi si amesi? Karl həmə bi.

— Hajdu bi si amesi? Hasi həmə bi.

— Hajdu bi si amesi, mi sinci mədəlsiəmbi! Karl ərikpicimi həmə bini.

Gealako dolani həmə bi, təj casa seasembani-ragdal dolzeori.

Əm naj ihəni. Totara policijadu zovoj najci ujkini:

— Simbi-wə gələj.

Policija zovoj naj gosolami gealakozəazi niəhəci.

Əm hado-wa minutadu bicin. Uj-də zizuəsi. Karl ujkə baroni ənəhəni. Totara anahani. Ujkə niəhəlikpi. Karl təj zogdola niəgühən.

Soldatasal nucikənzuən niəgüjwəni pəksədəsil.

Karl niəgurə, zogbi baroni tutuluhəni. Tuj tutumi Karl naonzokan zokcei ənuhəni.

Buə zeaselpu, buə vajgoampu.

Buə woapu — SSSR.

Boa jalodoani goj naj woani əgzi. Təj woazeala bi guruguci buə tuj mədəsimi aja:

— Suə uʒzi laŋ biəsu?

Ŋoanci tuj uŋguj:

— Sowet woani.

Guci mədəsimi aja:

— Hamaca zaka Sowet woani?

Cadu bi zovoʒ naj tuj uŋguj:

— Buə cu ulən zeaselpu.

Kapitalistasal unzici:

— Buə cu manga vajgoampu.

Zovoʒ najci mədəsimi aja:

— Hajmi suə zeaselsu oceni?

— Cadu bolsewikasal. Bolsewik partijani unzini: „Boa jalodoani bi proletarijsal, kamor ocogoosu!“ Bolsewik partijani unzini: „Fabrika, zawod həm suəŋgi. Aodan, duəntə, usin—suəŋgi. Pomescikasalba, kapitalistasalba puŋŋəguusu!

Kapitalistasal unzici:

Bolsewik partijani buə vajgoampu.

— Hajmi?

— Təj partija tuj uŋkini: „Boa jalodoani bi proletarijsal kamor ocogoosu!“ Sowet boadu bi zovoʒ gurusəl uŋkici: „Fabrika, zawod həm buəŋgi. Aodan, usin, duəntə həm buəŋgi.“ Təj zovoʒ gurusəl kapitalistawa puŋŋəhəci. Ŋoandolaci geambani zapagohaci.

Sowet boadoani həm zovomi bi gurusəl uŋkici:

— Buə mənə vajgoamvari puŋŋəgukəpu. Əsi cuŋnu buəŋgi. Əsi buə mənə boadoari socializmawa aŋgozaru.

Radiozi sawambori.

Buə waropu-wa radiozi gisurəjci:—

honi sikun hotoni urəjwəni,

honi sikun zawod urəjwəni.

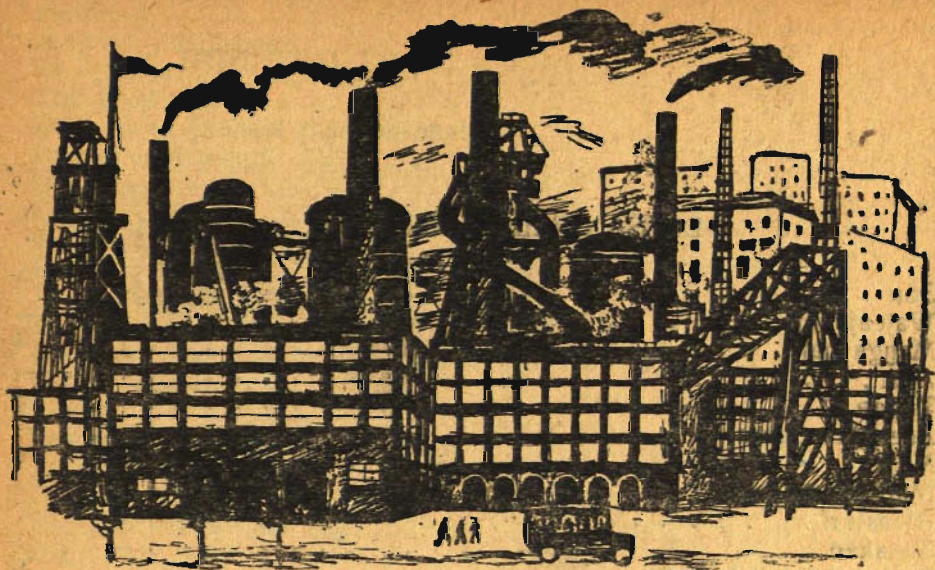
Əj iniədu

honi zovoori zaka pəninziwəni,

honi masina pəninziwəni,

honi cuguni, səzən neareani pəninziwəni,

honi naj ɣalani zovoorewa pəninziwəni.

Ангоорезеази зизи мæдæ.

Буæ электростанцијæвæ ангоару.

Буæ сикун цугунæ поктæвæнæ ангоару.

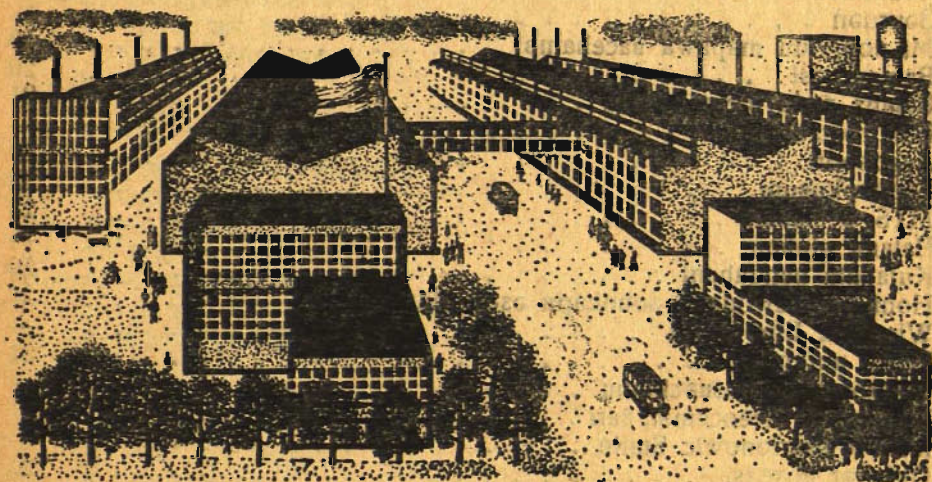
Буæ сикун заводæвæ ангокару.

Буæ мæнæ фабрикæдæрæ ангоохан закæвæ зæр моданду дæрæкару.

Буæ сикун зæвæ, сикун хотæвæ зæвæ гурæсæл вæгæци ангоару.

Буæ цу вæгæдæ усимæ тæрæмæри хæзæкару

Буæ сæгки тургæнзи пулсæ аероплæвæ ангокару.

DAJSA GEALANI NIRUCƏNI.

30a	3
Wajcaj naj	—
Manga naj	4
Agzi	—
Tugdə	5
Aceakta boktoni	—
Mujki	6
Marawa wajcaj	—
Əlvəsiuri	7
Zapakan	8
Pioner hōpani lagerdu	9
Bələcimzikanəzuən	—
Buə usimpu	10
Təhəduəni, suwənduəni	11
Cakeni	—
Kutuə	12
Ətımzi	13
Sad	14
Goj mo garakani	—
Micurin sadani	15
Lafawa uməkəcihəni	16
Bolo ərin	—
Dalan ajjanea	17
Orokənzəan	18
Zəuruən	—
Mi bongodu marawa vasehambi	19
Balana, əsi	20
Balana cadu bicin dətudu	21
Elektrostancija	—
Angoseori	22
Elektrokusuni	23
MTS səmahani	24
Balana biuhən	—
Kulakala nəndahani	26
Həni buə zavodadu zovoharu əzən viduəni	27
Wladimir İljic Lenin	—
Lenin bujkini	31
Bongomzəwa susuəcihəpu	—
Bongomzi, təcəcemzi, bari	32
Iosif Wissarionowic Stalin	—
Okteabr həzəasi	33
Buə angoaru	—

Mutəhəci	34
Əjniəwə, cəmaneawa	—
Ər esehani	35
Cək biuri	—
Əm səgzən caohani najni bichəni	36
Buəggi, goj najggi	—
Buə boapu	37
Cuguni poktoni	—
Turksib	38
Oleko	39
Sampar səgzən naj dəgdəcimzini	40
Aeroplan	41
Radiowa uləsij naj	—
Ənə-nə ɣələpsi	42
Kutikən	43
Lewazi solesi	44
Enda-sanitar	—
Ətumsisəl	45
Bichəwə erasoj nuci naj	46
Jəggursəl	47
Honi jəggursəl mənə piktəsəlbəri taceocejci	48
Ajaktaku gormahon	49
Argan̄ku soli	50
Maŋga hujəcij ehan	52
Soreori	53
Orokan	54
Murcihəmbi mutəcini	55
Nuci morekan	56
Purəndu balsij morekanzi, sakalzi	57
Gusi—berkut	58
Bilbəkən	60
Ərdəggə ceko piktəni	—
ɣələhən	61
Elektro-kusun̄ku ceko	—
Əm asi ceko, əm mama	63
Nuci piktəwə hodasehaci	—
Waŋka ʒukəw	64
Sikun pokto	—
Kəs-Marija	65
Moma honean, hurmi pərukən	66
Əsi samamba agdaseni	67
Əm uzbek asi najni bini	68
ʒakrun iniə mart bealani	69
Səgzən ordəŋku əktə	70
Nəŋnə	—
Boggo telegramma duəntəziəzi	71
Gormahokanzoan	—
Duəntəziəzi zicin mədə	—
Duəntədu	72
Gasa niəcən dəgdəgujci	—
Boggo irun aneani	—

Alvaktu naj	73
Hərəzəkə gojlengojni	74
Honi dawa vəlsizj	75
Honi cənəj vəlszejni	76
Ujun zokan	77
Garmaktasal vəzici	78
Gasa piktəni, nucikənsuən	79
Ujdu songopsi, ujdu inəmu	80
Kollekcija	—
Gerea koləni	82
Bəngə inə məj vəəni	—
Tun həsəni	83
Məj anəəni əzən vəduəni	—
Cək odu!	84
Garri Ajzman	—
Bəlsəori orkin	85
Tiv—pioner	86
Həgğəəsi vəmi mütəsi	87
Vuə zəəsərpı, vuə vəjgoampı	88
Radiozi səvəmbəri	—
Əngöğəzəəsi zizi mədə	89

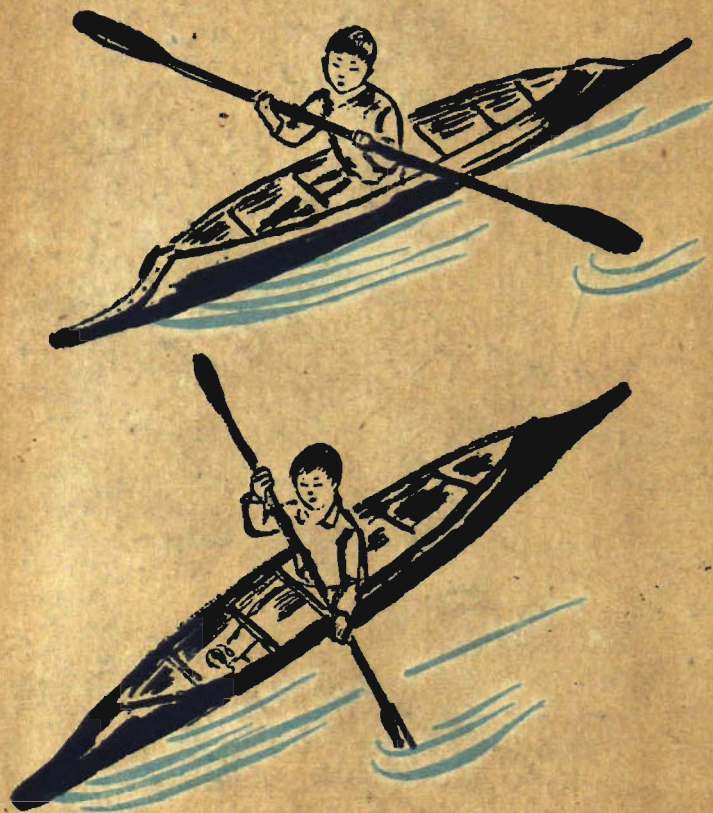
FILOL. UN FILOS.
 FAKULTÄTES
 BIBLIOTĒKA

Ответственный редактор: *А. П. Козловский.*
 Технический редактор: *Э. Н. Аксельрод.*
 Художники: *А. Н. Якобсон, Э. М. Кондайн.*
 Обложка худ. *А. Н. Якобсон.*

Книга сдана в набор 27/IV 1984 г. Подписана к печати 23/VI 1984 г.
 У-13 Учпедгиз 4328/л. Ленгорт № 10000. Заказ 1217.

Формат бумаги 62×94. см., Тираж 2.700 экз.
 Бум. ф-ки „Сокол“.
 Изд. листов 5²/₄, бум. листов 2²/₃ (80784 зн. в 1 бум. листе).
 Тип. „Коминтерн“ в школе ФЗУ им. КИМ в Ленинград, Красная, 1.

КНИГА ДЛЯ ЧТЕНИЯ ч. II
на нанайском (гольдском) языке